תלמוד ירושלמי
(מנוקד ומפוסק על ידי דן בארי)

סדר מועד
מסכת תעניות

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית פֶּרֶק א [0703]

[תַּעֲנִיּוֹת א,א]
הֲלָכָה א
[משנה]

מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים?
רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר:
מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁלֶּחָג.
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בָּחָג,
לָמָּה הוּא מַזְכִּיר?
אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר:
אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא
מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם,
בְּעוֹנָתוֹ.
אָמַר לוֹ:
אִם כֵּן, לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר!

[תלמוד]

טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר:
עַל יְדֵי שֶׁאַרְבַּעַת מִינִין הַלָּלוּ גְּדֵלִים עַל הַמַּיִם,
לְפִיכָךְ הֵן בָּאִין פְּרַקְלִיטִין לַמַּיִם. <מלמדים זכות>
דָּבָר אַחֵר:
בְּשָׁעָה שֶׁהָעֶבֶד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ,
הוּא תוֹבֵעַ פְּרָסוֹ מִמֶּנּוּ.
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וַהֲלֹא מִשָּׁעָה שֶׁהָעֶבֶד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ,
וְרוּחַ רַבּוֹ נוֹחָה הֵימֶנּוּ,
הוּא תוֹבֵעַ פַּרְנָסָתוֹ מִמֶּנּוּ?
דָּבָר אַחֵר:
אֵין הָעֶבֶד תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ, אֶלָּא סָמוּךְ לִפְרָסוֹ.
תְּנֵי:
רַבִּי לְיעֶזֶר אוֹמֵר:
מִשָּׁעַת נְטִילַת לוּלָב.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
מִשָּׁעַת הַנִּיחוֹ.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּהַדֵּן תַּנָּיָא בָּרַיְיתָא,
הֵיא דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי לִיעֶזֶר קַדְמָיְתָא,
הֵיא דַּעְתֵּיהּ אַחֲרָיְתָא.
מְחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן,
וְהָכָא הוּא אָמַר:
מִשָּׁעַת הַנִּיחוֹ.
אָמַר רַבִּי מָנָא:
שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב.
וְיַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב!
לֵית כָּל עַמָּא תַּמָּן.
וְיַזְכִּיר בַּשַּׁחֲרִית!
אַף הוּא סָבוּר שֶׁמָּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב,
וְהוּא הָוֵי מַדְכַּר.
מִכֵּיוָן דְּהוּא חָמֵי לוֹן
דְּלָא מַדְכְּרִין בְּקַדְמָיְתָא וּמַדְכְּרִין בְּאַחֲרָיְתָא,
אַף הוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי רַבִּי חִיָּה בַּר מַרְיָא:
הָכֵן הֲוָה רַבִּי יוֹנָה אָבוּךְ הָוֵי בַּהּ.
רַבִּי חַגַּי בְּשֵׁם רַבִּי פְּדָת:
אָסוּר לַיָּחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלִיחַ צִבּוּר.
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
מָה, בְּשְׁלִיחַ צִבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי?
אָמַר רַבִּי מָנָא קֳמֵי רַבִּי חַגַּי:
מָה, וּפְלִיג?
אָמַר לֵיהּ:
לָא.
הָדָא דְאַתְּ אָמַר "בְּשְׁלִיחַ צִבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי?"
יָחִיד אִם רָצָה לְהַזְכִּיר, מַזְכִּיר,
בַּטַּל;
הָדָא דְאַתְּ אָמַר,
"אָסוּר לַיָּחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלִיחַ צִבּוּר",
בַּגֶּשֶׁם.
קָמוּן לְצִלּוֹתָא, כְּמִי שֶׁהִזְכִּיר שְׁלִיחַ צִבּוּר.
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כַּשֵּׁם שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חַיָּב,
כָּךְ כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיָּב.

כַּשֵּׁם שֶׁתְּחִיַּת הַמֵּתִים, חַיִּים לְעוֹלָם,
כָּךְ יְרִידַת גְּשָׁמִים, חַיִּים לְעוֹלָם.
רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא שְׁמַע לַהּ מִן הָדָא:
(הוֹשֵׁעַ ז,ב-ג) "יְחַיֵּנוּ מִיּוֹמָיִם,
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יְקִמֵנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו.

וְנֵדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יי כִּשַׁחַר נָכוֹן מֹצָאוֹ״.
כְּתִיב:
(מלכים א יז,א) ״וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתֹּשָׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחְאָב:
חַי יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו,
אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר,
כִּי אִם לְפִי דְּבָרִי.״
רַבִּי בְּרֶכְיָה אָמַר:
רַבִּי יוֹסֵה וְרַבָּנִין,
חַד אָמַר:
בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ.
וְחָרָנָה אָמַר:
עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ, וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ.
מַן דְּאָמַר
״עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ״,
מִן הָדֵין קְרָיָא:
(מלכים א יח,א) ״לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב,
וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.״
מַן דְּאָמַר
״בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ״,
אִיכָן הֲתַר נִדְרוֹ שֶׁלַּטַּל?
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אֶדְרְעָיָה:
סָבְרִין מֵימַר,
נֵדֶר שֶׁהֲתַר מִכְּלָלוֹ, הֲתַר כֻּלּוֹ.
אִית דְּבָעֵי מֵימַר, בִּבְנָהּ שֶׁל צָרְפִית:
(מלכים א יז,כ) ״וַיִּקְרָא אֶל יי וַיֹּאמַר:
יי אֱלֹהָי, הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה
אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ,
הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ?״

אָמַר רַבִּי יוּדָה בֶּן פַּזִּי:
לְאֶחָד שֶׁגָּנַב נַרְתִּקוֹ שֶׁלָּרוֹפֵא,
עִם כִּשֶּׁהוּא יוֹצֵא נִפְצַע בְּנוֹ.
חָזַר אֲצָלוֹ וְאָמַר לוֹ:
אֲדוֹנִי הָרוֹפֵא, רַפֵּא אֶת בְּנִי!
אָמַר לוֹ:
לֵךְ וְהַחֲזֵר אֶת הַנַּרְתִּק,
שֶׁכָּל מִינֵי רְפוּאוֹת נְתוּנִין בּוֹ,
וַאֲנִי מְרַפֵּא אֶת בְּנֶךָ!
כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאֵלְיָהוּ:
לֵךְ וְהַתֵּר נִדְרוֹ שֶׁלַּטַּל,
שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בַּטְּלָלִים,
וַאֲנִי מְחַיֶּה בְּנָהּ שֶׁל צָרְפִית.

וּמִנַּיִן שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בַּטְּלָלִים?
שֶׁנֶּאֱמַר:

(יְשַׁעְיָה כו,יט) ״יִחְיוּ מֵתֶיךָ, נְבֵלָתִי יְקוּמוּן.
הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר!
כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ, וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל.״
מָהוּ ״וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל״?
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אֶדְרְעִיָּה:
וְאַרְעָא תפקידה תְּפַלֵּט.
רַבִּי יַעֲקֹב הֹכְפַּר חָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם זְקָנָם אֶת רְצוֹנִי,
נִשְׁבַּעְתִּי לוֹ שֶׁאֵינִי מֵזִיז טַל מִבָּנָיו לְעוֹלָם.
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים קי,ד) ״נִשְׁבַּע יי וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם.״
וּכְתִיב תַּמָּן:
(תְּהִלִּים קי,ג) ״לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ.״
אָמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי:
בְּדָיָתִיקִי נְתַתִּיו לַאֲבִיהֶם מַתָּנָה. <בצוואה>
(בְּרֵאשִׁית כז,כח) ״וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים
מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ.״
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: [704]
בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִין לִידֵי עֲבֵרוֹת וּמַעֲשִׂים רָעִים,
הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין.
וְהֵן מְבִיאִין לָהֶן זָקֵן אֶחָד,
כְּגוֹן רַבִּי יוֹסֵה הַגְּלִילִי,
וְהוּא מַפְגִּיעַ בַּעֲדָם,
וּמַיָּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.
אֲבָל הַטַּל אֵינוֹ יוֹרֵד בִּשְׁבִיל בְּרִיָּה. <בריאה, אדם>
מָה טַעְמָא?
(מִיכָה ה,ו) ״כְּטַל מֵאֵת יי, כִּרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב,
אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ, וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם.״

רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה:
הָיָה עוֹמֵד בַּגֶּשֶׁם, וְהִזְכִּיר שֶׁלַּטַּל,
אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.
בַּטַּל, וְהִזְכִּיר שֶׁלַּגֶּשֶׁם,
מַחְזִירִין אוֹתוֹ.
וְהָא תְנֵי:
״בַּטַּל וּבְרוּחוֹת, לֹא חִיְּבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר,
אִם רָצָה לְהַזְכִּיר, מַזְכִּיר״!
לָא דָמֵי הָהוּא דִּמְקַל לָהּוּא דְּלָא מְצַלֵּי וְלָא מְקַל.
בַּגֶּשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁלַּטַּל,
אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.
וְהָא תְנֵי:
״אִם לֹא שָׁאַל בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים,
אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
מַחְזִירִין אוֹתוֹ״!
בָּהוּא דְּלָא אַדְכַּר לָא טַל וְלָא מָטָר.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:

לֹא שָׁאַל בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים,
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
וְדִכְוָתַהּ,
אִם לֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
מָה אִם שְׁאֵלָה, שֶׁהִיא מִדַּחַק,
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה",
אַזְכָּרָה שֶׁהוּא מֵרֹוַח, לֹא כָּל שֶׁכֵּן?
וְהָא תְּנֵי:
"לֹא שָׁאַל בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים,
אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
מַחְזִירִין אוֹתוֹ"!
אָמַר רַבִּי אֶבְדִּימִי אַחוּי דְּרַבִּי יוֹסֵה:
בְּשֶׁלֹּא אָמָרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

אֵיכָן הוּא חוֹזֵר?
יֵיבַהּ כַּיי <יהא בה כהה״א>
דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו, חוֹזֵר לְכַתְּחִלָּה,
וְאִם לָאו, חוֹזֵר לַעֲבוֹדָה.
וָכָא, אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו, חוֹזֵר לְכַתְּחִלָּה,
וְאִם לָאו, חוֹזֵר לְ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".

בְּנֵי נָוֶה צַרְכוּן לְמֵעְבַּד תַּעֲנִית בָּתַר פִּסְחָא.
אֲתוֹן וְשַׁאֲלוּן לְרַבִּי.
אָמַר לוֹן רַבִּי:
לְכוּ וַעֲשׂוּ,
וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּשַׁנּוּ מַטְבֵּעָהּ שֶׁלִּתְפִלָּה.
הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
רַבִּי יִרְמְיָה סָבַר מֵימַר:
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵה:
לֹא אָמַר רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
"לֹא שָׁאַל בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים,
אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה",
וַאֲמַר לוֹן רַבִּי:
לְכוּ וַעֲשׂוּ,
וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּשַׁנּוּ מַטְבֵּעָהּ שֶׁלִּתְפִלָּה"!
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
בַּשִּׁשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף.
עַד כַּדּוֹן צְבוּר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁשׁ;
יָחִיד, שֶׁאֵין לוֹ שֵׁשׁ?
אָמַר רַבִּי חִינְנָא:

לֹא כֵּן אָמַר רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה,
״יָחִיד תּוֹבֵעַ צְרָכָיו בִּ ׳שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״?
וְאֵלּוּ, צְרָכָיו הֵם.

תְּנֵי:
נִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִזְכִּיר,
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
כָּל שְׁלוֹשִׁים יוֹם,
חֲזָקָה מַה שֶּׁהוּא לָמוּד הִזְכִּיר,
מִכָּן וְהֵילָךְ, מַה שֶּׁצּוֹרֶךְ הִזְכִּיר.

רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלֻיּוֹת,
מַזְכִּיר בַּשַּׁחֲרִית וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בַּמּוּסָף. <נוסח מסופק. נראה: מזכיר במוסף ואינו מזכיר בשחרית>
מִנְחָה בַּשַּׁחֲרִית וְעַרְבִית בַּמּוּסָף. <נוסח מסופק. נראה: ערבית כשחרית ומנחה כמוסף>

חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
בַּגּוֹלָה לֹא נָהֲגוּ כֵּן,
אֶלָּא עַד שִׁשִּׁים יוֹם בַּתְּקוּפָה.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
וּתְנֵי כֵּן:
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ,
הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן, הַכֹּל לְפִי הַמְּאֹרָע.
הָדָא דַתְּ אָמַר, בַּגֶּשֶׁם,
אֲבָל בַּטַּל,
אִם רָצָה לְהַזְכִּיר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, מַזְכִּיר.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בִּרְכָה בְּחָג,
לָמָּה הוּא מַזְכִּיר?
אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא
״מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם״, בְּעוֹנָתוֹ.
בְּעוֹנָתָן הֵן חֲבִיבִין כִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
וְתָמֵיהַּ אֲנָה,
הֵיךְ רַבָּנִין מְרַמְּיִי יְרִידַת גְּשָׁמִים לִתְחִיַּת הַמֵּתִים,
וְלָא דָמְיָא.
בָּעֵי בַר נָשָׁא יְחוֹן מִתַּיָּא כָּל אִמַּת,
לָא בָעֵי בַר נָשָׁא יֵחוֹת מִטְרָא כָּל אִמַּת.

אָמְרוּ לוֹ:
אִם כֵּן, לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר!

מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי לֵיעֶזֶר,
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ!
דְּאִתְפַּלְגוּן:
רַבִּי לֵיעֶזֶר אוֹמֵר:
אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה,
אֵין נִגְאָלִין לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר:
(יְשַׁעְיָה ל,טו) "בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן".
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וְכִי אִם יַעַמְדוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, [705]
אֵינָן נִגְאָלִין לְעוֹלָם?
אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲמִיד עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ קָשֶׁה כְּהָמָן,
וּמְיַיֵּד הֶן עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְהֶן נִגְאָלִין.
מָה טַעְמָא?
(יִרְמְיָה ל,ז) "וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ".
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וְהָא כְתִיב:
(יְשַׁעְיָה נב,ג) "חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ."
מָה עָבֵד לַהּ רַבִּי לֵיעֶזֶר?
תְּשׁוּבָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(מִשְׁלֵי ז,כ) "צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לְיוֹם הַכִּסֵּא יָבֹא בֵיתוֹ."
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וְהָא כְתִיב:
(יְשַׁעְיָה ס,כב) "אֲנִי יי בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה."
מָה עָבֵד לַהּ רַבִּי לֵיעֶזֶר?
תְּשׁוּבָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(דְּבָרִים י,יב) "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל,
מָה יי אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ?
כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ,
לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ,
וְלַעֲבֹד אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ."
רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אִם זָכִיתָם, "אֲחִישֶׁנָּה", וְאִם לָאו, "בְּעִתָּהּ".
כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
(הַגָּיאֵל יב,ז) "וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם,
וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם,
כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֵצִי,
וּכְכַלּוֹת נַפֵּץ יַד עַם קְדֻשׁ, תִּכְלֶינָה כָל אֵלֶּה."
אִסְתַּלַּק רַבִּי לֵיעֶזֶר. <נוצח>

מִתּוֹךְ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
מִתּוֹךְ צָרָה, מִתּוֹךְ צָוָחָה,
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת, מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה, מִתּוֹךְ הַקֵּץ.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(שְׁמוֹת ב,כג) "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם,
וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם,

וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה, וַיִּזְעָקוּ״,
מִתּוֹךְ צָרָה.
(שְׁמוֹת ב,כד) ״וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם״,
מִתּוֹךְ צְוָחָה.
״וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ״,
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.
(שְׁמוֹת ב,כה) ״וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״,
מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה.
״וַיֵּדַע אֱלֹהִים״,
מִתּוֹךְ הַקֵּץ.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(דְּבָרִים ד,ל) ״בַּצַּר לְךָ״,
מִתּוֹךְ צָרָה.
״וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים,
וְשַׁבְתָּ עַד יי אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקֹלוֹ״,
מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה.
(דְּבָרִים ד,לא) ״כִּי אֵל רַחוּם יי אֱלֹהֶיךָ״,
מִתּוֹךְ רַחֲמִים.
״לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ,
וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ״,
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(תְּהִלִּים קו,מד) ״וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם״,
מִתּוֹךְ צָרָה.
״בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם״,
מִתּוֹךְ צְוָחָה.
(תְּהִלִּים קו,מה) ״וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ״,
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.
״וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָו״,
מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה.
״וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים״,
מִתּוֹךְ רַחֲמִים.

חַד בַּר נָשׁ הֲוָה חָטֵי בְּלִשָּׁנֵיהּ. <אומר לשון הרע>
אֲתָא לְגַבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן,
וּשְׁלַחֵיהּ גַּבֵּי רַבִּי חֲנִינָה.
אָמַר לֵיהּ:
אֱוֵיל תְּהִי בָּךְ וּלְעִי בְּאוֹרָיְתָא, <לך התחרט ועמול>
דִּכְתִיב:
(מִשְׁלֵי טו,ד) ״מַרְפֵּא לָשׁוֹן עֵץ חַיִּים״.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ:
בְּסִפְרוֹ שֶׁלְּרַבִּי מֵאִיר מָצְאוּ כָתוּב:

(יְשַׁעְיָה כא,יא) ״מַשָּׂא דוּמָה״, מַשָּׂא רוֹמָה,
״אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר״,
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
אֵלַי קוֹרֵא מִפְּנֵי שָׂעִיר.
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
אִלְּי, מֵאֵיכָן נִזְדַּוֵּג לִי? מִשְּׂעִיר.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם ״אֵיכָן הוּא אֱלֹהֶיךָ?״
אֱמֹר לוֹ בַּכְּרָךְ הַגָּדוֹל שֶׁבָּאֱדוֹם.
מָה טַעְמָא?
״אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר״.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי:
בְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל,
גָּלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
גָּלוּ לְמִצְרַיִם, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(שְׁמוּאֵל א ב,כז) ״הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל בֵּית אָבִיךָ,
בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה?״
גָּלוּ לְבָבֶל, וְגָלְתָה שְׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה מג,יד) ״לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה״.
גָּלוּ לְמָדַי, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה מט,לח) ״וְשַׂמְתִּי כִסְאִי בְּעֵילָם״,
וְאֵין עֵילָם אֶלָּא מָדַי, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר:
(דָּנִיֵּאל ח,ב) ״וַאֲנִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה,
אֲשֶׁר בְּעֵילָם הַמְּדִינָה״.
גָּלוּ לְיָוָן, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(זְכַרְיָה ט,יג) ״וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן
גָּלוּ לְרוֹמִי, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה כא,יא) ״אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר״.

״שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְלָה״.
אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִישַׁעְיָה:
רַבֵּנוּ יְשַׁעְיָה, מַה יּוֹצֵא לָנוּ מִתּוֹךְ הַלַּיְלָה הַזֶּה?
אָמַר לָהֶן:
הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁנִּשְׁאַל.
כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל, חָזַר אֶצְלָן.
אָמְרוּ לוֹ:
״שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְלָה״,
מַה מִּלֵּיל שׁוֹמֵר הָעוֹלָמִים?
אָמַר לָהֶן:

(יְשַׁעְיָה כא,יב) ״אָמַר שׁוֹמֵר:
אָתָה בֹקֶר וְגַם לָיְלָה״.
אָמְרוּ לוֹ:
וְגַם לַיְלָה?
אָמַר לָהֶן:
לֹא כְשֶׁאַתֶּם סְבוּרִים,
אֶלָּא בֹּקֶר לַצַּדִּיקִין, וְלַיְלָה לָרְשָׁעִים,
בֹּקֶר לְיִשְׂרָאֵל, וְלַיְלָה לַגּוֹיִם.
אַמְרוּן לֵיהּ:
אִמַּת?
אָמַר לוֹן:
אִמַּת דְּאַתּוּן בָּעַיי הוּא בָּעֵי.
״אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ״.
אָמְרוּ לוֹ:
מִי מְעַכֵּב?
אָמַר לָהֶן:
תְּשׁוּבָה:
״שֻׁבוּ אֵתָיו!״

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי תַּנְחוּם בֵּירַבִּי חִיָּה:
אִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה יוֹם אֶחָד,
מִיָּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא. [706]
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים צה,ז) ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״.
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
אִלּוּ הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְּרִין שַׁבָּת אַחַת כְּתִקָּנָהּ,
מִיָּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא.
מָה טַעְמָא?
(שְׁמוֹת טז,כה) ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה:
אִכְלֻהוּ הַיּוֹם, כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיי״,
חַד יוֹם.
וְאוֹמֵר:
(יְשַׁעְיָה ל,טו) ״בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן״
בְּשׁוּבָה וְנַיַח תִּתְפַּרְקוּן.

[תַּעֲנִיוֹת א,ב]
הֲלָכָה ב
[משנה]

אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לִגְשָׁמִים.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁלֶּחָג,
הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר,
וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.
בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁלַּפֶּסַח,

הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר,
וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.
עַד אֵימָתַי שׁוֹאֲלִין?
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַפֶּסַח.
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן,
שֶׁנֶּאֱמַר: (יואל ב, כג)
"וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה (יורה) וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן".

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה,
שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
רַבִּי אַבּוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה,
כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בַּטַּל,
מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם.
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יוּדָה!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
"הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁלֶּחָג
הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר",
וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵן!
חֲדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ,
וַחֲדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
וְלָא יָדְעִין הַיְדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ,
וְהַיְדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
מִן מָה דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
"הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה,
שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
וְאָמַר רַבִּי אַבּוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה,
כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בַּטַּל,
מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם",
הָא הָדָא אָמְרָה,
קַדְמָיְתָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ,
וְתִנְיָתָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.

בְּעוֹן קֳמוֹי:
אוֹ נֵימַר, כָּאן לְהַזְכִּיר, כָּאן לִשְׁאֵלָה?
אָמַר לוֹן:
הֲלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה לְרַבִּי חֲנַנְיָה אַחוּי דְּרַב הוֹשַׁעְיָה:
נְהִיר אַתְּ, <אתה זוכר>

כַּד הֲוֵינַן קָיְמִין קֳמֵי חֲנוּתֵיהּ דְּרַב הוֹשַׁעְיָה חֲבִיבָךְ, <דורך>
עֲבַר רַבִּי זְעֵירָה, וּשְׁאַלְנַן לֵיהּ, וַאֲמַר:
עוֹד אֲנָה הִיא צְרִיכָה לִי. <גם אני, היא מסופקת אצלי>
עֲבַר רַבִּי יַסָּא, וּשְׁאַלְנַן לֵיהּ, וַאֲמַר:
עוֹד אֲנָה הִיא צְרִיכָא לִי,
וּבְסוֹפָהּ אִתְמַצִּית לֵיהּ, וַאֲמַר: <ובסוף נפתרה לו>
לָא שְׁנֵיָא,
הֲלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא אָתָא מִן צוֹר,
וַאֲמַר מִן שְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן:
הֲלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
רַב אַחָא דְּרַשׁ בַּבַּיִת מִדְרָשָׁא,
רַבִּי יִרְמְיָה דְּרַשׁ בִּכְנִישְׁתָּא דְּבוּלֵי: <הורה בבית הכנסת של המועצה>
הֲלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
וְהָא תְּנִינַן:
״בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים״!
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חִיָּה:
בְּשָׁעַת הַמִּקְדָּשׁ שָׁנוּ.

תְּנֵי:
אָמַר רַבִּי יוּדָה:
לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים, <גדלה ומניבה בתוך>
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ,
אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד,
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵי חֳדָשִׁים.
מָה טַעְמָא?
(יְחֶזְקֵאל מז,יב) ״וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ,
מִזֶּה וּמִזֶּה, כָּל עֵץ מַאֲכָל,
לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ,
לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר.״
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים,
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ.
אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם,
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד.
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ,
שֶׁעָשְׂתָה הַתְּבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם,
וְקָרֵב הָעֹמֶר מִמֶּנָּה.
מָה טַעְמָא?
(יוֹאֵל ב,כג) ״וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיי אֱלֹהֵיכֶם,
כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה,
וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם, מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן.״

מָה מְקַיְּמִים רַבִּי יוֹסֵה
טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה "לְחַדָּשָׁיו יְבַכֵּר"?
בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ יְהֵא מְבַכֵּר.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ג]
הֲלָכָה ג
[משנה]

בִּשְׁלֹשָׁה בְמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים.
רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
בִּשְׁבִיעָה בוֹ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג,
כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת.

[תלמוד]

מַתְנִיתָא, דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּתָנֵי: (תוספתא תעניות א,ג)
"אֵי זֶהוּ זְמַנָּהּ שֶׁלְּרְבִיעָה?
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
הַבְּכִירָה בִּשְׁלֹשָׁה,
וְהַבֵּינוֹנִית בִּשְׁבִיעָה,
וְהָאֲפִילָה בִּשְׁבִיעָה עָשָׂר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
הַבְּכִירָה בִּשְׁבִיעָה,
וְהַבֵּינוֹנִית בִּשְׁבִיעָה,
וְהָאֲפִילָה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
הַבְּכִירָה בִּשְׁבִיעָה עָשָׂר,
וְהַבֵּינוֹנִית בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה,
וְהָאֲפִילָה בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם.
שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁאֵין הַיְחִידִים מַתְחִילִין לְהִתְעַנּוֹת
אֶלָּא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו."

אָמַר רַבִּי אֶבְדִּימִי אַחוּי דְּרַבִּי יוֹסֵה:
הַכֹּל מוֹדִים בִּשְׁבִיעָה עָשָׂר,
שֶׁהִיא זְמַן כִּימָא לִשְׁקֹעַ,
שִׁבּוֹ יָרַד מַבּוּל לָעוֹלָם.
מָה טַעְמָא?
(בְּרֵאשִׁית ז,יא) "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה".
רַבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא,
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה:
הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר
"בִּשְׁלֹשָׁה בְמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים".
וְלָמָּה לֹא אָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר?
אֵית תַּנַּי תָּנֵי וּמְחַלֵּף.

כַּמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהֵא אָדָם צָרִיךְ לְבָרֵךְ?
רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
כַּתְּחִלָּה כְּדֵי רְבִיעָה,
וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁיְּדוֹחוּ פְּנֵי הַקָּרְמִיד. <הרעף>
רַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
כַּתְּחִלָּה כְּדֵי רְבִיעָה,
וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁתִּשָּׂרֶה הַמְּגוּפָּה. <מכסה החבית> [707]
וְיֵשׁ מְגוּפָּה נִשְׂרֶית? <מתרככת>
אֶלָּא רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא שְׂרוּיָה.
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה,
רַבִּי יוֹנָה, רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל:
בַּתְּחִלָּה כְּדֵי רְבִיעָה,
וּלְבַסּוֹף אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא.
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי זְעוֹרָה:
לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה.
רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי נַחוּם,
וְרַב אַדָּא בַּר אֶכּוֹמָה הֲווֹן יְתִיבִין.
אֲמַר רַבִּי נַחוּם לְרַב אַדָּא בַּר אֶכּוֹמָה:
לָא מִסְתַּבְּרָה לַבְּרָכָה נֶאֱמְרָה?
אֲמַר לֵיהּ:
אִין.
אֲמַר רַבִּי חִזְקִיָּה לְרַב אַדָּא בַּר אֶכּוֹמָה:
לָא מִסְתַּבְּרָה לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה?
אֲמַר לֵיהּ:
אִין.
אֲמַר לֵיהּ:
וְלָמָּה אֲמַרְתְּ לֵיהּ אָכֵן?
אֲמַר לֵיהּ:
דְּהוּא נָהֵיג בְּשִׁיטַת רַבֵּיהּ.
אֲמַר רַבִּי מָנָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה:
מַנּוּ רַבֵּיהּ?
אֲמַר לֵיהּ:
רַבִּי זְעוֹרָה.
אֲמַר לֵיהּ:
אַף אֲנַן אָמְרִין:
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי זְעוֹרָה:
לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה!

רַב יְהוּדָה בַּר יְחֶזְקֵאל אָמַר:
הָכֵן הֲוָה יְחֶזְקֵאל אַבָּא מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים:
יִתְגַּדַּל יִתְקַדַּשׁ יִתְבָּרַךְ יִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁאַתָּה מוֹרִיד לָנוּ
שֶׁאַתָּה מַמְנִיעַן זוֹ מִזּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
(איוב לו,כז) "כִּי יְגָרַע נִטְפֵי מָיִם יָזֹקּוּ מָטָר לְאֵדוֹ."
כְּמָה דְאַתְּ אָמַר:
(ויקרא כז,יח) "וְנִגְרַע מֵעָרְכֶךָ".

אָמַר רַבִּי יוּדָן אֲבוּי דְּרַבִּי מַתַּנְיָה:
וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹרִידָן בְּמִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר:
(איוב כח,כה) "וּמַיִם תִּכֵּן בְּמִדָּה".
רַבִּי יוֹסֵה בַּר יַעֲקֹב סְלַק מִבַּקָּרָה לְרַבִּי יוּדָן מִגְּדָלְיָא.
עַד דְּהוּא תַמָּן, נְחַת מִטְרָא.
שְׁמַע קָלֵיהּ אָמַר:
אֶלֶף אַלְפִים אָנוּ חַיָּבִין לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ,
עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁאַתָּ מוֹרִיד לָנוּ,
שֶׁאַתָּ גּוֹמֵל טוֹבָה לַחַיָּבִים.
אֲמַר לֵיהּ:
הָדָא, מְנָן לָךְ?
אָמַר לֵיהּ:
הָכֵן הֲוָה רַבִּי סִימוֹן מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים.

וְכַמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהְיֶה בָּהֶם כְּדֵי רְבִיעָה?
מָלֵא כְּלִי מַחְזִיק שָׁלֹשׁ טְפָחִים.
דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
בַּתְּחִלָּה טֶפַח, וּבַשְּׁנִיָּה טְפָחַיִם,
וּבַשְּׁלִישִׁית שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

תָּנֵי:
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
אֵין לָךְ טֶפַח שֶׁהוּא יוֹרֵד מִלְּמַעְלָן,
שֶׁאֵין הָאָרֶץ מַעֲלָה טְפָחַיִם כְּנֶגְדּוֹ.
וּמַה טַּעַם?
(תְּהִלִּים מב,ח) "תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ."
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים זְכָרִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה מה,ח) "תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע",
"תִּפְתַּח אֶרֶץ",
כַּנְּקֵבָה הַזֹּאת שֶׁהִיא פּוֹתַחַת לִפְנֵי הַזָּכָר;
"וְיִפְרוּ יֶשַׁע", זוֹ פֵּרְיָה וְרִבְיָה;
"וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ יַחַד", זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים;
"אֲנִי יי בְּרָאתִיו", לְכָךְ בְּרָאתִיו:
לְתִקּוּנוֹ וּלְיִשּׁוּבוֹ שֶׁלָּעוֹלָם.
רַבִּי אַחָא, וּתְנֵי לַהּ בְּשֵׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְבִיעָה?
שֶׁהִיא רוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

תָּנֵי:
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
מִלַּמֵּד שֶׁאֵין הָאָרֶץ שׁוֹתָה אֶלָּא לְפִי חִסּוּמָהּ. <קשיחות שטחה החיצוני>
אִם כֵּן, מַה יַּעֲשׂוּ שָׂרְשֵׁי חָרוּב וְשָׂרְשֵׁי שִׁקְמָה?

רַבִּי חֲנִינָה בַּר יָקָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה:
שָׁרְשֵׁי חִטָּה בּוֹקְעִין בָּאָרֶץ חֲמִשִּׁים אַמָּה.
שָׁרְשֵׁי תְּאֵנָה רַכִּין בּוֹקְעִין בַּצּוּר.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
אַחַת לְשִׁלֹּשִׁים יוֹם,
הַתְּהוֹם עוֹלֶה וּמַשְׁקָה אוֹתָהּ.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה כז,ג) "אֲנִי יי נֹצְרָהּ, לִרְגָעִים אַשְׁקֶנָּה."

תְּנֵי:
אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה חֲסֵרָה, נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ.
וְאִם לָאו, הוֹלְכִין אַחַר סִדְרָהּ.
דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.
רַבִּי אוֹמֵר:
לְעוֹלָם הוֹלְכִין אַחַר סִדְרָהּ.
אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעֻבֶּרֶת,
הוֹלְכִין אַחַר עִבּוּרָהּ.
מְחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי!
תַּמָּן הוּא אָמַר "אַחַר סִדְרָהּ",
וָכָא הוּא אָמַר "אַחַר עִבּוּרָהּ"!
רַבִּי זְעוֹרָא, רַבִּי יַסָּא,
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מָטֵי בַּהּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
לְבַסּוֹף נִצְרְכָה. <סוף זמן שאלת גשמים>

[תַּעֲנִיּוֹת א,ד]
הֲלָכָה ד
[משנה]

הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים,
הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין.
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה,
וּמֻתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה,
וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

[תלמוד]

אֵלּוּ הֵם הַיְחִידִים?
אֵלּוּ שֶׁהֵן מִתְמַנִּין פַּרְנָסִין עַל הַצִּבּוּר.
מִכֵּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר,
הוּא מִתְפַּלֵּל וְנֶעֱנֶה?
אֶלָּא מִכֵּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר,
וְנִמְצָא נֶאֱמָן,
כְּדֵי הוּא מִצְלֶיָא וּמִתְעַנְיָא.

חַד בַּר נָשׁ הֲוָה מַפֵּיק מַעְשְׂרוֹי כְּתִקְנָן.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי מָנָא:
קוּם אֱמֹר:
(דְּבָרִים כו,יג) **"בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת".** <ובסוף בקשת ברכת הארץ>

חַד בַּר נָשׁ אֲתָא גַּבֵּי חַד מִן קְרִיבּוֹי דְּרַבִּי יַנַּי.
אָמַר לֵיהּ:
רַבִּי, זְכֵה עִמִּי! <תזכה במצוות צדקה שתתן לי>
אָמַר לֵיהּ:
וְלָא הֲוָה לְאָבִיךְ פְּרִיטִין? <מטבעות, מעות>
אָמַר לֵיהּ:
לָא.
אָמַר לֵיהּ:
גַּבֵּי אִנּוּן מַפְקְדִין. <אצלי מעות אָבִיךְ מופקדות>
אָמַר לֵיהּ:
שַׁמְעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִנּוּן פִּרְקוֹן. <פדיון מעשר שני>
אָמַר לֵיהּ:
כְּדַי אַתְּ מִצַּלָּא וּמִתְעַנָּא.

אִתְחֲמִי לְרַבָּנִין פִּלָּן חַמָּרָא,
יְצַלִּי וּמִטָּרָא נָחֵית. [708]
שַׁלְחוּן רַבָּנִין וְאַיְתוּנֵיהּ, אֲמְרוּן לֵיהּ:
מָה אֲמָנָךְ? <המקצוע שלך>
אָמַר לוֹן:
חַמָּר אֲנָה.
אֲמְרוּן לֵיהּ:
וּמָה טִיבוּ עֲבַדְתְּ? <איזה מעשה טוב עשית>
אָמַר לוֹן:
חַד זְמַן אוֹגַרִית חֲמָרִי לַחֲדָא אִתְּתָא, <השכרתי חמורי לאשה אחת>
וַהֲוָת בָּכְיָה גּוֹ אִסְרָטָה. <בדרך>
וְאָמְרִית לַהּ:
מָה עִסְקִיךְ וּמָה לִיךְ בָּכְיָה?
אֲמָרָה לִי:
בַּעְלַהּ דְּהִיא אִתְּתָא חֲבִישׁ, <בעלי עצור>
וַאֲנָה בָּעְיָא מֶחְמֵי מָה מֵעְבַּד וּמֶפְנֵינֵיהּ. <ואני צריכה לראות מה לעשות לשחררו>
וְזַבְּנִית חֲמָרִי וְיַהֲבִית לַהּ טִימְתֵּיהּ, <ערכו>
וְאָמְרִית לַהּ:
הָא לִיךְ, פְּנֵי בַּעְלִיךְ וְלָא תֶחְטַיִי. <שחררי בעלך ואל תחטאי>
אֲמְרוּן לֵיהּ:
כְּדַי אַתְּ מִצַּלָּא וּמִתְעַנָּא.

אִתְחֲמִי לְרַבִּי אַבָּהוּ, <נראה בחלום>
פְּנָטָקָה יְצַלִּי וּמִטָּרָא נָחֵית.
שְׁלַח רַבִּי אַבָּהוּ וְאַיְתְּנֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ:
מָה אֲמָנָךְ? <המקצוע שלך>
חַמֵּשׁ עֲבֵרָן הֲהוּא גַּבְרָה עָבֵיד בְּכָל יוֹם: <חמש עבירות אני עושה>

מְשַׁפֵּר תֵּיטָרוֹן, <עושה תפאורות>
מוֹנֵר זָנְיָתָה, <משכיר את הזונות>
מַעֲיל מָנִיהוֹן לַבָּנִי, <מכניס בגדיהן לבית המרחץ>
מְטַפַּח וּמְרַקֵּד קָדָמֵיהוֹן, <מוחה כף>
וּמַקִּישׁ בַּבּוּלְיָא קָדָמֵיהוֹן. <מצילתיים>
אָמַר לֵיהּ:
וּמָה טִיבוּעֲבַדְתְּ ? <איזה מעשה טוב עשית>
אָמַר לֵיהּ:
חַד זְמַן, הֲוָה הָהוּא גַּבְרָה מְשַׁפֵּר תֵּיטָרוֹן,
אָתָא חָדָא אָתָּא, <באה אשה אחת>
וְקָמַת לַהּ חָרֵי עַמּוּדָא, בָּכְיָה, <ועמדה אחורי העמוד>
וְאָמְרִית לַהּ:
מָה לִיךְ?
וְאָמְרָה לִי:
בַּעְלַהּ דְּהָהִיא אִתְּתָא חֲבִישׁ, <בעלי אסיר>
וַאֲנָה בָּעְיָא מֶחְמֵי מָה מֶעְבַּד וּמֶפְנֵינֵיהּ. <ואני צריכה לראות מה לעשות לשחררו>
וְזַבַּנִית עַרְסִי וּפְרוֹס עַרְסִי, <ומכרתי את מטתי וכיסוי מטתי>
וְיַהֲבִית לַהּ טִימִיתוֹן וְאָמְרִית לַהּ: <שְׁוֵיהּ>
הָא לִיךְ, פְּנֵיי בַּעְלִיךְ וְלָא תֶּחְטַיִי. <שחררי בעלך ואל תחטאי>
אָמַר לֵיהּ:
כְּדֵי אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא.

אִתְחֲמִי לְרַבָּנִין חַסִידָא דִכְפַר אִמֵּי, <נראה בחלום>
יְצַלֵּי וּמְטָרָא נָחֵית.
סַלְקוּן רַבָּנִין לְגַבֵּיהּ.
אָמְרָה לוֹן בְּנֵי בַיְתֵיהּ:
בְּטוּרָא הוּא יָתִיב. <בהר, בשדה>
נַפְקוּן לְגַבֵּיהּ, אָמְרוּן לֵיהּ:
אֵישַׁר!
וְלֹא אָגֵיבוֹן. <ולא השיב להם>
יְתַב מֵיכוֹל וְלָא אָמַר לוֹן:
אָתוֹן כְּרוּכוֹן! <בואו סעדו>
מִן עֲלַל עֲבַד חַד מוֹבַל דְּקִיסִין <כאשר נכנס עשה מטען של עצים>
וִיהַב גְּלֵתֵיהּ מֵרוּם מוֹבְלָה. <ושם גלימתו מעל המטען>
עָאל וְאָמַר לִבְנֵי בַיְתֵיהּ: <לאשתו>
״אִלֵּין רַבָּנִין הָכָא בָּעֵיי נְצַלֵּי וְיֵחוּת מְטָרָא. <רוצים שאתפלל>
וְאַן אֲנָה מְצַלֵּי וּמְטָרָא נָחֵת, גְּנַי הוּא לוֹן.
וְאֵין לָא, חִלּוּל שֵׁם שָׁמַיִם הוּא.
אֶלָּא אֵיתִי! אֲנָה וְאַתְּ נְסוּק וּנְצַלֵּי. <בואי>
אַן נָחֵת מְטָרָא, אֲנַן אָמְרִין לוֹן:
כְּבָר דְּעַבְדוּן שְׁמָיָא נְסִין.
וְאֵין לַו אֲנַן אָמְרִין לוֹן:
לֵית אֲנַן כְּדֵי מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא.״
וְסַלְקוּן וְצַלּוֹן וּנְחַת מְטָרָא.
נְחַת לְגַבּוֹן, אָמַר לוֹן:
לְמָה אִטָּרְפוּן רַבָּנִין לְהָכָא יוֹמָא דֵּן? <טרחו>

אַמְרוּן לֵיהּ:
בָּעַיי תְּצַלֵּי וְיֵיחוּת מִטָּרָא.
אָמַר לוֹן:
וְלִצְלוֹתִי אַתּוּן צְרִיכִין?
כְּבָר דְּעַבְדוּן שְׁמַיָּא נִסִּין.
אַמְרוּן לֵיהּ:
לְמָה כַּד חֲוִיתָה בְּטוּרָא,
אַמְרִינַן לָךְ "אֵישַׁר!" וְלָא אֲגַבְתִּינוּן?
אָמַר לוֹן:
דַּחֲוִינָה עָסִיק בִּפְעֻלְּתִי.
מָה, חֲוִינָה מַסְּעָה דַּעְתִּי מִן פְּעֻלְּתִי?
אַמְרוּן לֵיהּ:
וּלְמָה כַּד יְתַבְתְּ לְמֵיכוּל,
לָא אֲמַרְתְּ לָן "אֱתוֹן כְּרוּכוּן"?
אָמַר לוֹן:
דְּלָא חֲוָה גַּבַּי אֶלָּא פִּלְחִי. <פרוסתי>
מָה, חֲוִינָה מֵימוֹר לְכוֹן בַּחֲנֻפִּין?
אַמְרוּן לֵיהּ:
לְמָה כַּד אֲתֵית לְמֵעוֹל,
יְהַבְתְּ גְּלֻתָּה מֵרוּם מוּבְלָה?
אָמַר לוֹן:
דְּלָא חֲוָת דִּידִי, שְׁאוּלָה חֲוָת דִּנְצַלֵּי בַּהּ.
מָה, חֲוִינָה מְבַזְּעָא יָתַהּ? <קורע>
אַמְרוּן לֵיהּ:
וּלְמָה כַּד חֲוֵי אַתְּ בְּטוּרָא, <אתה נמצא>
אִתְּתָךְ לָבְשָׁה מָאנִין צָאֲיִין, <בגדים מלוכלכים>
וְכַד אַתְּ עָלֵיל מִן טוּרָא,
הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין?
אָמַר לוֹן:
כַּד דַּאֲנָא חָזֵי בְּטוּרָא,
הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין צָאֲיִין,
דְּלָא יְתֵן בַּר נָשׁ עֵינוֹי עֲלַהּ.
וְכַד דַּאֲנָא עָלֵיל מִן טוּרָא,
הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין,
דְּלָא נְתֵן עֵינַי בְּאֶתָּא אוֹחָרִי.
אַמְרוּן לֵיהּ:
יָאוּת אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעֲנְיָא.

תְּנֵי:
מֵתָּר לוֹכַל עַד שֶׁיָּאִיר הַמִּזְרָח.
דִּבְרֵי רַבִּי.
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
עַד קְרִיאַת הַגֶּבֶר.
מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד"?
קְרִיאַת הַגֶּבֶר.
יָשָׁן וְעָמַד, אָסוּר.

בִּשְׁלֹא הִתְנָה, אֲבָל אִם הִתְנָה, מֻתָּר.

[תַּעֲנִיוֹת א,ה]
הֲלָכָה ה
[משנה]

הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר;
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה,
וּמֻתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה בְּסִיכָה,
וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
כָּל תַּעֲנִית שֶׁבֵּית דִּין גּוֹזְרִין לְהַפְסִיק,
אֵין עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
נְרָאִין הַדְּבָרִים בְּשֶׁגָּזְרוּ כְּבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק,
אֲבָל אִם גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק,
עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.
וּתְנֵי כֵן:
עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת כְּדַרְכָּן
בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים,
וּבִשְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וּבִשְׁלֹשׁ הַשְּׁנִיּוֹת,
אֲבָל בְּשֶׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת, אֵינָן מִתְעַנִּין בָּהֶן.
אַף עַל פִּי כֵן, אֵינָן מְנַהֲגוֹת עַצְמָן בְּתַפְנוּקִים,
אֶלָּא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כִּבְיֵי קִיּוּם הַוָּלָד.
לֹא בְּשֶׁגָּזְרוּ כְּבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק? [709]
אֲתָא רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא,
רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
וַאֲפִלּוּ גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק,
אֵין עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.

[תַּעֲנִיוֹת א,ו]
הֲלָכָה ו
[משנה]

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נָעָנוּ,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר.
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם,
וַאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה,
וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה,
וְנוֹעֲלִין אֶת הַמֶּרְחָצָאוֹת.

[תלמוד]

רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב יִרְמְיָה:
הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּתַעֲנִית צִבּוּר,
כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
מָה טַעְמָא?
(יואל א,יד) "קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה".
וְהָא תְּנֵי:
"הַלַּיְלָה מֻתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר"!
אָמַר רַבִּי זְעוֹרָה:
קַיְמָה אַבָּא בַּר יִרְמְיָה:
(יואל ב,טז) "אִסְפוּ עָם", מִשֶּׁעַת אֲסֵפַת עָם.

נִשַּׁיָּא דְּנָהֲגָן הִלָּא לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא בַּפִּקֵּי שֵׁבְתָּא, <במוצאי שבת>
אֵינוֹ מִנְהָג;
עַד דְּיִתְפְּנֵי סַדְרָא, מִנְהָג. <שיתרוקן בית הכנסת>
בִּתְרֵיָא וּבְחַמְשֵׁתָא, אֵינוֹ מִנְהָג. <בשני ובחמישי>
עַד דְּיִתְפְּנֵי תַּעְנִיתָא, מִנְהָג.
בְּיוֹמָא דַּעֲרוֹבְתָּא, אֵינוֹ מִנְהָג. <בערב שבת>
מִן מִנְחָה וּלְעֵילּ, מִנְהָג.
בְּיוֹמָא דְּיַרְחָא, מִנְהָג.
אָמַר רַבִּי זְעֵירָא:
נִשַּׁיָּא דְּנָהֲגָן הִלָּא לְמֶשְׁתַּיָּא מִן דְּאָב עָלִיל, <לטוות מראש חודש אב>
מִנְהָג, שְׁבוֹ פָּסְקָה אֶבֶן שְׁתִיָּה.
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים יא,ג) "כִּי הַשָּׁתוֹת יֶהֱרָסוּן".
אָמַר רַבִּי חִינְנָא:
כָּל הַדְּבָרִים מִנְהָג.
אָעִין דִּשְׁטִין הֲווֹן בְּמִגְדָּל צַבָּעַיָּא
אֲתוֹן וְשַׁאֲלוּן לְרַבִּי חֲנַנְיָה חַבְרוֹן דְּרַבָּנִין:
מָהוּ מֶעְבַּד בְּהוֹן עֲבִידָא?
אָמַר לוֹן:
מִכֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ אֲבוֹתֵיכֶם בָּהֶם בְּאִסּוּר,
אַל תְּשַׁנּוּ מִנְהַג אֲבוֹתֵיכֶם נוּחֵי נֶפֶשׁ.
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי אַבּוּן:
כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר,
וְהוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּאִסּוּר,
נִשְׁאַל, וּמַתִּירִין לוֹ;
וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר,
וְהוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּאִסּוּר,
נִשְׁאַל, וְאֵין מַתִּירִין לוֹ.

"בִּרְחִיצָה".
זְעוֹרָה בַּר חֲמָא,
יוֹסֵה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,

בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
בְּתַעֲנִית צִבּוּר,
מַרְחִיץ יָדָיו וּפָנָיו וְרַגְלָיו כְּדַרְכּוֹ.
בְּתִשְׁעָה בְּאָב,
מַרְחִיץ יָדָיו וּמַעֲבִירָן עַל פָּנָיו.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
מַרְחִיץ יָדָיו וּמְקַנְּחָן בְּמַפָּה,
וּמַעֲבִיר אֶת הַמַּפָּה עַל פָּנָיו.

רַבִּי יוֹנָה תְּרֵי מַרְטוּטָה, <הַשְׁרָה סַמַרְטוּט>
וְיַהַב לַהּ תְּחוֹת כַּדָּהּ.
וְהָא תָּנֵי:
״אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְתַעֲנִית צִבּוּר,
אֶלָּא אִסּוּר מְלָאכָה בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ״!

הָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ אוֹ אֵצֶל בִּתּוֹ,
וְעָבַר בַּיָּם אוֹ בַנָּהָר, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.
נִטְנְפוּ רַגְלָיו, מַטְבִּילָן בַּמַּיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.
הוֹרִי רַבִּי בָּא כֹּהֵן תַּנָּא.
הוֹרִי רַב אַחָא,
בַּבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְהָיוּ רַגְלָיו קָהוֹת עָלָיו,
שְׁמֵתָר לְהַרְחִיצָם בַּמַּיִם.

תָּנֵי:
אָבֵל וּמְנֻדֶּה הָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ,
מֻתָּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל.
לְכְשֶׁיָּבוֹאוּ לָעִיר, יַחֲלְצוּ.
וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב, וְכֵן בְּתַעֲנִית צִבּוּר.

״בְּסִיכָה״.
כְּהָדָא דְתָנֵי:
בַּשַּׁבָּת,
בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְתַּעֲנוּג,
בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְתַּעֲנוּג, מֻתָּר.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְתַּעֲנוּג,
בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְתַּעֲנוּג, אָסוּר.
בִּתְשִׁעָה בְּאָב וּבְתַעֲנִית צִבּוּר,
סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְתַּעֲנוּג, אָסוּר;
שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְתַּעֲנוּג, מֻתָּר.
וְהָא תָנֵי:
״שְׁרֵית סִיכָה לַשִּׁתְיָה לְאִסּוּר וּלְתַשְׁלוּמִין,
אֲבָל לֹא לְעִנּוּי.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְאִסּוּר,
אֲבָל לֹא לְעִנּוּי״!

וְהָא תְּנֵי:
(וַיִּקְרָא כב,טו) ״לֹא יְחַלְּלוּ״,
לְרַבּוֹת אֶת הַסָּךְ וְאֶת הַשּׁוּתָּה״!
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
לֵית כָּאן סָךְ.
אָמַר רַבִּי אַבְמָרִי:
אִין לֵית כָּאן סָךְ, לֵית כָּאן שׁוּתָּה,
הִלָּא כֵּן,
דָּבָר שֶׁהוּא בָּא מֵחֲמַת שְׁנֵי לָאוִין מִצְטָרֵף?
מִנַּיִן שֶׁהוּא מְחֻוָּר בַּעֲשֵׂה? <סיכת מעשר שני>
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי סִימַיי:
(דְּבָרִים כו,יד) ״וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת״.
מָה נַן קָיְמִין? <במה אנו עוסקים>
אִם לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין,
דָּבָר שֶׁהוּא אָסוּר לַחַי,
לַחַי הוּא אָסוּר, לֹא כָל שֶׁכֵּן לַמֵּת?
אִי זֶהוּ דָּבָר שֶׁהוּא מֻתָּר לַחַי וְאָסוּר לַמֵּת?
הֱוֵי אוֹמֵר, זוֹ סִיכָּה.

״בִּנְעִילַת סַנְדָּל״.
תְּנֵי:
כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֲסוּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל,
יָצָא לַדֶּרֶךְ, נוֹעֵל;
הִגִּיעַ לַכְּרַךְ, חוֹלֵץ.
וְכֵן בָּאָבֵל וְכֵן בַּמְּנֻדֶּה.

אִית תַּנַּי תָּנֵי:
יוֹצְאִין בְּאֶמְפִּילְיָא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
אִית תַּנַּי תָּנֵי:
אֵין יוֹצְאִין.
אָמַר רַב חִסְדָּא:
מַן דְּאָמַר ״יוֹצְאִין בְּאֶמְפִּילְיָא״, שֵׁל בֶּגֶד,
מַן דְּאָמַר ״אֵין יוֹצְאִין בְּאֶמְפִּילְיָא״, שֵׁל עוֹר.

רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן
סְלַק גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי צוֹמָא רַבָּא.
נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבֵישׁ סוֹלֶיסֵיהּ. <נעלי הבית שלו> [710]
אָמַר לֵיהּ:
מָהוּ הָכֵן?
אָמַר לֵיהּ:
אִסְתְּנִיס אֲנִי.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחְמָן
סְלַק גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָא.
נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבֵישׁ סוֹלֶיסֵיהּ.

אָמַר לֵיהּ:
מָהוּ הָכֵן?
אָמַר לֵיהּ:
אִסְתְּנִיס אָנִי.

רַבִּי שַׁמַּי,
חֲמוֹנֵיהּ נָפַק לְבִישׁ סוֹלְיָסֵיהּ בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָא.
חַד תַּלְמִיד מִן דְּרַבִּי מָנָא
הוֹרִי לְחַד מִן קְרִיבוֹי דְּנִשֵּׂיָא לְמִלְבַּשׁ סוֹלְיָסֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ:
מִן אָן הָדָא?
אָמַר לֵיהּ:
מִן הָדָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,
דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר:
אִסְתְּנִיס אָנִי.

"בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה".
אֶתָא חֲמִי בִּרְחִיצָה אָסוּר, <בוא וראה>
בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, לֹא כָל שֶׁכֵּן?
תִּפְתֵּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין טוֹבְלִין,
אוֹ קֹדֶם, עַד שֶׁלֹּא הִתְקִין עֶזְרָא טְבִילָה לִבַּעֲלֵי קְרָיִין.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי אֵימִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אֵין קְרִי אֶלָּא מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
רַב חוּנָה אָמַר:
אַפְלוּ רָאָה עַצְמוֹ נָאוֹת בַּחֲלוֹם.
הָוֹון בָּעֵי מֵימַר, וּבִלְבַד מֵאִשָּׁה.
רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
אַפְלוּ מִדָּבָר אַחֵר.

תַּמָּן תְּנַן: (יומא ח,א)
יוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּה,
וּבִרְחִיצָה, וּבְסִיכָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
וּתְנֵי עֲלַהּ:
בַּעֲלֵי קְרָיִין טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּצִנְעָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
לֵית הָדָא פְלִיגָא עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי?
פְּתַר לַהּ בְּמִי שֶׁשִּׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם,
וְשָׁכַח וְלֹא טָבַל.
וְהָא תְּנֵי:
מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲלַפְתָּה,
שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ טוֹבֵל בְּצִנְעָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים!
אֵית לָךְ מֵימַר עַל אוֹתוֹ הַגָּוּף הַקָּדוֹשׁ בְּשׁוֹכְחַ? <וכי אפשר לומר>

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי,
רַבִּי חַנִּין בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:

נֹחַ, בִּכְנִיסָתוֹ לַתֵּבָה,
נֶאֶסְרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
מָה טַעְמָא?
(בְּרֵאשִׁית ו,יח) "וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה,
אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ."
וּבִיצִיאָתוֹ הֻתְּרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
מָה טַעְמָא?
(בְּרֵאשִׁית ח,טז) "צֵא מִן הַתֵּבָה,
אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ."
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
(בְּרֵאשִׁית ח,יט) "לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יָצְאוּ מִן הַתֵּבָה",
עַל יְדֵי שֶׁשִּׁמְּרוּ יַחֲסֵיהֶן,
זָכוּ לְהִנָּצֵל מִן הַתֵּבָה.
תְּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, דְּתָנֵינַן:
חָם כֶּלֶב וְעוֹרֵב קִלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶן
חָם יָצָא מְפֻחָם,
כֶּלֶב יָצָא מְפֻרָצָם בְּתַשְׁמִישׁוֹ
עוֹרֵב יָצָא מְשֻׁנֶּה מִן הַבְּרִיּוֹת.

אָמַר רַבִּי אַבּוּן:
כְּתִיב:
(אִיּוֹב ל,ג) "בְּחֶסֶר וּבְכָפָן גַּלְמוּד",
בְּשָׁעָה שֶׁאַתְּ רוֹאֶה חִסָּרוֹן בָּא לָעוֹלָם,
עֲשֵׂה אִשְׁתְּךָ גַּלְמוּדָה.
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
כְּתִיב:
(בְּרֵאשִׁית מא,נ) "וּלְיוֹסֵף יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים".
אֵימָתַי? בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב.
תְּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה:
תְּאֵבִי בָנִים מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
וּבִלְבַד יוֹם שֶׁטָּבְלָה.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ז]
הֲלָכָה ז
[משנה]

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נָעָנוּ,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שָׁבַע,
שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר.
וּמָה אֵלּוּ יְתֵרוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת?
שֶׁבָּאֵלּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת.
וּבַשֵּׁנִי מָטִין עִם חֲשֵׁכָה,
וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

[תלמוד]

רַבִּי יוּדָן בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חָמָא דִּכְפַר תַּחֲמִין:
כִּבְתוֹךְ אַרְבָּעִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בָּהָר.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
עַל שֵׁם שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּי.
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
שֶׁאִם הָיוּ שְׁנֵי דְבָרִים,
כְּגוֹן עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְגוֹבַי, <ארבה>
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן.
וּלְמָה בְאֵלֵּין תַּרְתֵּי מִלַּיָּא?
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי בוּן:
בְּאֵלֵּין תַּרְתֵּין מִלַּיָּא, שַׁעֲרָיָה רַבַּיי. <המחירים עולים>

"וּבַשַּׁנִי מָטִין עִם חֲשֵׁכָה".
פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד.

"וּבַחֲמִישִׁי מַתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת."
מָה? פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד,
אוֹ פּוֹתֵחַ אֶת שְׁנֵיהֶן?

[תַּעֲנִיוֹת א,ח]
מַתְנִיתָה.

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נֶעֱנוּ,
מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן,
בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה,
בְּאֵרוּסִין וּבְנִשּׂוּאִין,
וּבִשְׁאֵלַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ,
כִּבְנֵי אָדָם הַנְּזוּפִין לַמָּקוֹם.
הַיְחִידִים חוֹזְרִין וּמִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן.
יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים, סִימָן קָלָלָה,
שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יב,יז)
"הֲלֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם".

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
הָדָא דַתְּ אָמַר, בַּבִּנְיָן שֶׁלִּשְׂמְחָה,
אֲבָל אִם הָיָה כָּתְלוֹ גוֹהֶה, <נוטה>
סוֹתְרוֹ וּבוֹנֵהוּ.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
כָּתְלָא דְגָנַיי בֵּיהּ. <ששוכבים לידו>

רַבִּי בָּא בַּר כֹּהֵן אָמַר קֳמֵי רַבִּי יַסָּא,

רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִדִּי:
אָסוּר לְאָרֵס אִשָּׁה בְּעֶרֶב שַׁבָּת.
הָדָא דְאַתְּ אָמַר,
שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת אֵרוּסִין,
הָא לְאָרֵס, יְאָרֵס.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
אֲפִלּוּ בִּתְשִׁעָה בְּאָב יְאָרֵס,
שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר.
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
(תְּהִלִּים סח,ז) "אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה".
(תְּהִלִּים סב,י) "בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד".
וְכָא הוּא אָמַר הָכֵן!
אֶלָּא שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בִּתְפִלָּה.
אֲפִלּוּ כֵן, לָא קָיְמָה. <אינה עומדת>
לָא כֵן תְּנֵי: [711]
"אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם חֲבֵרִים בִּתְשִׁעָה בְּאָב, <תלמידי חכמים>
אֲבָל מְשִׁיבִין אֶת הַהֶדְיוֹטוֹת בְּשָׂפָה רָפָה"?
לְיָמִים שֶׁבֵּינְתַיִם נִצְרְכָה. <בין התעניות>

יָצָא נִיסָן, הַגְּשָׁמִים סִימַן קַלָּלָה.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בוּן:
וּבִלְבַד נִיסָן שֶׁלַּתְּקוּפָה. <לפי שְׁנַת השמש>
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
הָדָא דַתְּ אָמַר,
בְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים מִכְּבָר, <לפני כן>
אֲבָל אִם יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מִכְּבָר,
סִימָן בִּרְכָה הֵן.

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית פֶּרֶק ב

[תַּעֲנִיּוֹת ב,א]
הֲלָכָה א
[משנה]

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת, כֵּיצַד?
מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁלָּעִיר,
וְנוֹתְנִין אֵפֶר מַקְלָה עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה,
וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא וּבְרֹאשׁ אַב בֵּית דִּין,
וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ.
הַזָּקֵן שֶׁבָּהֶן אוֹמֵר לִפְנֵיהֶם דִּבְרֵי כִבּוּשִׁין:
אַחֵינוּ, לֹא נֶאֱמַר בְּאַנְשֵׁי נִינְוֵה:
"וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת שַׂקָּם וְאֶת תַּעֲנִיתָם",
אֶלָּא (יונה ג,י) "וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם,

כִּי שָׁבוּ מִדַּרְכָּם הָרָעָה״;
וּבַקַּבָּלָה מָהוּא אוֹמֵר? (יואל ב,יג)
״וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם,
וְשׁוּבוּ אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם״.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
וְלָמָּה יוֹצְאִין לִרְחוֹבָהּ שֶׁלָּעִיר?
לוֹמַר ״חָשְׁבְנוּ כְּאִלּוּ גוֹלִים לְפָנֶיךָ!״
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
לְפִי שֶׁנִּתְפַּלְּלוּ בְּצִנְעָה וְלֹא נֶעֱנוּ,
לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפָּרְסְמוּ.

אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֶת הַתֵּבָה לִרְחוֹבָהּ שֶׁלָּעִיר?
לוֹמַר: כְּלִי אֶחָד שֶׁל חֶמְדָּה שֶׁהָיָה לָנוּ,
גָּרְמוּ עֲוֹנוֹתֵינוּ שֶׁיִּתְבַּזֶּה.
רַבִּי חוֹנָה רֵבָּה דְּצִפּוֹרִין אָמַר:
אֲבוֹתֵינוּ חִפּוּ אוֹתוֹ זָהָב,
וְאָנוּ חִפִּינוּ אוֹתוֹ אֵפֶר.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב דָּרוֹמָיָא:
וְלָמָּה תּוֹקְעִין בִּקְרָנוֹת?
לוֹמַר: ״חָשְׁבְנוּ כְּאִלּוּ גוֹעִים כַּבְּהֵמָה לְפָנֶיךָ!״

אָמַר רַבִּי לֵוִי:
וְלָמָּה יוֹצְאִין בֵּין הַקְּבָרוֹת?
לוֹמַר: ״חָשְׁבְנוּ כְּאִלּוּ מֵתִים לְפָנֶיךָ!״
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָה:
וְכֻלְּהֶן בַּהּ.
אִם מִיתָה אָנוּ חַיָּבִין, הֲרֵי מֵתִים;
אִם גָּלוּת, הֲרֵי גוֹלִים.
אִם רְעָבוֹן, הֲרֵי רְעֵבִים.

״וְנוֹתְנִין אֵפֶר מַקָּלָה עַל גַּבֵּי הַתֵּבָה.״
עַל שֵׁם:
(תְּהִלִּים צא,טו) ״עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה״.
אָמַר רַבִּי זְעוּרָא:
כָּל זְמַן דַּהֲוֵינָא חָמֵי לוֹן עָבְדִין כֵּן,
הֲוָה גּוּפִי רָעַד.
בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי אִילָא,
הֲווֹן שָׁבְקִין אֲרוֹנָא וְעָלְלִין לוֹן. <היו עוזבים את הארון ונכנסים>
אָמַר לֵיהּ רַבִּי זְעֵירָה:
לָא כֵן תְּנֵי:

״לֹא הָיוּ מִתְחַלְּפִין עָלֶיהָ כָּל הַיּוֹם,
אֶלָּא אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר כָּל הַיּוֹם״?

רַבִּי יוּדָן בֵּירַבִּי מְנַשֶּׁה וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן,
חַד אָמַר:
כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּאַבְרָהָם,
וְחָרָנָה אָמַר:
כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּיִצְחָק.
מַן דְּאָמַר ״כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּאַבְרָהָם״,
בֵּין עָפָר בֵּין אֵפֶר, עַל שֵׁם:
(בְּרֵאשִׁית יח,כז) ״וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר״.
מַן דְּאָמַר ״כְּדֵי לְהַזְכִּיר זְכוּתוֹ שֶׁלְּיִצְחָק״,
וּבִלְבַד אֵפֶר:
רוֹאִין אֶפְרוֹ שֶׁלְּיִצְחָק כְּאִלּוּ צָבוּר עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.
רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי, כַּד הֲוָה נָפֵק לְתַעְנִיתָא,
הֲוָה אָמַר קֳמֵיהוֹן:
״אֲחֵינַן, כָּל מַן דְּלָא מְטָא שַׁמְּשָׁא לְגַבֵּיהּ,
יִסַּב עָפָר וְיִתֵּן גּוֹ רֵישֵׁיהּ!״

״וּבְרֹאשׁ הַנָּשִׂיא״.
אָמַר רַב תַּחְלִיפָא קֵיסָרָיָא:
כְּדֵי לְפָרְסְמוֹ.
לֹא דוֹמֶה הַמִּתְבַּזֶּה מֵעַצְמוֹ לַמִּתְבַּזֶּה מֵאַחֵר.
כְּתִיב:
(יוֹאֵל ב,טז) ״יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ״.
״יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ״, זֶה אָרוֹן.
״וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ״, זֶה הַתּוֹרָה.
דָּבָר אַחֵר,
״יֵצֵא חָתָן מֵחֶדְרוֹ״, זֶה הַנָּשִׂיא,
״וְכַלָּה מֵחֻפָּתָהּ״, אָב בֵּית דִּין.
רַבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר לְרַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּא:
״פּוֹק עִמָּן וְצַעֲרָךְ עֲבִיד״. <צא איתנו וצערך עשוי>
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
הָדָא אָמְרָה, אִלֵּין תַּעְנִיָּתָא דַּאֲנַן עָבְדִין,
לֵית אִנּוּן תַּעֲנִין!
לָמָּה? דְּלֵית נְשִׂיָּא עִמָּן.

כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
(וַיִּקְרָא ד,יז) ״אֶת פְּנֵי הַפָּרֹכֶת״,
וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר:
(וַיִּקְרָא ד,ו) ״אֶת פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ״.
רַב אַחָא אָמַר:
אִתְפַּלְגוּן רַבִּי אַבָּהוּ וְרַבָּנִין,
חַד אָמַר:
חָטָא הַנָּשִׂיא, הַגְּדֵלָה בִּמְקוֹמָהּ,

חָטָא הַצִּבּוּר, אֵין הַגְּדֵלָה בְּמְקוֹמָהּ.
וָחֲרָנָא אָמַר:
לְפִי שֶׁחָטְאוּ הַלָּמֵד וְהַמְּלַמֵּד.
לְפִיכָךְ יֵצְאוּ לַחוּץ וְיִתְפָּרְסְמוּ, עַל שֵׁם:
(וַיִּקְרָא ד,כא) "וְהוֹצִיא אֶת הַפָּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה".

תָּנֵי חִזְקִיָּה:
רָמַז, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מָשִׁיחַ, יֵשׁ אָרוֹן,
וְכָל מָקוֹם שֶׁאֵין מָשִׁיחַ, אֵין אָרוֹן.
וְאָתְיָא כְּיִ דְּמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נָנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא:
חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן,
וְאֵלּוּ הֵן:
אֵשׁ, וְאָרוֹן, וְאוּרִים וְתֻמִּים,
וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.
עַל שֵׁם:
(חַגַּי א,ח) "וְאֶרְצֶה בּוֹ וְאֶכָּבְדָה"
ואכבד כְּתִיב, חָסֵר ה״א,
אֵלּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים,
שֶׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ הָאַחֲרוֹן חָסֵר מִן הָרִאשׁוֹן.

הִלְמָא:
רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא וְרַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּי
וְרַבִּי יֹאשִׁיָּה נַפְקוּן לְתַעֲנִיתָא. <יצאו לרחוב>
דְּרַשׁ רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא:
(אֵיכָה ג,מא) "נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם", [712]
וְאֶפְשָׁר כֵּן?
אִית בַּר נָשׁ דִּנְסַב לִבֵּיהּ וְיָהֵיב לִידֵיהּ?
אֶלָּא מָהוּ "נִשָּׂא"?
נְשַׂוֵּי לִבֵּנַן לְכַף יְדֵינַן, <נתבונן בכף ידינו, במעשינו>
וְאַחַר כָּךְ "אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם",
כָּךְ, אִם יִהְיֶה הַשֶּׁרֶץ בְּיָדוֹ שֶׁלָּאָדָם,
אֲפִלּוּ טוֹבֵל בְּמֵי שִׁילוֹחַ אוֹ בְּמֵי בְרֵאשִׁית,
אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית.
הִשְׁלִיכוֹ מִיָּדוֹ, מִיַּד טָהַר.

דָּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּם בַּר עִלַּי:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים ב יב,ו) "וַיִּכָּנְעוּ שָׂרֵי יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ,
וַיֹּאמְרוּ צַדִּיק יי.
וּבְרָאוֹת יי כִּי נִכְנָעוּ,
הָיָה דְבַר יי אֶל שְׁמַעְיָה לֵאמֹר",
נִתְעַנּוּ אֵין כְּתִיב כָּאן,
אֶלָּא "נִכְנָעוּ, לֹא אַשְׁחִיתֵם".
דָּרַשׁ רַבִּי יֹאשִׁיָּה:
(צְפַנְיָה ב,א) "הִתְקוֹשְׁשׁוּ וָקוֹשׁוּ",
נִתְקוֹשֵׁשׁ גַּרְמַיִן עַד דְּלָא נְקוֹשְׁשֵׁי חוֹרָנִין. <נתקן עצמינו>

בִּגְוִין דְּאִית הָכָא בְּנֵי נָשׁ
דְּאַמְרוּן עָלַי לִשְׁקָן בִּישׁ גַּבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן,
אֶלָּא כָּל עַמָּא לְדִינָה.
אָמְרִין,
הַווֹ תַּמָּן רַבִּי חִיָּה וְרַבִּי אִיסִי וְרַבִּי אֵימִי,
וְקָמוּן וְאַזְלוּן לוֹן.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְבַטְּלִין אֶת הַגְּזֵרָה קָשָׁה,
וְאֵלּוּ הֵן:
תְּפִלָּה וּצְדָקָה וּתְשׁוּבָה.
וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים ב ז,יד) "וְיִכָּנְעוּ עַמִּי אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם",
"וְיִתְפַּלְלוּ", זוֹ תְּפִלָּה;
"וִיבַקְשׁוּ פָנַי", זוֹ צְדָקָה,
כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(תְּהִלִּים יז,טו) "אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ";
"וְיָשֻׁבוּ מִדַּרְכֵיהֶם הָרָעִים", זוֹ תְּשׁוּבָה.
אִם עָשׂוּ כֵן, מָה כְתִיב תַּמָּן?
"וַאֲנִי אֶשְׁמַע מִן הַשָּׁמַיִם,
וְאֶסְלַח לְחַטָּאתָם וְאֶרְפָּא אֶת אַרְצָם."
רַבִּי חַגַּי דְּרַשׁ הָדָא דְּרַבִּי לְעָזָר כָּל שָׁעָה בְּתַעְנִיתָא.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
סוֹף שַׁתָּא כְּשַׁתָּא.
מִן עֲפַר קַיְטָא לְסִתְוָא. <מעפר הקיץ לחורף, לְשַׁמֵּר את התבואה>
נָפַח צְפוּנָה, יְצַף לְבָנָיִךְ. <נושבת רוח צפונית, דאג לבניך>
כָּל שָׁנָה שֶׁאֵין מַתְרִיעִין עָלֶיהָ בְּרֹאשָׁהּ,
סוֹף שֶׁמִּתְעַנִּין עָלֶיהָ בְּסוֹפָהּ.
כָּל שֶׁאֵינָהּ חָסָה עַל פֵּרוֹת חֲבֶרְתָּהּ,
סוֹף שֶׁהִיא מְאַבֶּדֶת פֵּרוֹתֶיהָ.
אָמַר רַב אַחָא:
וְרֹב הַיַּיִן מַחְמִיץ. <ריבוי>
אִית הָווָה סָבִין בְּצִפּוֹרִין,
כַּד הֲווֹת רְבִיעָתָא קַדְמָיְתָא נָחֲתָה,
הַווֹן מְרִיחִין בְּעַפְרָא,
וְיָדְעִין מֵימוֹר מֵימֵי שַׁתָּא.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
(יְשַׁעְיָה נָח,ה) "הַכָּזֶה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ",
אֶלָּא "יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ".
אֵין זֶה צוֹם שֶׁאֲנִי חֵפֶץ בּוֹ.
וְאֵי זֶהוּ צוֹם שֶׁאֲנִי חֵפֶץ בּוֹ?
(יְשַׁעְיָה נָח,ו) "הֲלוֹא זֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ,
פַּתֵּחַ חַרְצֻבּוֹת רֶשַׁע, הַתֵּר אֲגֻדּוֹת מוֹטָה,

וְשִׁלַּח רְצוּצִים חָפְשִׁים, וְכָל מוֹטָה תְּנַתֵּקוּ.״
(יְשַׁעְיָה נָח,ז) ״הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ,
וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָּיִת״,
מָה כְּתִיב בָּתְרֵיהּ?
(יְשַׁעְיָה נָח,ט) ״אָז תִּקְרָא וַיי יַעֲנֶה,
תְּשַׁוַּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי״.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
כְּתִיב:
(בְּרֵאשִׁית ב,ו) ״וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ״,
עָלָה שֶׁבֶר מִלְמַטָּן, מִיַּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.
אָמַר רַבִּי בְּרֶכְיָה:
כְּתִיב:
(דִּבְרֵי לב,ב) ״יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי״,
כְּפוּ עָרְפָּן לִתְשׁוּבָה, מִיַּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.
רַבִּי בֶּרֶכְיָה עֲבַד תְּלָת עַשְׂרָה תַּעֲנָיָן,
וְלָא נְחַת מְטָרָא, וּבְסוֹפָה אֲתָא גּוֹבַי.
עָאל וַאֲמַר קֳמֵיהוֹן:
אֲחֵינַן, חֲמוֹן מָה דַאֲנַן עָבְדִין,
לָא דָא הִיא דְּגוֹבַיָּא מְקַנְתֵּר לוֹן?
(מִיכָה ז,ג) ״עַל הָרַע כַּפַּיִם לְהֵיטִיב״,
מְרֵעִין זֶה לַזֶּה בְּכַפַּיִם וּמְבַקְּשִׁין טוֹבָה.
״הַשַּׂר שׁוֹאֵל״ אֵיכָן הוּא הַשּׁוֹחֵד לִקָּח?
״וְהַשֹּׁפֵט בַּשִּׁלּוּם״, שִׁלַּם לִי וַאֲשַׁלֵּם לָךְ,
וְהַגָּדוֹל דִּבֵּר הַוַּת נַפְשׁוֹ הוּא וַיְעַבְּתוּהָ.״
עַבְדוּנַהּ עַבְיָא, עַבְדוּנַהּ קַלִּיעָה דְּחוֹבִין.
וּמַן פָּסַק לַהּ?
״טוֹבָם כְּחֵדֶק״, טָבָא דְּבָהוֹן כְּאִלֵּין חִדְקַיָּא. <הטוב שבהם כקוצים אלה>
״יָשָׁר מִמְּסוּכָה״, יַשְׁרָא דִּבְהוֹן כְּאִלֵּין סוּכַיָּא.
״יוֹם מְצַפֶּיךָ פְּקֻדָּתֶךָ בָּאָה״,
יוֹם שֶׁצִּפִּינוּ לִרְוָחָה, בָּא עָלֵינוּ גּוֹבַי.
״עַתָּה תִּהְיֶה מְבוּכָתָם״,
מִן גּוֹא דְּאִנּוּן בָּיְכִין.
וּבְכוֹן וּבְכוֹן, וּנְחַת מְטָרָא.

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
תְּשׁוּבָה שֶׁלְּרַמָּיוּת עָשׂוּ אַנְשֵׁי נִינְוֵה.
מֶה עָשׂוּ?
רַבִּי חוּנָה בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה:
הֶעֱמִידוּ עֲגָלִים מִבִּפְנִים וְאִמּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ,
סָיְחִים מִבִּפְנִים וְאִמּוֹתֵיהֶם מִבַּחוּץ,
וַהֲווֹן אִלֵּין גָּעֵי מִן הָכָא,
וְאִלֵּין גָּעֵי מִן הָכָא.
אָמְרִין:
אִן לֵית מִתְרַחֵם עֲלֵינַן, לֵינַן מְרַחֲמִין עַלֵּיהוֹן.

הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יואל א,יח) "מַה נֶּאֶנְחָה בְהֵמָה,
נָבֹכוּ עֶדְרֵי בָקָר, כִּי אֵין מִרְעֶה לָהֶם,
גַּם עֶדְרֵי הַצֹּאן נֶאְשָׁמוּ."
אָמַר רַב אַחָא:
בַּעֲרַבְיָא עָבְדִין כֵּן.
(יונה ג,ח) "וְיִתְכַּסּוּ שַׂקִּים, הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה,
וְיִקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה",
מָהוּ "בְּחָזְקָה"?
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה:
חַצְיָפָא נָצַח לְכַשֵּׁירָא,
כָּל שֶׁכֵּן לְטוֹבָתוֹ שֶׁלָּעוֹלָם.
"וְיָשֻׁבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה,
וּמִן הֶחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם."
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
מַה שֶּׁהָיָה בְּכַף יְדֵיהֶם, הֶחְזִירוּ;
מַה שֶּׁהָיָה בְּשִׁדָּה, תֵּבָה וּמַגְדָּל, <ארונות>
לֹא הֶחְזִירוּ.
כְּתִיב: [713]
(יואל ב,יג) "וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאַל בִּגְדֵיכֶם,
וְשׁוּבוּ אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם, כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא".
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אִם קְרַעְתֶּם לְבַבְכֶם בִּתְשׁוּבָה,
אֵין אַתֶּם קוֹרְעִין בִּגְדֵיכֶם
לֹא עַל בָּנֵיכֶם, וְלֹא עַל בְּנוֹתֵיכֶם,
אֶלָּא אֶל יי אֱלֹהֵיכֶם. לָמָּה?
"כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא,
אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הָרָעָה."
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:
'אֶרֶךְ אַף' אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "אֶרֶךְ אַפַּיִם",
מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הַצַּדִּיקִים,
וּמַאֲרִיךְ רוּחוֹ עִם הָרְשָׁעִים.
רַב אַחָא רַבִּי תַּנְחוּם בֵּירַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
'אֶרֶךְ אַף' אֵין כְּתִיב כָּאן אֶלָּא "אֶרֶךְ אַפַּיִם",
מַאֲרִיךְ רוּחוֹ עַד שֶׁלֹּא יִגְבֶּה.
הִתְחִיל לִגְבּוֹת, מַאֲרִיךְ רוּחוֹ וְגוֹבֶה.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
מַן דְּאָמַר הִרְחַמְנָא וַתְּרָן,
יִתְוַתְּרוּן בְּנֵי מֵעוֹי! <יתחתכו>
אֶלָּא מַאֲרִיךְ רוּחֵיהּ וְגָבֵי דִידֵיהּ.

אָמַר רַבִּי לֵוִי:
מָהוּ אֶרֶךְ אַפַּיִם? רַחִיק רְגוֹז. <רחוק כעס>
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי לֶגְיוֹנוֹת קָשִׁים.
אָמַר הַמֶּלֶךְ,
אִם דְּרִים הֵן עִמִּי בַּמְּדִינָה,

עַכְשָׁו בְּנֵי הַמְּדִינָה מַכְעִיסִין אוֹתִי,
וְהֵן עוֹמְדִין וּמְכַלִּין אוֹתָן.
אֶלָּא הֲרֵינִי מְשַׁלְּחָן לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה,
שֶׁאִם הִכְעִיסוּ אוֹתִי בְּנֵי הַמְּדִינָה,
עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלַּח אַחֲרֵיהֶם,
בְּנֵי הַמְּדִינָה מְפַיְּסִים אוֹתִי,
וַאֲנִי מְקַבֵּל פִּיּוּסָן.
כָּךְ אָמַר הַקָּדֹושׁ בָּרוּךְ הוּא:
אַף וְחֵמָה, מַלְאֲכֵי חַבָּלָה הֵן,
הֲרֵי אֲנִי מְשַׁלְּחָן לְדֶרֶךְ רְחוֹקָה,
שֶׁאִם מַכְעִיסִין אוֹתִי יִשְׂרָאֵל,
עַד שֶׁאֲנִי מְשַׁלַּח אֶצְלָן וּמְבִיאָן,
יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וַאֲנִי מְקַבֵּל תְּשׁוּבָתָן.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יְשַׁעְיָה יג,ה) "בָּאִים מֵאֶרֶץ מֶרְחָק,
מִקְצֵה הַשָּׁמָיִם, יי וּכְלֵי זַעְמוֹ, לְחַבֵּל כָּל הָאָרֶץ."
אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנֶּעֱלַם בִּפְנֵיהֶן.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יִרְמְיָה נ,כה) "פָּתַח יי אֶת אוֹצָרוֹ,
וַיּוֹצֵא אֶת כְּלֵי זַעְמוֹ".
עַד דְּוּ פָתַח, עַד דְּוּ טָרַד,
רַחֲמוֹי קָרִיבִין.
תְּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר:
(יְשַׁעְיָה כו,כא) "כִּי הִנֵּה יי יֹצֵא מִמְּקוֹמוֹ",
יוֹצֵא לוֹ מִמִּדָּה לְמִדָּה;
יוֹצֵא לוֹ מִמִּדַּת הַדִּין,
וּבָא לְמִדַּת רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל.

כְּתִיב:
(בְּמִדְבַּר כג,יט) "לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב".
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן וְרַבָּנִין.
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר:
הַקָּדֹושׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת טוֹבָה,
"לֹא אִישׁ אֵל וְיכַזֵּב".
אוֹמֵר לַעֲשׂוֹת רָעָה,
"הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה".
וְרַבָּנִין אָמְרִין:
לֹא אִישׁ הוּא שֶׁעָשָׂה הִבְרָיו שֶׁל אֵל כְּאִלּוּ אֵינָן?
(שְׁמוֹת לב,יא) "לָמָּה יי יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ"?
(בְּמִדְבַּר כג,יט) "וּבֶן אָדָם וְיִתְנֶחָם"?
לֹא בֶן עַמְרָם הוּא שֶׁעָשָׂה לָאֵל שֶׁיִּתְנַחֵם,
(שְׁמוֹת לב,יד) "וַיִּנָּחֶם יי עַל הָרָעָה
אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ"?

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ:
אִם יֹאמַר לָךְ אִישׁ "אֵל אֲנִי",
מְכַזֵּב הוּא.
"בֶּן אָדָם אֲנִי", <בר אנש, משיח>
סוֹפוֹ לְהִתָּהוֹת בּוֹ. <להתחרט>
"שֶׁאֲנִי עוֹלֶה לַשָּׁמַיִם",
"הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה, וְדִבֶּר וְלֹא יְקִימֶנָּה".

[תַּעֲנִיוֹת ב,ב]
הֲלָכָה ב
[משנה]

עָמְדוּ בִתְפִלָּה,
וּמוֹרִידִין לִפְנֵי הַתֵּבָה זָקֵן וְרָגִיל,
וְיֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבֵיתוֹ רֵיקָן,
כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לִבּוֹ שָׁלֵם בַּתְּפִלָּה.
וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶן עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּרָכוֹת:
שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה שֶׁבְּכָל יוֹם,
וּמוֹסִיף עֲלֵיהֶם עוֹד שֵׁשׁ,
וְאֵלּוּ הֵן:
זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת,
"אֶל יי בַּצָּרָתָה לִי",
"אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים",
"מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ יי",
"תְּפִלָּה לְעָנִי כִי יַעֲטֹף".

[תלמוד]

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַב:
אֵין תַּעְנִית עַכְשָׁו.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
הָדָא אָמְרָה,
אִלֵּין תַּעְנִיָּתָא דַּאֲנַן עָבְדִין,
לֵית אִלֵּין תַּעְנִין.
אָמַר לֵיהּ:
כֵּן אָמַר רַב:
כָּל תַּעְנִית שֶׁאֵינָהּ נַעֲשֵׂית כְּתִקָּנָהּ,
עָלֶיהָ הַכָּתוּב אוֹמֵר:
(יִרְמְיָה יב,ח) "נָתְנָה עָלַי בְּקוֹלָהּ עַל כֵּן שְׂנֵאתִיהָ."

תְּנֵי:
עָמְדוּ בַתְּפִלָּה,
מוֹרִידִים לִפְנֵי הַתֵּבָה זָקֵן וּשְׁפַל בֶּרֶךְ,
וְנוֹחַ תִּשְׁחֹרֶת,
וְרָגִיל בָּחָכְמָה וְרָגִיל בָּאַגָּדָה

וְיֵשׁ לוֹ בַּיִת וְשָׂדֶה.
תְּנַיָּן "וּבֵיתוֹ רֵיקָן",
וְאַתְּ אָמַר הָכֵן!
מְעֻבֶּרֶת.
יֵשׁ לוֹ בָּנִים וּבָנוֹת.
אִם אֵין לָהֶן,
מַעֲבִירִין כָּל מַה שֶּׁיִּרְצוּ.

וְלָמָּה שִׁמְּנָה עֶשְׂרֵה?
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כְּנֶגֶד שִׁמְּנָה עֶשְׂרֵה מְזָמוֹרוֹת
שֶׁכָּתוּב מֵרֹאשׁוֹ שֶׁלְּתְהִילִּים,
עַד (תְּהִלִּים כ,ב) "יַעַנְךָ יי בְּיוֹם צָרָה".
אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם "תִּשְׁעָה עָשָׂר הֵן", אֱמֹר לוֹ:
(תְּהִלִּים ב) "לָמָּה רָגְשׁוּ" לֵית הִיא מִנּוֹן.
מִכָּן אָמְרוּ:
הַמִּתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ נֶעֱנֶה, צָרִיךְ תַּעֲנִית.
אָמַר רַבִּי מָנָא:
רֶמֶז לְתַלְמִיד חֲכָמִים הוּא,
שֶׁאָדָם צָרִיךְ לוֹמַר לִרַבּוֹ:
"תִּשְׁמַע תְּפִלָּתָךְ!"

רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כְּנֶגֶד שִׁמְּנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת שֶׁבַּשִּׁזְרָה, <בעמוד השידרה>
שֶׁבִּקְשָׁה שֶׁאָדָם עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל,
צָרִיךְ לָשׂוּחַ בְּכֻלָּן.
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים לה,י) "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יי מִי כָמוֹךָ".

רַבִּי לֵוִי אָמַר:
כְּנֶגֶד שִׁמְּנָה עֶשְׂרֵה אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּ-
(תְּהִלִּים כט) "הָבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים."
אָמַר רַבִּי חוּנָה:
אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם "שִׁבְעָה עָשָׂר הֵן",
אֱמֹר לוֹ:
שֶׁלַּמִּינִים כְּבָר קִבָּעוּהָ חֲכָמִים בְּיַבְנֶה.
חָתֵיב רַבִּי לְעָזָר בֵּירַבִּי יוֹסֵה קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה:
וְהָא כְתִיב:
(תְּהִלִּים כט,ג) "אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים"!
אָמַר לֵיהּ:
וְהָתָנֵי:
כּוֹלֵל שֶׁלַּמִּינִים וְשֶׁלַּפּוֹשְׁעִים בְּ"מַכְנִיעַ זֵדִים",
שֶׁלַּזּוֹקְנִים וְשֶׁלַּגֵּרִים בְּ"מִבְטָח לַצַּדִּיקִים",
שֶׁלְּדָוִד בְּ"בוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם". [714]
אִית לָךְ מְסַפְּקָה לְכָל חֲדָא וַחֲדָא מִנְּהֶן אַזְכָּרָה?

רַבִּי חֲנַנְיָה בְּשֵׁם רַבִּי פִּינְחָס:
כְּנֶגֶד שִׁמְנָה עֶשְׂרֵה פְּעָמִים
שֶׁאָבוֹת כְּתוּבִין בַּתּוֹרָה "אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב".
אִם יֹאמַר לָךְ אָדָם "תֵּשַׁע עֶשְׂרֵה הֵן",
אֱמֹר לוֹ:
(בְּרֵאשִׁית כח,יג) "וְהִנֵּה יי נִצָּב עָלָיו וְיֹאמַר",
לֵית הֵיא מִנּוֹן.
וְאִם יֹאמַר לָךְ אָדָם "שִׁבַּע עֶשְׂרֵה הֵן",
אֱמֹר לוֹ:
(בְּרֵאשִׁית מח,טז) "וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתַי,
אַבְרָהָם וְיִצְחָק", מִנּוֹן הוּא.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:
כְּנֶגֶד שִׁמּוֹנָה עָשָׂר צִוּוּיִין
שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת מִשְׁכָּן שֵׁנִי.
אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא:
וּבִלְחוֹד מִן:
(שְׁמוֹת לח,כג) "וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן",
עַד סוֹפֵיהּ דִּסִפְרָא.

שֶׁבַע שֶׁלַּשַּׁבָּת מִנַּיִן?
אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
כְּנֶגֶד שִׁבְעָה קוֹלוֹת שֶׁכָּתוּב בְּ-
(תְּהִלִּים כט) "הָבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים".
אָמַר רַבִּי יוּדָן עִנְתּוֹדְרָיָא:
כְּנֶגֶד שֶׁבַע אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּ-
(תְּהִלִּים צב) "מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת".

תֵּשַׁע שֶׁלְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִנַּיִן?
אָמַר רַבִּי בָּא קָרְתָּגְנָא:
כְּנֶגֶד תֵּשַׁע אַזְכָּרוֹת שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת חַנָּה,
וּכְתִיב בְּסוֹפַהּ:
(שְׁמוּאֵל א ב,י) "יי יָדִין אַפְסֵי אָרֶץ".

עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שֶׁלַּתַּעֲנִיּוֹת מִנַּיִן?
רַבִּי חֶלְבּוֹ וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן,
תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
כְּנֶגֶד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע פְּעָמִים
שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת שְׁלֹמֹה
"רִנָּה", "תְּפִלָּה", "תְּחִנָּה".

רַבִּי זְעוֹרָא בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָה:
יָחִיד בְּתַעֲנִית צִבּוּר
צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע,

וְהֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
בֵּין "גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל" לְ"רוֹפֵא חוֹלִים".
וּמָה הוּא אוֹמֵר?
"עֲנֵנוּ יי, עֲנֵנוּ, בָּעֵת וּבָעוֹנָה הַזֹּאת,
כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנַחְנוּ.
וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ,
וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ,
כִּי אַתָּה יי אֵל חַנּוּן וְרַחוּם,
עוֹנֶה בְּעֵת צָרָה,
פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צוּקָה.
(תְּהִלִּים קז,ו) "וַיִּצְעֲקוּ אֶל יי בַּצַּר לָהֶם,
מִמְּצוּקוֹתֵיהֶם יַצִּילֵם".
בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה."
רַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם הִבִּית רַבִּי יַנַּי:
אוֹמְרָהּ בְּ"שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה".
רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַב:
אַפִלּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית,
צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע.
וְאֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
אוֹמְרָהּ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

אָמַר רַבִּי מָנָא:
וַאֲנָה דְלָא בְּדָקְיַתָּהּ,
אִן כְּהָדָא דְרַב יִרְמְיָה,
וְאִן כְּהָדָא דְרַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
סַלְקִית לְסִדְרָא וְשַׁמְעִית:
רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַב:
אַפִלּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית,
צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע.
הָתֵיב רַבִּי יוֹסֵה:
וְהָא מַתְנִיתָה פְּלִיגָא:
"בְּכָל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה,
וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים,
וּבְמוֹצָאֵי תַּעֲנִית צִבּוּר."
מִן מָה דְאָמַר רַבִּי יוֹסֵה "מַתְנִיתָה פְּלִיגָא",
חָזַר:
אִתְתַּבַּת בֵּין "גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל" לְ"רוֹפֵא חוֹלִים". <הופרכה>

רַבִּי אַחָא בַּר יִצְחָק בְּשֵׁם רַבִּי חוּנָה רַבָּה דְצִפּוֹרִין:
יָחִיד בְּתִשְׁעָה בְּאָב צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע.
וּמָהוּ אוֹמֵר?
"רַחֵם יי אֱלֹהֵינוּ,
בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וּבַחֲסָדֶיךָ הַנֶּאֱמָנִים,
עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ,

וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכָּן כְּבוֹדֶךָ,
וְעַל הָעִיר הָאֲבֵלָה, הַחֲרוּסָה, הַשּׁוֹמֵמָה,
הַנְּתוּנָה בְּיַד זָרִים, הָרְמוּסָה בְּכַף עֲרִיצִים,
וַיְבַלְּעוּהָ לְגֵיוֹנוֹת וַיְחַלְּלוּהָ עוֹבְדֵי פְסִלִים.
כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתָּהּ בְּאַהֲבָה לְנַחֲלָה,
וּלְזֶרַע יְשׁוּרוּן יְרוּשָׁה הוֹרַשְׁתָּהּ.
כִּי בָאֵשׁ הֶחְרַבְתָּהּ,
וּבָאֵשׁ אַתָּה עָתִיד לִבְנוֹתָהּ, כָּאָמוּר:
(זְכַרְיָה ב,ט) "וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם יי,
חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב, וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ."

רַבִּי אֶבְדִּימָא דִּצְפּוֹרִין בְּעָא קַמֵּי רַבִּי מָנָא:
אֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
אָמַר לֵיהּ:
וַאֲדַיִן אַתְּ לָזוֹ?
כֵּן אָמַר רַב יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב:
כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לַבָּא, אוֹמְרוֹ בָּעֲבוֹדָה;
כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לְשֶׁעָבַר, אוֹמְרוֹ בַּהוֹדָיָה.
מַתְנֵיתָהּ אָמְרָה כֵּן:
"נוֹתֵן הוֹדָיָה לְשֶׁעָבַר וְצוֹעֵק לֶעָתִיד לָבֹא.

אֵי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה?
רַב אָמַר:
סוֹף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.
וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
רֹאשׁ כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה.
אִית תַּנֵּי תָּנֵי:
שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה.
אִית תַּנֵּי תָּנֵי:
שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה?
מַן דְּאָמַר "שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה",
מְסַיַּע לִשְׁמוּאֵל;
מַן דְּאָמַר "שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה",
מְסַיַּע לְרַב.
רַבִּי זְעוֹרָה שִׁלַּח לְרַבִּי נַחוּם,
גַּבֵּי רַבִּי יַנַּי בֵּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל,
אָמַר לֵיהּ:
אֵי זוֹ הִיא שֶׁבַע מֵעֵין שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה דִּשְׁמוּאֵל?
אָמַר לֵיהּ: [715]
"חֲבִינֵנוּ,
רְצֵה תְּשׁוּבָתֵנוּ,
סְלַח לָנוּ,
גְּאָלֵנוּ,
רַפֵּא חֳלָיֵינוּ,
בָּרֵךְ שְׁנוֹתֵינוּ."

אָמַר רַבִּי חַגַּי:
אִם הָיוּ יְמוֹת גְּשָׁמִים, אוֹמֵר "גִּשְׁמֵי בְרָכָה";
אִם הָיוּ טְלָלִים, אוֹמֵר "טַלְלֵי בְרָכָה".
"כִּי מְפֻזָּרִים אַתָּה מִקְבֵּץ,
וְתוֹעִים עָלֶיךָ לִשְׁפּוֹט,
וְעַל הָרְשָׁעִים תָּשִׁיב יָדָךְ,
וְיִשְׂמְחוּ כָּל חוֹסֵי בָךְ
בְּבִנְיַן עִירָךְ וּבְחִדּוּשׁ בֵּית מִקְדָּשֶׁךָ,
כִּי טֶרֶם נִקְרָא, אַתָּה תַּעֲנֶה, כָּאָמוּר:
(יְשַׁעְיָה סה,כד) "וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ, וַאֲנִי אֶעֱנֶה,
עוֹד הֵם מְדַבְּרִים, וַאֲנִי אֶשְׁמָע."
(תְּהִלִּים כה,ו) "בָּרוּךְ יי כִּי שָׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי."
בָּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה."
וְאוֹמֵר שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת,
וְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ג]
הֲלָכָה ג
[משנה]

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת,
אֶלָּא אוֹמֵר תַּחְתֵּיהֶם:
"רָעָב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ, דֶּבֶר כִּי יִהְיֶה" וְגוֹ',
"אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יי אֶל יִרְמְיָהוּ
עַל דִּבְרֵי הַבַּצָּרוֹת",
וְאוֹמֵר חוֹתָמֵיהֶם.

[תלמוד]

כָּל הַבְּרָכוֹת אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן,
וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכָה פְּסוּק.
חֲתֵיב רַבִּי יִצְחָק בַּר אֶלְעָזָר קַמֵּי רַבִּי יוֹסֵה:
מִכְּיָן דּוּ אָמַר "אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן",
יֵאמַר בִּרְכָה פְּסוּק!
אָמַר:
חַכִּים הוּא הָדֵן טַלְיָא? <חכם הצעיר הזה>
דְּהוּא סָבוֹר! <כי הוא מפולפל>
מָהוּ "אַחַר חוֹתְמוֹתֵיהֶן"?
שֶׁאִם הָיָה עוֹמֵד בַּשַּׁחֲרִית, וְהִזְכִּיר שֶׁלָּעַרְבִית,
וְחָזַר וְחָתַם בְּשֶׁלַּשַּׁחֲרִית, יָצָא.

אָמַר רַב אַחָא:
כָּל הַבְּרָכוֹת מֵעֵין חוֹתְמוֹתֵיהֶן.

וְאִלֵּין דְּאָמְרִין:
(יְשַׁעְיָה יב,ו) "צַהֲלִי וָרֹנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן,
כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל."
אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בְּרָכָה פְּסוּק.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ד]
הֲלָכָה ד
[משנה]

עַל הָרִאשׁוֹנָה הוּא אוֹמֵר:
מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

[תלמוד]

וְלֹא יִצְחָק נִגְאָל?
מִכֵּיוָן שֶׁנִּגְאַל יִצְחָק, כְּמִי שֶׁנִּגְאֲלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי בִּיבִי רְבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
אָמַר אַבְרָהָם לְפָנֵי הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא:
"רִבּוֹן הָעוֹלָמִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ,
שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי לְהַעֲלוֹת אֶת יִצְחָק בְּנִי,
הָיָה לִי מַה לְהָשִׁיב וְלוֹמַר לְפָנֶיךָ.
אֶתְמוֹל אָמַרְתָּ לִי:
(בְּרֵאשִׁית כא,יב) "כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע",
וְעַכְשָׁו אַתָּ אוֹמֵר:
(בְּרֵאשִׁית כב,ב) "וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה"!
חַס וְשָׁלוֹם לֹא עָשִׂיתִי כֵּן,
אֶלָּא כָּבַשְׁתִּי אֶת יִצְרִי וְעָשִׂיתִי רְצוֹנֶךָ.
כֵּן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי,
שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיִּהְיוּ בָּנָיו שֶׁלְּיִצְחָק בְּנֵי נִכְנָסִין לִידֵי צָרָה,
וְאֵין לָהֶם מִי יְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּגוֹרְיָא,
אַתָּה תִּהֵא מְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנֵּגוֹרְיָא,
"יי יִרְאֶה",
אַתְּ נִזְכָּר לָהֶם עֲקָדָתוֹ שֶׁלְּיִצְחָק אֲבִיהֶם,
וּמִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים."
מָה כְתִיב בָּתְרֵיהּ?
(בְּרֵאשִׁית כב,יג) "וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו,
וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר, נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו,
וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל,
וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ."
מָהוּ "אַחַר"?
אָמַר רַבִּי יוּדָה בִּירַבִּי סִימוֹן:
אָמַר הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָבִינוּ אַבְרָהָם:

״אַבְרָהָם, אַחַר כָּל הַדּוֹרוֹת,
עֲתִידִין בָּנֶיךָ לֶאֱחֹז בַּעֲוֹנוֹת וּלְהִסְתַּבֵּךְ בְּצָרוֹת,
וְסוֹפָן לְהִגָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁלְּאַיִל הַזֶּה,
שֶׁנֶּאֱמַר:
(זְכַרְיָה ט,יד) ״וַאדֹנָי יי בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע,
וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.״

רַבִּי חוּנָה בְּשֵׁם רַבִּי חִינְנָה בַּר יִצְחָק:
כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה אַבְרָהָם רוֹאֶה אֶת הָאַיִל
נֶאֱחָז בְּאֵילָן זֶה, וְנִתּוֹר וְיוֹצֵא, <ומשתחרר>
נֶאֱחָז בְּחוֹרֶשׁ זֶה וְנִתּוֹר וְיוֹצֵא,
נֶאֱחָז בְּסִבַּךְ זֶה וְנִתּוֹר וְיוֹצֵא.
אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:
אַבְרָהָם, כָּךְ עֲתִידִין בָּנֶיךָ נֶאֱחָזִים בַּעֲוֹנוֹת,
וּמִסְתַּבְּכִין בְּמַלְכִיּוֹת,
מִבָּבֶל לְמָדַי, מִמָּדַי לְיָוָן וּמִיָּוָן לֶאֱדוֹם.
אָמַר לְפָנָיו:
רִבּוֹן הָעוֹלָמִים! יִהְיֶה כֵּן לְעוֹלָם?
אָמַר לוֹ:
לֹא! וְסוֹפָן לְהִגָּאֵל בְּקַרְנָיו שֶׁלְּאַיִל הַזֶּה:
״וַאדֹנָי יי בַּשּׁוֹפָר יִתְקָע וְהָלַךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.״

[תַּעֲנִיוֹת ב,ה]
מַתְנִיתָה.

עַל הַשְּׁנִיָּה הוּא אוֹמֵר:
מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵיכֶם עַל יַם סוּף,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי זוֹכֵר הַנִּשְׁכָּחוֹת.

[תלמוד]

אַרְבַּע כִּתִּים נַעֲשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ עַל הַיָּם:
אַחַת אוֹמֶרֶת ״נִפֹּל לַיָּם״,
וְאַחַת אוֹמֶרֶת ״נַחְזֹר לְמִצְרַיִם״,
וְאַחַת אוֹמֶרֶת ״נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה״,
וְאַחַת אוֹמֶרֶת ״נִצְוַח כְּנֶגְדָּן״.
זוֹ שֶׁאָמְרָה ״נִפֹּל לַיָּם״,
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
(שְׁמוֹת יד,יג) ״הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יי,
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם״,
זוֹ שֶׁאָמְרָה ״נַחְזֹר לְמִצְרַיִם״,
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
״כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם,
לֹא תֹסִפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם.״

וְזוֹ שֶׁאָמְרָה ״נַעֲשֶׂה עִמָּהֶן מִלְחָמָה״,
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
(שְׁמוֹת יד,יד) ״יי יִלָּחֶם לָכֶם״,
וְזוֹ שֶׁאָמְרָה ״נִצְוַח כְּנֶגְדָּן״,
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
״וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ו]
מַתְנִיתָה.

עַל הַשְּׁלִישִׁית הוּא אוֹמֵר:
מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה.

[תלמוד]

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּשֵׁם רַבִּי יַנַּי:
שְׁתֵּף הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ הַגָּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל.
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ מַפְתֵּחַ שֶׁל פַּלְמֶנְטַרִין קְטַנָּה. <קופסת תכשיטים>
אָמַר הַמֶּלֶךְ:
אִם אֲנִי מַנִּיחָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, אֲבֵדָה הִיא.
אֶלָּא הֲרֵינִי עוֹשֶׂה לָהּ שַׁלְשֶׁלֶת,
שֶׁאִם אָבְדָה, הַשַּׁלְשֶׁלֶת תְּהֵא מוֹכַחַת עָלֶיהָ.
כָּךְ אָמַר הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא: [716]
אִם מַנִּיחַ אֲנִי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹת שֶׁהֵם,
נִבְלָעִין הֵן בֵּין הַגּוֹיִם,
אֶלָּא הֲרֵי אֲנִי מְשַׁתֵּף שְׁמִי הַגָּדוֹל בָּהֶם,
וְהֵן חַיִּים.
מָה טַעְמָא?
(יְהוֹשֻׁעַ ז,ט) ״וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכֹל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ,
וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאָרֶץ,
וּמַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל״,
שֶׁהוּא מְשֻׁתָּף בָּנוּ? מְיָד:
(יְהוֹשֻׁעַ ז,י) ״וַיֹּאמֶר יי אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ״,
קוּם לָךְ הָהוּא דְּאַדְכַּרְתְּ.
רַבִּי יַנַּי זְעֵירָא בְּשֵׁם אֲבָהָתֵיהּ:
כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר כִּיהוֹשֻׁעַ,
שֶׁאִם יִפֹּל עַל פָּנָיו,
יֹאמַר לוֹ הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא ״קוּם לָךְ״,
אַל יִפֹּל, וּבִלְבַד יָחִיד עַל הַצִּבּוּר.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ז]
הֲלָכָה ז
[משנה]

עַל הָרְבִיעִית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל בַּמִּצְפָּה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם,
וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ צְעָקָה.״

[תלמוד]

כְּתִיב:
(שְׁמוּאֵל א ז,ו) ״וַיִּקָּבְצוּ הַמִּצְפָּתָה,
וַיִּשְׁאֲבוּ מַיִם וַיִּשְׁפְּכוּ לִפְנֵי יי״,
וְכִי מַיִם שָׁפְכוּ?
אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁשָּׁפְכוּ אֶת לִבָּם כַּמַּיִם.
״וַיֹּאמְרוּ שָׁם: חָטָאנוּ לַיי״.
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
לָבַשׁ שְׁמוּאֵל חָלוּקָן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל,
אָמַר לְפָנָיו:
״רִבּוֹן הָעוֹלָמִים,
כְּלוּם אַתָּה דָּן אֶת הָאָדָם,
אֶלָּא עַל שֶׁהוּא אוֹמֵר לְפָנֶיךָ ״לֹא חָטָאתִי״?
(יִרְמְיָה ב,לה) ״הִנְנִי נִשְׁפָּט אוֹתָךְ,
עַל אָמְרְךָ לֹא חָטָאתִי״,
וְאֵלּוּ אוֹמְרִין לְפָנֶיךָ ״חָטָאנוּ״.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ח]
הֲלָכָה ח
[משנה]

עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת אֵלִיָּהוּ בְּהַר הַכַּרְמֶל,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם,
וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.״

[תלמוד]

כְּתִיב:
(מְלָכִים א יח,לו) ״וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה,
וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר:
יי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל,
הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ״,
וְאֵלִיָּהוּ מַקְרִיב בְּשָׁעַת אִסּוּר הַבָּמוֹת!
אָמַר רַבִּי שְׁמְלַי
דִּבּוּרָא אֲמַר לֵיהּ:

״וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי״, וּבְדִבּוּרְךָ עָשִׂיתִי.
(מלכים א יח,לו) ״עֲנֵנִי יי עֲנֵנִי!״
עֲנֵנִי בִּזְכוּתִי, עֲנֵנִי בִּזְכוּת תַּלְמִידַי.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ט]
הֲלָכָה ט
[משנה]

עַל הַשִּׁשִּׁית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה מִמְּעֵי הַדָּגָה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה.״

[תלמוד]

כְּתִיב:
(יוֹנָה ב,ג) ״וַיֹּאמֶר:
קָרָאתִי מִצָּרָה לִי אֶל יי וַיַּעֲנֵנִי״.
לָא צָרְכָה דֶּלָא דָוִד וּשְׁלֹמֹה, <לא היה צריך אלא>
וְאַחַר כָּךְ אֱלֹהֶיהָ וְיוֹנָה!
אֶלָּא בִּשְׁבִיל לַחְתּוֹם בְּ״מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ״.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,י]
הֲלָכָה י
[משנה]

עַל הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר:
״מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד וְאֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ בִּירוּשָׁלַיִם,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה;
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְרַחֵם עַל הָאָרֶץ.״

[תלמוד]

״עַל הַשְּׁבִיעִית״,
מְשׁוּם סוּמְכוֹס אָמְרוּ:
״בָּרוּךְ מַשְׁפִּיל רָמִים.״
נִיחָא שְׁלֹמֹה הִכְתִּיב בֵּיהּ:
(מלכים א ח,יג) ״בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֶל לָךְ״.
דָּוִד לְמָה?
עַל יְדֵי שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲמֹד עַל מִנְיָנָן שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל.
אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ:
כְּתִיב:
(תְּהִלִּים ד,ב) ״בְּקָרְאִי, עֲנֵנִי אֱלֹהֵי צִדְקִי!
בַּצַּר, הִרְחַבְתָּ לִי״.
אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

״רִבּוֹן הָעוֹלָמִים!
כָּל צָרָה שֶׁהָיִיתִי נִכְנָס לָהּ,
אַתָּה הָיִיתָ מַרְחִיבָהּ לִי.
נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָהּ שֶׁל בַּת שֶׁבַע,
וְנָתַתָּ לִי אֶת שְׁלֹמֹה.
נִכְנַסְתִּי לְצָרָתָן שֶׁלְּיִשְׂרָאֵל,
וְנָתַתָּ לִי אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א כב,א) ״וַיֹּאמֶר דָּוִיד:
זֶה הוּא בֵּית יְיָ הָאֱלֹהִים,
וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל״.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ה]
הֲלָכָה יא
[משנה]

מַעֲשֶׂה בִּימֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא
וּבִימֵי רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן תַּרְדְּיוֹן,
שֶׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתֵּבָה,
וְגָמַר אֶת כָּל הַבְּרָכָה,
וְעָנוּ אַחֲרָיו:
״אָמֵן. תִּקְעוּ, הַכֹּהֲנִים, תִּקְעוּ!
מִי שֶׁעָנָה אֶת אַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה.
הָרִיעוּ בְנֵי אַהֲרֹן, הָרִיעוּ!
מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבוֹתֵיכֶם עַל יַם סוּף,
הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקָתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה.״
וּכְשֶׁבָּא דָבָר אֵצֶל חֲכָמִים, אָמְרוּ:
לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן אֶלָּא בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח.

[תלמוד]

תָּנֵי:
לֹא הָיוּ עוֹנִין ״אָמֵן״ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
וּמָה הָיוּ אוֹמְרִים?
״בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.״
וּמִנַּיִן שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹנִין ״אָמֵן״ בַּמִּקְדָּשׁ?
תִּלְמֹד לוֹמַר:
(נְחֶמְיָה ט,ה) ״קוּמוּ בָּרְכוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם,
מִן הָעוֹלָם עַד הָעוֹלָם.״
וּמִנַּיִן עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה?
תִּלְמֹד לוֹמַר:
״וּמְרוֹמַם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה״.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ז]

הֲלָכָה יב
[משנה]

שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין.
שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.
שֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת,
אֵלּוּ וָאֵלּוּ מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין.
דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
וַחֲכָמִים אוֹמְרִים:
שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת,
אֵלּוּ וָאֵלּוּ לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין.
שָׁלֹשׁ שְׁנִיּוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין.
וְשֶׁבַע אַחֲרוֹנוֹת,
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.

אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת,
אֲבָל לֹא בַיָּמִים;
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב, לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה.
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד
אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס,
וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.

[תלמוד]

מִפְּנֵי מָה אַנְשֵׁי מִשְׁמָר מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת יַיִן בַּלֵּילוֹת,
אֲבָל לֹא בַיָּמִים?
שֶׁאִם תִּכְבַּד הָעֲבוֹדָה עַל אַנְשֵׁי בֵית אָב,
יִצְטָרְפוּ אַנְשֵׁי מִשְׁמָר עִמָּהֶן.
אַנְשֵׁי בֵית אָב, לֹא בַיּוֹם וְלֹא בַלַּיְלָה?
שֶׁהֵם תְּדִירִין בָּעֲבוֹדָה.

״אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וְאַנְשֵׁי מַעֲמָד אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס,
בַּחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת.״
הָא שְׁאָר כָּל הַיָּמִים, אֲסוּרִין.
רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,
רַבִּי אַבּוּן, רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם חִזְקִיָּה:
גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לִשְׁבָתָן מְנֻוָּלִין.
תַּמָּן תְּנִינַן:

אֵלּוּ מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד:
הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה,
וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין,
וְהַמְּנֻוֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים.
הָא שְׁאָר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲסוּרִין.
אָמַר רַבִּי סִימוֹן:
גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָרֶגֶל מְנֻוָּלִין.

תָּנֵי:
כָּל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ,
וְאַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ,
וְהוּא מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין,
אָסוּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם.
וְכָל מִי שֶׁהוּא מַכִּיר אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ,
וְאֵינוֹ מַכִּיר אַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ,
וְהוּא מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין, [717]
אָסוּר כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת.
וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר לֹא אַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁלּוֹ,
וְלֹא אַנְשֵׁי בֵית אָב שֶׁלּוֹ,
וְהוּא מִבָּתֵּי אָבוֹת קְבוּעִין,
רַבִּי אוֹמֵר:
אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא אָסוּר לְעוֹלָם,
אֶלָּא שֶׁתִּקְּנַתּוּ קַלְקָלָתוֹ, שֶׁיְּהֵא מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד.
כְּמָה דַתָּמַר:
תִּקְּנַתּוּ קַלְקָלָתוֹ, שֶׁיְּהֵא מֻתָּר בְּהֶסְפֵּד.
וְדִכְוָתַהּ,
תִּקְּנַתּוּ קַלְקָלָתוֹ, שֶׁיְּהֵא מֻתָּר בִּמְלָאכָה.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,ח]
הֲלָכָה יג
[משנה]

כָּל הַכָּתוּב בַּמְּגִלָּה "דִּי לָא לְמִסְפַּד", <מגילת תענית>
לְפָנָיו אָסוּר, לְאַחֲרָיו מֻתָּר.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו אָסוּר.
"דִּילָא לְהִתְעַנָּאָה",
לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו מֻתָּר;
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְפָנָיו אָסוּר, וּלְאַחֲרָיו מֻתָּר.

[תלמוד]

מַתְנִיתָה דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר:
"דִּי לָא לְמִסְפַּד", אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת,

וְ ״דֵּי לָא לְהִתְעַנָּאָה״, מֵתָר בְּהֶסְפֵּד,
וְ ״דֵּי לָא״ סְתָם כְּ ״דֵּי לָא לְהִתְעַנָּיָה״.
אָמַר רַבִּי יוֹנָה:
״אִלֵּין יוֹמַיָּא דִּי לָא לְהִתְעַנָּיָא בְּהוֹן, <פְּתִיחַת מגילת תענית>
מְקָצָתְהוֹן דִּי לָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן.״
אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
מַה תִּלְמֹד לוֹמַר ״בְּהוֹן״ ״בְּהוֹן״, שְׁתֵּי פְּעָמִים?
אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁהַלַּיְלָה מֵתָר וְהַיּוֹם אָסוּר,
כְּהָדָא דְתַנֵּי:
לָהֶן אֱנָשׁ דִּיהֱוֵי עֲלוֹהִי אִסַּר בִּצְלוֹ.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בוּן:
שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב.
וְאָתְיָא כְּיֵי דְּאָמַר רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
אוֹמְרָהּ כְּלֵילֵי שַׁבָּת וּכְיוֹמוֹ.

מַתְנִיתָה אוֹ בְּאֶחָד עָשָׂר כְּרַבִּי יוֹסֵה,
אוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר כְּרַבִּי מֵאִיר.
וָקָשְׁיָא עַל דְּרַבִּי מֵאִיר.
לָא כֵן תְּנֵי:
״בִּתְרֵין עֲשַׂר בֵּיהּ יוֹם טַרְיָן״!
וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא:
בָּטַל יוֹם טַרְיָן, יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס.
בִּתְלָת עֲשַׂר בֵּיהּ יוֹם נִיקָנוֹר.
מָהוּ יוֹם נִיקָנוֹר?
שִׁלְטוֹן מִשֶּׁל מַלְכוּת יָוָן הָיָה עוֹבֵר לְאַלֶכְסַנְדְּרִיָא,
רָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְחֹרֶב וְגֶדֶף וְנִאָץ וְאָמַר,
״בְּשׁוּבִי בְשָׁלוֹם אֶתֹּץ אֶת הַמִּגְדָּל הַזֶּה״.
וְיָצָא אֵלָיו אֶחָד מִשֶּׁלְּבֵית חַשְׁמוֹנַי,
וְהָיָה הוֹרֵג בַּחֲיָלוֹתָיו,
עַד שֶׁהִגִּיעַ לַקָּרוֹכִין שֶׁלּוֹ. <מרכבה>
וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַקָּרוֹכִין שֶׁלּוֹ,
קָטַע אֶת יָדוֹ וְחָתַךְ אֶת רֹאשׁוֹ,
וּתְחָבָן בְּעֵץ וְכָתַב מִלְמַטָּן:
הַפֶּה שֶׁדִּבֵּר בְּאַשְׁמָה,
וְהַיָּד שֶׁפָּשְׁטָה בְּגַאֲוָה,
וּתְלָיָן בְּקוֹנְטוֹס נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, נִיחָא:
בָּא לוֹסַר לְפָנָיו. <לאסור>
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, מַה בָּא לוֹסַר?
לוֹסַר לְפָנָיו לֵית לֵיהּ,
עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר!
בָּא לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁהוּא מֵתָר בְּהֶסְפֵּד.
וַאֲפִלּוּ עַל דְּרַבִּי יוֹסֵה לֵית הֵיא מִקְשְׁיָה?
לָא כֵן תְּנֵי:

״בִּתְרֵין עַשַׂר בִּיהּ יוֹם טִרְיָן!
אֲמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא:
בָּטַל יוֹם טִרְיָן יוֹם שֶׁנִּתְּרַג לוּלְיָנוּס וּפַפּוּס״.

בִּאַרְבְּעָה עָשַׂר וּבַחֲמִשָּׁה עָשַׂר,
פּוּרַיָא, דִּי לָא לְמִסְפַּד.
בְּשִׁשִּׁית עָשַׂר בִּיהּ,
שַׂרְיוּ לְמִבְנֵי שׁוּר יְרוּשְׁלֶם, דִּי לָא לְמִסְפַּד.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר, נִיחָא,
בָּא לוֹסַר עַצְמוֹ.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, מַה בָּא לוֹסַר?
לוֹסַר עַצְמוֹ?
לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי חֲמִשָּׁה עָשָׂר?
בָּא לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁהוּא אָסוּר בְּהֶסְפֵּד.

בְּשִׁבְעַת עָשַׂר בִּיהּ,
קָמוּן עַמְמַיָא עַל פְּלֵטַת סָפְרַיָא
בְּמְדִינַת כַּלְקִיס וּבַיִת זַבְדִּין וַהֲוָה פָּרְקָן.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר נִיחָא,
בָּא לוֹסַר עַצְמוֹ.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, מַה בָּא לוֹסַר?
לוֹסַר עַצְמוֹ?
לֵית לֵיהּ עַצְמוֹ אָסוּר מִפְּנֵי שִׁשָּׁה עָשָׂר?
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
כָּל אִלֵּין מִלַּיָא לָא מְסַיְּעָן וְלָא תָּבְרָן,
לָא עַל דְּרַבִּי מֵאִיר וְלָא עַל דְּרַבִּי יוֹסֵה
לֹא בָא אֶלָּא לִמְנוֹת יָמִים שֶׁנֶּעֶשׂוּ בָהֶן נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל.
תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, דִּתְנֵינַן:
בְּרֵישׁ יַרְחָא דְנִיסָן הֵיתְקָן תְּמִידָא דִּי לָא לְמִסְפַּד.
בְּלֹא כָךְ, אֵינוֹ אָסוּר מֵחֲמַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ?
אֶבָל בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים,
מִתְעַנִּין לִפְנֵיהֶן וּלְאַחֲרֵיהֶן.
מַה רָאִיתָ לְהָקֵל בְּאֵלּוּ וּלְהַחְמִיר בְּאֵלּוּ?
שֶׁאֵלּוּ דִבְרֵי תוֹרָה,
וְאֵין דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִין חִזּוּק,
וְאֵלּוּ דִּבְרֵי סוֹפְרִים,
וְדִבְרֵי סוֹפְרִים צְרִיכִין חִזּוּק.
הָדָא דַתְּ אָמַר,
עַד שֶׁלֹּא בָטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית,
אֲבָל מִשֶּׁבָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית, בָּטְלוּ כָּל אֵלּוּ.
רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי יוֹנָתָן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית.
רַבִּי בָּא וְרַבִּי סִימוֹן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: [718]

בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
אֶמֶשׁ הָיִיתִי שׁוֹנֶה:
מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַּעֲנִית בַּחֲנֻכָּה בְּלוּד,
וְאָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁסִּפֵּר,
וְעַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁרָחַץ.
אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
"צְאוּ וְהִתְעַנּוּ עַל מַה שֶּׁהִתְעַנִּיתֶם!"
וְאַתְּ אָמַר בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית!
אָמַר רַבִּי בָּא:
וַאֲפִלּוּ תֵּימַר בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית,
חֲנֻכָּה וּפוּרִים לֹא בָטְלוּ.
מִלֵּיהוֹן דְּרַבָּנִין אָמְרִין בָּטְלָה מְגִלַּת תַּעֲנִית
רַבִּי יוֹנָתָן צָיֵים כָּל עֲרוּבַת רֵישׁ שַׁתָּא.
רַבִּי אַבּוּן צָיֵים כָּל עֲרוּבַת שִׁבְּא.
רַבִּי זְעוֹרָה צָם תְּלָת מָאנָן צוֹמִין,
וְאִית דְּאָמְרִי תְּשַׁע מָאנָן,
וְלָא חָשׁ לִמְגִלַּת תַּעֲנִית.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא מְפַקֵּד לְסָפְרַיָּא:
אִן אַתָּת אָתָא מִשְׁאֲלוּנְכוֹן, אִמְרוּן לַהּ:
בַּכֹּל מִתְעַנְּיִן, חוּץ מִשַּׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים,
וּרְאשֵׁי חֳדָשִׁים וְחֹלוֹ שֶׁלַּמּוֹעֵד וַחֲנֻכָּה וּפוּרִים.

[תַּעֲנִיוֹת ב,ט]
הֲלָכָה יד
[משנה]

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בַּתְּחִלָּה בַּחֲמִישִׁי,
שֶׁלֹּא לְהַקְּיֵעַ אֶת הַשְּׁעָרִים;
אֶלָּא שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת,
שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי,
וְשָׁלוֹשׁ שְׁנִיּוֹת,
חֲמִישִׁי וְשֵׁנִי וַחֲמִישִׁי.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
כֵּשֵׁם שֶׁאֵין הָרִאשׁוֹנוֹת בַּחֲמִישִׁי,
כָּךְ לֹא שְׁנִיּוֹת וְלֹא אַחֲרוֹנוֹת.

[תלמוד]

שִׁמְעוֹן בַּר בָּא אָמַר:
אַתָּא עוֹבָדָה קֳמֵי רַבִּי יוֹחָנָן,
וְהוֹרִי כְּרַבִּי יוֹסֵה.
וַהֲוָה רַבִּי אֶלְעָזָר מְצַטַּעַר, אָמַר:
שָׁבְקִין סְתָמָא וְעָבְדִין כִּיחִידָיָא!
אַשְׁכַּח תָּנֵי לַהּ רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר.

כַּד שְׁמַע דְּתָנֵי לַהּ רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר, אָמַר:
יָאוּת סָבָא יָדַע פִּרְקֵי גַּרְמַהּ.

רַבִּי מָנָא בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוּדָן:
לֹא כֵן אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה,
רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר:
כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי מַחֲלֹקֶת,
וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם, הֲלָכָה כְסִתְמָהּ?
אֲמַר לֵיהּ:
לֹא רַבִּי, הִלְמָא חוֹרָן.
מַה אִן הָן דְּאַשְׁכַּח רַבִּי מַתְנֵי מַחֲלֹקֶת,
וְחָזַר וְשָׁנָה סְתָם, הֲלָכָה כְסִתְמָהּ,
אֲתַר דְּלָא אַשְׁכַּח רַבִּי מַתְנֵי מַחֲלֹקֶת,
אֶלָּא אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלֹקֶת וְרַבִּי שָׁנָה סְתָם,
לֹא כָל שֶׁכֵּן שֶׁתְּהֵא הֲלָכָה כְסִתְמָהּ?
וַאֲתָא רַבִּי חִזְקִיָּה, רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר:
וַאֲפִלּוּ אֲחֵרִים שָׁנוּ מַחֲלֹקֶת וְרַבִּי שָׁנָה סְתָם,
הֲלָכָה כְסִתְמָהּ.
וּלְמָה הוּא מוֹרֵי לַהּ כִּיחִידַיָּא?
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יְנָאי בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא:
הָדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּשֶׁאֵין מַחֲלֹקֶת אֵצֶל סְתָם,
אֲבָל אִם יֵשׁ מַחֲלֹקֶת אֵצֶל סְתָם,
לָא בְדָא הֲלָכָה כְסִתְמָהּ. <לא בזאת אמרו>
רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בּוּן בְּשֵׁם רַבִּי אַחָא:
הָדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּיָחִיד אֵצֶל יָחִיד
אֲבָל בְּיָחִיד אֵצֶל חֲכָמִים,
לָא בְדָא הֲלָכָה כְסִתְמָהּ.

[תַּעֲנִיּוֹת ב,י]
הֲלָכָה טו
[משנה]

אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים,
בַּחֲנֻכָּה וּבַפּוּרִים.
וְאִם הִתְחִילוּ, אֵין מַפְסִיקִין.
דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל.
אָמַר רַבִּי מֵאִיר:
אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל "אֵין מַפְסִיקִין",
מוֹדֶה הוּא שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין.
וְכֵן תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

[תלמוד]

כַּמָּה הִיא הַתְחָלָה?

רַבִּי בָּא אָמַר:
אַחַת.
רַבִּי יוֹסֵה אָמַר:
שְׁתַּיִם.
וְכֵן נִפַּק עוֹבְדָא כְּהָדָא דְרַבִּי בָּא.

וּבָמֶּה קוֹרִין?
רַבִּי יוֹסֵה אָמַר:
קוֹרִין בִּרְכוֹת וּקְלָלוֹת.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי מָנָא:
בְּגִין מוֹדַעְתֵּן דְּהוּא תַּעְנִיתָא,
רְבִיעִין עַל מְעֵיהוֹן?
וְלָא יָדְעִין דְּהוּא תַּעְנִיתָא?
אָמַר לֵיהּ:
לְהוֹדִיעָן שֶׁקּוֹרִין בִּרְכוֹת וּקְלָלוֹת.

רַבִּי יוּדָן קִפּוֹדְקָיָא אָמַר קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה,
בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי:
קוֹרִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ.
קָם רַבִּי יוֹסֵה עִם רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי,
אָמַר לֵיהּ:
אַתְּ שְׁמַעְתָּ מִן אֲבוּךְ הָדָא מִלְתָּא?
אָמַר לֵיהּ:
אַבָּא לָא אָמַר כֵּן,
אֶלָּא בְּעֵינֵי טָב,
עַל יְדֵי דְּאִנּוּן יָדְעִין דְּהוּא רֵישׁ יַרְחָא,
הֵן קוֹרִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
וּשְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת קוֹרִין בִּרְכוֹת וּקְלָלוֹת.

תְּנֵי:
תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת,
אוֹכֵל אֲפִלּוּ בֵּיצָה אַחַת וְשׁוֹתֶה אֲפִלּוּ כּוֹס אֶחָד,
כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַשַּׁבָּת מְעֻנֶּה.
דִּבְרֵי רַבִּי יוּדָה.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה,
רַבִּי בָּא, רַבִּי אֵימִי בַּר יְחֶזְקֵאל בְּשֵׁם רַב:
הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר "מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים".
וְלָמָּה לֹא אָמַר "הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵה"?
אִית תַּנֵּי תָּנֵי וּמַחְלִיף דִּבְרֵי חֲכָמִים.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
וַאֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁגָּזַר עַל עַצְמוֹ תַּעֲנִית בְּעֶרֶב שַׁבָּת,
מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.
כְּהָדָא רַבִּי בִּיבַי הֲוָה יָתִיב קֳמֵי רַבִּי יַסָּא,

בְּעָא מֵילַף מִנֵּי הָדֵן עוֹבָדָה.
אָמַר לֵיהּ:
נִמְטֵי בַּיְתָא צִיבְחַד? <אגיע לבית מעט>
אָמַר לֵיהּ:
רֵמְשָׁא הוּא? <וכי ערב הוא>
אָמַר לֵיהּ: <רבי יסא>
אַתְּ בְּתַעְנִי?
אָמַר לֵיהּ: <רבי יסא>
אִית גַּבַּי תּוּרְמוֹסִין.
אָמַר לֵיהּ: <רבי יסא>
וּמַשְׁלִימִין כְּרַבִּי יוֹסֵה.

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית פֶּרֶק ג

[תַּעֲנִיּוֹת ג,א]
הֲלָכָה א
[משנה]

סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת אֵלּוּ הָאָמוּר, [719]
בָּרְבִיעָה הָרִאשׁוֹנָה.
אֲבָל צָמָחִים שֶׁשָּׁנוּ,
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד.
וְכֵן שֶׁפָּסְקוּ גְּשָׁמִים,
מִגֶּשֶׁם לְגֶשֶׁם אַרְבָּעִים יוֹם,
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן,
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכַּת בַּצֹּרֶת.

[תלמוד]

אֵי זֶהוּ מִיַּד שֶׁלָּהֶן? <של הַצְּמָחִים ששנו>
רַב אָמַר:
שְׁנֵי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי.
שָׁנוּ בַּשֵּׁנִי, מָהוּ לְהַתְרִיעַ עֲלֵיהֶן בַּחֲמִישִׁי?
רַבִּי זְעוּרָה שָׁמַע לַהּ מִן הָדָא:
(דניאל י,יב) "וַיֹּאמֶר אֵלַי: אַל תִּירָא דָנִיֵּאל,
כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְּךָ
לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ, נִשְׁמְעוּ דְבָרֶיךָ".
כְּבָר נִשְׁמְעוּ דְּבָרֶיךָ.
וְכָאן,
מִכֵּיוָן שֶׁנָּתְנוּ בֵּית דִּין נַפְשָׁן לַעֲשׂוֹת,
כְּמִי שֶׁעָשׂוּ.
תְּנֵי:
כַּשֵּׁם שֶׁמַּתְרִיעִים עֲלֵיהֶן בִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ,
כָּךְ מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן בַּשְּׁבִיעִית,

מִפְּנֵי פַּרְנָסַת אַחֵרִים.
מָהוּ ״מִפְּנֵי פַּרְנָסַת אַחֵרִים״?
חַבְרַיָּא אָמְרִי:
מִפְּנֵי פַּרְנָסַת גּוֹיִם.
רַבִּי זְעוֹרָה אָמַר:
מִפְּנֵי פַּרְנָסַת חֲשׁוּדִין.
אָתְיָא דְּרַבִּי זְעוֹרָה כְּרַבִּי,
וּדְחַבְרַיָּא כְּרַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר.
דְּרַבִּי זְעוֹרָה כְּרַבִּי:
חַד סַפָּר הֲוָה חֲשִׁיד עַל פֵּרוֹת שְׁמִטְתָּה
אֲיתוֹנֵיהּ גַּבֵּי רַבִּי, אֲמַר לוֹן:
וּמָה יַעֲבִיד עַלִּיבָא, וּבְגִין חַיָּיו הוּא עָבֵד?
וּדְחַבְרַיָּא כְּרַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר.
רַבִּי בְּעָא מִשְׁרֵי שְׁמִטְתָּא. <רצה להתיר את השמיטה>
סְלַק רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר לְגַבֵּיהּ.
אֲמַר לֵיהּ:
מַה עִבּוּרַיָּא עֲבִידִין?
אֲמַר לֵיהּ:
עֵלְשִׁין יָפוֹת.
וּמָה עִבּוּרַיָּא עֲבִידִין?
אֲמַר לֵיהּ:
עֵלְשִׁין יָפוֹת.
יְדַע רַבִּי הִלֵּית הוּא מִסְכְּמָא עִמֵּיהּ.
אָמַר לֵיהּ:
מִישְׁנְגַח רַבִּי מֵיכַל עִמָּן פִּטְל צִיבְחַד
יוֹמָא דֵּין אֲמַר לֵיהּ:
אֵין.
מִי נְחַת, חֲמָא מוּלְיָתָהּ דְּרַבִּי קָיְמָן. <ראה את הפרדות של רבי עומדות>
אֲמַר:
כָּל אִלֵּין, יְהוּדָאֵי זָנְיָן! <היהודים מזינים>
אֶפְשָׁר דְּלָא חָמֵי סְבַר אַפַּי! <לא יראה פניי>
מִן כַּדּוּן שַׁמְעוּן קָלֵיהּ,
אַזְלוּן וְאַמְרוּן לְרַבִּי.
שְׁלַח רַבִּי, בָּעֵי מְפַיְסָתֵיהּ.
מְטוֹן בֵּיהּ גַּבֵּי קָרְתֵּיהּ. <הגיעו לעירו, לוד>
אֲמַר:
״בְּנֵי קָרְתִּי, קָרְבוּן לִי!״
נַחְתוּן בְּנֵי קָרְתֵּיהּ וְאַקְפוּן עֲלוֹי
אַמְרוּן לוֹן:
״רַבִּי בָּעֵי מְפַיְסָתֵיהּ.״
שַׁבְקוּנֵיהּ וְאַזְלוּן לוֹן.
אָמַר:
״בְּנֵי דִּילִי, קָרְבוּן לִי!״
נַחְתַּת אֶשָּׁתָא מִן שְׁמַיָּא וְאַקְפַת עֲלוֹי.
חַזְרוּן וְאַמְרוּן לְרַבִּי.
אֲמַר:

הוֹאִיל וְלָא זְכִינַן מִשְׁבַּע מִנַּיהּ בְּעָלְמָא הָדֵין,
נִזְכֵּי וְנִשְׁבַּע מִנַּיהּ לְעָלְמָא דְאָתֵי. <נשבע ממראהו>

[תַּעֲנִיוֹת ג,ב]
הֲלָכָה ב
[משנה]

יָרְדוּ לִצְמָחִין, אֲבָל לֹא לָאִילָן,
לָאִילָן, אֲבָל לֹא לִצְמָחִין,
לָזֶה וְלָזֶה,
אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת לַשִּׂיחִים וּמְעָרוֹת,
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד.

[תלמוד]

״יָרְדוּ לִצְמָחִין אֲבָל לֹא לָאִילָן״.
צִיבְחַד צִיבְחַד. <מעט מעט>
לָאִילָן, אֲבָל לֹא לַצְּמָחִים.
סַגִּין סַגִּין.
לַזֶּה וְלַזֶּה, אֲבָל לֹא לַבּוֹרוֹת לַשִּׂיחִין וּמְעָרוֹת,
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן מִיָּד.

תָּנֵי:
מַתְרִיעִין עַל הָאִילָן בִּפְרַס הַפֶּסַח.
לַבּוֹרוֹת לַשִּׂיחִין וְלַמְּעָרוֹת בִּפְרַס הָעֲצֶרֶת.
מֵעַתָּה, אֲפִלּוּ יוֹתֵר מִכֵּן!
יוֹתֵר מִכֵּן, מַעֲשֵׂה נְסִים,
וְאֵין מַתְרִיעִין עַל מַעֲשֵׂה נְסִים.
רַבִּי בְּרֶכְיָה, רַבִּי חֶלְבּוֹ פַּפָּא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר:
פְּעָמִים שֶׁהַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין בִּזְכוּת אָדָם אֶחָד,
בִּזְכוּת עֵשֶׂב אֶחָד, בִּזְכוּת שָׂדֶה אֶחָד,
וּשְׁלָשְׁתָּן בִּפְסוּק אֶחָד:
(זְכַרְיָה י,א) ״וּמְטַר גֶּשֶׁם יִתֵּן לָהֶם,
לְאִישׁ עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶה״.
״לְאִישׁ״, אֲבָל לֹא לַאֲנָשִׁים,
לְ״עֵשֶׂב״, אֲבָל לֹא לַעֲשָׂבִים,
״בַּשָּׂדֶה״, אֲבָל לֹא בַּשְּׂדוֹת.

[תַּעֲנִיוֹת ג,ג]
הֲלָכָה ג
[משנה]

וְכֵן עִיר שֶׁלֹּא יָרְדוּ עָלֶיהָ גְּשָׁמִים,
כַּכָּתוּב (עמוס ד,ז)
״וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אֶחָת,

וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר,
חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר,
וְחֶלְקָה אֲשֶׁר לֹא תַמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבָשׁ״.
אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּא וּמַתְרַעַת,
וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת.
רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר:
מַתְרִיעוֹת אֲבָל לֹא מִתְעַנּוֹת.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי סִימוֹן:
כְּתִיב:
(עָמוֹס ד,ז)״וְהִמְטַרְתִּי עַל עִיר אֶחָת,
וְעַל עִיר אַחַת לֹא אַמְטִיר,
חֶלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר,
וְחֶלְקָה אֲשֶׁר לֹא תַמְטִיר עָלֶיהָ תִּיבָשׁ.״
זְכוּתָא דְּחַקְלָא עָבְדָא.

מִפְּנֵי אַרְבָּעָה דְּבָרִים יוֹרְדִין מִלְמַעְלָן:
מִפְּנֵי בַעֲלֵי זְרוֹעַ,
וּמִפְּנֵי טְלָלִים הָרָעִים,
וְשֶׁיְּהֵא הָעֶלְיוֹן שׁוֹתֶה כַּנָּמוּךְ,
וְשֶׁיְּהוּ הַכֹּל תּוֹלִין עֵינֵיהֶם אֶל הַשָּׁמַיִם.

בִּזְכוּת שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין:
בִּזְכוּת הָאָרֶץ,
בִּזְכוּת הַחֶסֶד,
בִּזְכוּת הַיְּסוּרִין.
וּשְׁלָשְׁתָּן בִּפְסוּק אֶחָד:
(אִיּוֹב לז,יג) ״אִם לְשֵׁבֶט אִם לְאַרְצוֹ,
אִם לְחֶסֶד יַמְצִאֵהוּ.״

בַּעֲוֹן אַרְבָּעָה דְּבָרִים הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין:
בַּעֲוֹן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה,
מְגַלֵּי עֲרָיוֹת,
וְשׁוֹפְכֵי דָּמִים,
וּפוֹסְקִין בָּרַבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִין.
בַּעֲוֹן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, מְנַיִן?
(דְּבָרִים יא,טז) ״הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לִבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים,
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם.״
מָה כְּתִיב בָּתְרֵיהּ?
(דְּבָרִים יא,יז) ״וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם,
וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר״.
בַּעֲוֹן מְגַלֵּי עֲרָיוֹת, מְנַיִן?

(יִרְמְיָה ג,ב) "וַתַּחֲנִיפִי אֶרֶץ בִּזְנוּתַיִךְ וּבְרָעָתֵךְ."
מָהוּ עָנְשׁוֹ שֶׁלַּדָּבָר?
(יִרְמְיָה ג,ג) "וַיִּמָּנְעוּ רְבִבִים, וּמַלְקוֹשׁ לוֹא הָיָה".
בַּעֲוֹן שׁוֹפְכֵי דָמִים, מִנַּיִן? [720]
(בְּמִדְבַּר לה,לג) "כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף אֶת הָאָרֶץ",
כִּי הַדָּם הוּא יָחֵן אַף עַל הָאָרֶץ.
בַּעֲוֹן פּוֹסְקִין בָּרַבִּים וְאֵינָן נוֹתְנִין, מִנַּיִן?
(מִשְׁלֵי כה,יד) "נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אָיִן,
אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר."

חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת נִקְרְאוּ לוֹ:
אֵד, עָב, עָנָן, נָשִׂיא, חָזִיז.
אֵד, מִנַּיִן?
(בְּרֵאשִׁית ב,ו) "וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ.
עָב, שֶׁהוּא מְעַבֶּה אֶת הָרָקִיעַ.
(שְׁמוֹת יט,ט) "הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן".
עָנָן, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת הַבְּרִיוֹת עֲנָוִים אֵלּוּ לְאֵלּוּ.
נָשִׂיא, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּעֲלֵי בָתִּים כִּנְשִׂיאִים.
(תְּהִלִּים קלה,ז) "מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ".
חָזִיז, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת הָרָקִיעַ חֲזִיזוֹנוֹת חֲזִיזוֹנוֹת,
(זְכַרְיָה י,א) "יי עֹשֶׂה חֲזִיזִים".

"וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת",
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
מִתְעַנִּין אֲבָל לֹא מַתְרִיעִין. <לא תוקעים בשופר>
"רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר:
מַתְרִיעוֹת אֲבָל לֹא מִתְעַנּוֹת".
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה,
מַתְרִיעִין אֲבָל לֹא מִתְעַנִּין.

[תַּעֲנִיוֹת ג,ד]
הֲלָכָה ד
[משנה]

וְכֵן עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ הֶבֵּר אוֹ מַפֹּלֶת,
אוֹתָהּ הָעִיר מִתְעַנָּה וּמַתְרַעַת;
וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת.
רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר:
מַתְרִיעוֹת וְלֹא מִתְעַנּוֹת.

[תלמוד]

מוֹתָנָא הֲוָה בְּצִפּוֹרִין. <הֶבֵּר>
לָא הֲוָה עָלֵיל גּוֹ אַשְׁקְקָה <סימטה>
דַּהֲוָה רַבִּי חֲנִינָה שְׁרֵי בְּגַוֵּיהּ.

וַהֲוֹון צִפּוֹרָאֵי אָמְרִין:
מָה הַהֵן סָבָא מְנָכֵי? <נפגע>
וְיָתֵב שְׁלָם הוּא וּשְׁכוּנְתֵּיהּ,
וּמְדִינְתָא אָזְלָה בִּבְישָׁא!
עָאל וַאֲמַר קֳמֵיהוֹן:
זִמְרִי אֶחָד הָיָה בְּדוֹרוֹ,
וְנָפְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף.
וְאָנוּ, כַּמָּה זִמְרֵי יֵשׁ בְּדוֹרֵנוּ?
וְאַתֶּם מִתְרָעֲמִין!

חַד זְמַן צַרְכוּן מֶעְבַּד תַּעֲנִיתָא,
וְלָא נְחַת מִטְרָא.
עֲבַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ תַּעֲנִיתָא בְּדָרוֹמָה,
וּנְחַת מִטְרָא.
וַהֲוֹון צִפּוֹרָאֵי אָמְרִין:
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מַחֵית מִטְרָא לְדָרוֹמָאֵי,
וְרַבִּי חֲנִינָה עָצַר מִטְרָא מִן צִפּוֹרָאֵי.
צַרְכוּן מֶעְבַּד זְמַן תְּנָיָנוּת,
שְׁלַח בְּתַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְדָרוֹמָה וַאֲתָא.
אָמַר לֵיהּ:
מֶשְׁגַּח מָרִי מֶפּוֹק עִמָּן לְתַעֲנִיתָא? <יואיל אדוני לצאת>
נַפְקוּן תְּרֵיהוֹן לְתַעֲנִיתָא,
וְלָא נְחַת מִטְרָא.
עָאל וַאֲמַר קֳמֵיהוֹן:
לָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מַחֵית מִטְרָא לְדָרוֹמָאֵי,
וְלָא רַבִּי חֲנִינָה עָצַר מִטְרָא מִן צִפּוֹרָאֵי,
אֶלָּא דָּרוֹמָאֵי, לְבָהוֹן רַכִּיךְ,
וְשָׁמְעִין מִלָּה דְּאוֹרָיְתָא וּמִתְכַּנְעִין,
וְצִפּוֹרָאֵי, לְבָהוֹן קַשֵּׁי,
וְשָׁמְעִין מִלָּה דְּאוֹרָיְתָא וְלָא מִתְכַּנְעִין.
מִי עָלַיִל, <משנכנס לביתו>
תְּלָה עֵינוֹי וַחֲמָא אֲוִירָא שְׁפִי. <מזג האויר נעים>
אֲמַר: עַד כַּדּוּן הָכֵן! <עד עכשיו כך>
מַיָּד נְחַת מִטְרָא,
וּגְדַר עַל גַּרְמֵיהּ דְּלָא לְמֶעְבַּד כֵּן תּוּבָן, אֲמַר:
מָה, אֲנָה מֵימוֹר לְמָרֵי חוֹבָא דְּלָא יִגְבֵּי חוֹבֵיהּ!

רַבִּי זְעוּרָה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה:
מַה יַּעֲשׂוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹר,
וְאֵין הַצִּבּוּר נִדּוֹן אֶלָּא אַחַר רֻבּוֹ?
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ,
שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל כִּמְנֻדִּים,
לֹא הָיָה מְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר:
(דְּבָרִים ב,טז) "וַיְהִי כַאֲשֶׁר תַּמּוּ
כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם."

מָה כְּתִיב בָּתְרֵיהּ?
(דִּבְרִים ב,יז) "וַיְדַבֵּר יי אֵלַי לֵאמֹר."
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִדֵּי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
מַה יַּעֲשׂוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹר,
וְאֵין הַצִּבּוּר נִדּוֹן אֶלָּא אַחַר רֻבּוֹ?
שֶׁכֵּן מָצִינוּ,
שֶׁאִלּוּלֵא שֶׁאָמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר הַכַּרְמֶל:
(מְלָכִים א יח,לט) "יי הוּא הָאֱלֹהִים! יי הוּא הָאֱלֹהִים!",
לֹא יָרְדָה הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְשָׂרְפָה אֶת הַקָּרְבָּנוֹת.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יָאִיר בְּשֵׁם רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר:
שִׁלְשָׁה בָּרָא הַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְתָהָא שָׁבְרָאָן,
וְאֵלּוּ הֵן:
כַּשְׁדִּים, וְיִשְׁמְעֵאלִים, וְיֵצֶר הָרָע.
כַּשְׁדִּים:
(יְשַׁעְיָה כג,יג) "הֵן אֶרֶץ כַּשְׂדִּים, זֶה הָעָם לֹא הָיָה",
הַלְוַאי לֹא הָיָה.
יִשְׁמְעֵאלִים:
(אִיּוֹב יב,ו) "יִשְׁלְיוּ אׇהָלִים לְשׁוֹדְדִים,
וּבַטֻּחוֹת לְמַרְגִּיזֵי אֵל,
לַאֲשֶׁר הֵבִיא אֱלוֹהַּ בְּיָדוֹ."
יֵצֶר הָרָע:
(מִיכָה ד,ו) "בַּיּוֹם הַהוּא, נְאֻם יי,
אֹסְפָה הַצֹּלְעָה, וְהַנִּדָּחָה אֲקַבְּצָה,
וַאֲשֶׁר הֲרֵעֹתִי."
רַבִּי בֶּרֶכְיָה, רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא,
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יָאִיר בְּשֵׁם רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר:
הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ הֲרֵעֹתִי.

רַבִּי לִיעֶזֶר עֲבַד תַּעְנִי, וְלָא נְחַת מִטְרָא.
עֲבַד רַבִּי עֲקִיבָה תַּעְנִי, וּנְחַת מִטְרָא.
עָאל וְאָמַר קֳמֵיהוֹן:
אֶמְשׁוֹל לָכֶם מָשָׁל.
לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה?
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי בָנוֹת,
אַחַת חֲצוּפָה וְאַחַת כְּשֵׁרָה.
אִמַּת דַּהֲוָת בָּעְיָא הָהִיא חֲצִיפְתָּא,
עַלַת קֳמוֹי. הֲוָה אָמַר:
"יִבּוֹן לַהּ מָה דְּהִיא בָּעְיָא, וְתֵיזֵיל לַהּ!"
וְאִמַּת דַּהֲוָת הָהִיא כְּשֵׁרָה עָלְלָה קֳמוֹי,
הֲוָה מַאֲרִיךְ רוּחֵיהּ עִמַּהּ,
בְּגִין מִתְחַמֵּד מִשְׁמַע שַׁוְעָתַהּ. [721]
וְאִית שְׁרֵי מֵימַר כֵּן? <והאם מותר>
אֶלָּא שֶׁלֹּא לְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

רַבִּי אַחָא עֲבַד תִּלְתָּ עַשְׂרָה תַּעְנִיָּן,
וְלָא נְחַת מִטָּרָא.
מִי עָלִיל, פְּגַע בֵּיהּ חַד כּוּתַי, אֲמַר לֵיהּ:
״רַבִּי, רַבִּי!
עֲצֹר גּוּלְתָּךְ מִן מִטָּרָא!״ <סגור מעילך מפני הגשם>
אָמַר לֵיהּ:
״חַיָּיו דִּהָהוּא גַּבְרָה!״ <חייך>
שְׁמָיָּא מָעְבַד נִסִּין, <השמים לעשות ניסים>
וּמִטָּרָא מֵחוֹת וְשַׁתָּא מַצְלָחָה, <והגשם לרדת, והשנה להצליח>
וְהָהוּא גַּבְרָה לֵית הוּא מֵיחֵי.״ <ואתה אינך לחיות>
וַעֲבְדוּן שְׁמַיָּא נִסִּין וְאַצְלְחַת שַׁתָּא,
וּמִית הָהוּא כּוּתָיָא.
וַהֲווֹן כָּל עַמָּא אָמְרִין:
אֱתוֹן חֲמוֹן פֵּרִין דִּשְׁמָשׁ: <בוא ראו פירות השמש>

״וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ מִתְעַנּוֹת וְלֹא מַתְרִיעוֹת״.
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
מִתְעַנִּין וְלֹא מַתְרִיעִין.

״רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר:
מַתְרִיעִין אֲבָל לֹא מִתְעַנִּין״.
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה,
מַתְרִיעִין וְלֹא מִתְעַנִּין.

הֲלָכָה ה
[משנה]

אֵי זֶה הוּא דָּבָר?
עִיר הַמּוֹצִיאָה חֲמֵשׁ מֵאוֹת רַגְלִי,
יָצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים
בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי לֵוִי:
כְּתִיב:
(דִּבְרִים כח,כא) ״יַדְבֵּק יי בְּךָ אֶת הַדָּבֶר״,
כְּאִשָּׁה הַזֹּאת,
שֶׁהִיא מַדְבֶּקֶת שְׁלֹשָׁה כִּכָּרִים זֶה אַחַר זֶה.
הָא עֲבִידָא אָצוֹ. <זאת עשויה עיסה>

יוֹתֵר מִכֵּן, צְרִיכָה שִׁעוּר אַחֵר?
נִשְׁמְעֶנָּהּ מִן הָדָא:
אֲפִלּוּ עִיר גְּדוֹלָה כְּאַנְטִיוֹכְיָא,
וְיָצְאוּ מִמֶּנָּה תִּשְׁעָה מֵתִים בִּשְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה,

הָדָא אָמְרָה,
יוֹתֵר מִכֵּן צְרִיכָה שִׁעוּר אַחֵר.

בָּתִּים שֶׁאָמְרוּ, בְּרִיאִים אֲבָל לֹא מְרֻעָעִים.
וְדִכְוָתַהּ בָּחוּרִים אֲבָל לֹא זְקֵנִים.

תְּנֵי:
אַסְכָּרָה, כָּל שֶׁהִיא. <דיפטריה>
שְׁנַיִם בַּדֶּבֶר, וְאֶחָד בָּאַסְכָּרָה?
אֶתָּא חֲמִי "אַסְכָּרָה כָּל שֶׁהִיא", <בוא ראה>
וְאַתְּ אָמַר הָכֵן!
לָכֵן צְרִיכָה,
כְּשֶׁהִתְרִיעוּ עַל הָאַסְכָּרָה וְהָלְכָה לָהּ,
וְאַחַר כָּךְ מֵתוּ שְׁנַיִם בַּדֶּבֶר, וְאֶחָד בָּאַסְכָּרָה.

[תַּעֲנִיּוֹת ג,ה]
הֲלָכָה ו
[משנה]

עַל אֵלּוּ מַתְרִיעִין בְּכָל מָקוֹם:
עַל הַשִּׁדָּפוֹן וְעַל הַיֵּרָקוֹן,
עַל הָאַרְבֶּה וְעַל הֶחָסִיל,
וְעַל חַיָּה רָעָה וְעַל הַחֶרֶב.
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן,
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַכָּה מְהַלֶּכֶת.

[תלמוד]

רַבִּי חֲמָא בַּר עֻקְבָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲנִינָה:
מַתְרִיעִין עַל פְּרַגְיָא שֶׁלַּפִּשְׁתָּן. <שינוי>
מָה טַעְמָא?
(יִרְמְיָה ה,ל) "שַׁמָּה וְשַׁעֲרוּרָה נִהְיְתָה בָּאָרֶץ."
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:
מַתְרִיעִין עַל הַשָּׁרָב.
מָה טַעְמָא?
(אִיּוֹב ל,כח) "קֹדֵר הִלַּכְתִּי בְלֹא חַמָּה,
קַמְתִּי בַקָּהָל אֲשַׁוֵּעַ."
אָמַר רַבִּי לְעָזָר:
אוֹקֵר לְאַסְיָךְ עַד דְּלָא תִצְטָרֵךְ לֵיהּ. <כבד את רופאך>
מָה טַעְמָא?
(אִיּוֹב לו,יט) "הֲיַעֲרֹךְ שׁוּעֲךָ לֹא בְצָר,
וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ."
רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ;
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
אִם סִדַּרְתָּ תְּפִלָּה,

לֹא יִהְיוּ לָךְ צָרֵי עַיִן מִלְמַעְלָה,
אֶלָּא הַכֹּל יְהוּ מְאַמְּצִין כֹּחָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וְכֹל מַאֲמַצֵּי כֹחַ."
וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
אִם סִדַּרְתָּ תְּפִלָּה,
לֹא תְּהֵא מֵצַר פִּיךָ,
אֶלָּא (תְּהִלִּים פא,יא) "הַרְחֶב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ."

לֹא סוֹף דָּבָר אַרְבֶּה, <לא רק>
אֶלָּא אֲפִלּוּ כָּךְ. <חגבים>
וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ חָסִיל?
שֶׁהוּא חוֹסֵל אֶת הַכֹּל.
וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ גּוֹבַי?
דְּוֹ גָּבֵי דִּינָא דְמָרֵיהּ. <שהוא גובה דין אדוניו>
לֹא סוֹף דָּבָר חַיָּה רָעָה,
אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּהֵמָה רָעָה.
כְּבָר הָיוּ שָׁנִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
חֲמוֹר נוֹשֵׁךְ וּמַמִּית, שׁוֹר נוֹשֵׁךְ וּמֵמִית.
לֹא סוֹף דָּבָר חֶרֶב שֶׁלְּמִלְחָמָה,
אֶלָּא אֲפִלּוּ חֶרֶב שֶׁלְּשָׁלוֹם,
שֶׁכְּבָר עָשָׂת רֹשֶׁם בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ.

[תַּעֲנִיּוֹת ג,ו]
הֲלָכָה ז
[משנה]

מַעֲשֶׂה שֶׁיָּרְדוּ זְקֵנִים מִירוּשָׁלַיִם לִעָרֵיהֶם,
וְגָזְרוּ תַּעֲנִית,
עַל שֶׁנִּרְאָה כִּמְלֹא פִי תַּנּוּר שִׁדָּפוֹן בְּאַשְׁקְלוֹן.
וְעוֹד גָּזְרוּ תַּעֲנִית,
עַל שֶׁאָכְלוּ זְאֵבִים שְׁנֵי תִינוֹקוֹת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לֹא עַל שֶׁאָכְלוּ, אֶלָּא עַל שֶׁנִּרְאוּ.

[תלמוד]

הָדָא דְאַתְּ אָמַר, בְּמָכֶנָּס,
אֲבָל בִּמְפֻזָּר, אֲפִלּוּ פָּרָא מִכֵּן. <חסר מכך>

אָמַר רַבִּי מָנָא:
נִרְאוּ רָצִין אַחֲרֵיהֶן.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בוּן:
נִרְאוּ בִּמְקוֹם שֶׁאֵין רָאוּי לָהֶם.

[תַּעֲנִיּוֹת ג,ז]

הֲלָכָה ח
[משנה]

וְעַל אֵלּוּ מַתְרִיעִים בַּשַּׁבָּת:
עַל עִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גוֹיִם אוֹ נָהָר,
וְעַל הַסְּפִינָה הַמִּטָּרֶפֶת בַּשַּׁבָּת בַּיָּם.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְעֶזְרָה אֲבָל לֹא לִצְעָקָה.
שִׁמְעוֹן הַתִּמְנִי אוֹמֵר:
אַף עַל הַדֶּבֶר.
וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

[תלמוד]

רַב אָמַר:
״עֲנֵנִי יי, עֲנֵנִי!״
מַתְנִיתָה פְּלִיגָא עַל רַב.
״רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְעֶזְרָה, אֲבָל לֹא לִצְעָקָה.״
וְהָא תַּנְיָא קַדְמָיָה סָבַר מֵימַר, אֲפִלּוּ לִצְעָקָה!

לֵוִי בֶּן סִיסַי, בָּאוּ הַגָּיָסוֹת לְעִירוֹ.
נָטַל סֵפֶר תּוֹרָה וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגַּג, אָמַר:
״רִבּוֹן הָעוֹלָמִים!
אֵן בַּטְלִית חֲדָא מִלָּה מִן הָדֵין סִפְרָא אוֹרָיְתָא,
יְעַלּוּן לוֹן, <״יכנסו>
וְאַן לָא, יֵיזְלוּן לוֹן!״
מַיַּד אִתַּבְעוּן וְלָא אִשְׁתַּכְחוּן. <ביקשום ולא מצאום>
תַּלְמִידֵיהּ עֲבַד כֵּן,
יַבְשַׁת יְדֵיהּ, וְאַזְלוּן לוֹן.
תַּלְמִיד תַּלְמִידֵיהּ עֲבַד,
לָא יַבְשַׁת יְדֵיהּ, וְלָא אַזְלוּן לוֹן.
לוֹמַר שֶׁאֵין שׁוֹטֶה נִפְגָּע,
וְלֹא בְשַׂר הַמֵּת מַרְגִּישׁ בְּאַזְמֵל.

[תַּעֲנִיּוֹת ג,ח]
הֲלָכָה ט
[משנה]

עַל כָּל צָרָה שֶׁלֹּא תָבֹא עַל הַצִּבּוּר,
מַתְרִיעִין עָלֶיהָ, חוּץ מֵרֹב גְּשָׁמִים.

[תלמוד]

רַבִּי יוֹנָה, שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:

דָּבָר שֶׁאֵיפְשָׁר לָךְ לוֹמַר עָלָיו דַּי, <שאי אפשר>
הֱיֵא בִּרְכָה.
רַבִּי בֶּרֶכְיָה, רַבִּי חֶלְבּוֹ,
רַב אַבָּא בַּר עִלַּי בְּשֵׁם רַב:
עַד שֶׁיְּבַלְּלוּ שִׁפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר:
"דַּיֵּנוּ בִּרְכָה, דַּיֵּנוּ בִּרְכָה!" [722]

הֲלָכָה י
[משנה]

מַעֲשֶׂה שֶׁאָמְרוּ לְחוּנִי הַמַּעְגָּל:
הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּרְדוּ גְּשָׁמִים.
אָמַר לָהֶן:
צְאוּ וְהַכְנִיסוּ תַּנּוּרֵי פְסָחִים,
בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִמַּקּוּ.
וְהִתְפַּלֵּל, וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים.
עָג עוּגָה וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר:
"רִבּוֹנוֹ שֶׁלָּעוֹלָם,
בָּנֶיךָ שָׂמוּ פְנֵיהֶם עָלַי,
שֶׁאֲנִי כְבֶן בַּיִת לְפָנֶיךָ.
נִשְׁבָּע אֲנִי בִשְׁמְךָ הַגָּדוֹל,
שֶׁאֵינִי זָז מִכָּן,
עַד שֶׁתְּרַחֵם עַל בָּנֶיךָ."

[תלמוד]

הָדָא אָמְרָה, עֶרֶב פְּסָחִים הָיָה.
תְּנֵי כֵּן:
בְּעֶשְׂרִין בֵּיהּ, <אדר>
צָמוּן כָּל עַמָּא לְמִטְרָא,
וּנְחַת לוֹן.

"וְנִתְפַּלֵּל וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים."
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי בוּן:
שֶׁלֹּא בָא בַּעֲנָנָה.

אָמַר רַבִּי יוּדָן גְּרֶיָא:
הָדֵין חוּנָה הַמַּעְגָּל,
בַּר בְּרֵיהּ דְּחוּנִי הַמַּעְגָּל הֲוָה,
סְמִיךְ לְחָרְבַּן בֵּית מִקְדְּשָׁא. <הראשון>
נְפַק לְטוּרָא לְגַבֵּי פָּעֲלַיָּה,
עַד דּוּ תַמָּן, נְחַת מִטְרָא.
עָאל לֵיהּ לִמְעָרְתָּא.
מִן יְתִיב, נָם וּדְמַךְ לֵיהּ,
וַעֲבַד שִׁקְיַע בְּשַׁנְתֵּיהּ שַׁבְעִין שְׁנִין, <ושהה>

עַד דַּחֲרַב בֵּית מִקְדָּשָׁא וְאִתְבְּנִי זְמַן תְּנֵינוּת.
לְסוֹף שִׁבְעִין שְׁנִין, אִתְעָר מִן שְׁנָתֵיהּ.
נְפַק לֵיהּ מִן מְעָרְתָּא וַחֲמָא עָלְמָא מְחַלַּף:
זָוֵי דַּהֲוָת כַּרְמִין עֲבִידָא זַיְתִין, <זויית, מקום>
זָוֵי דַּהֲוָת זַיְתִין עֲבִידָא זַרְעוּ.
עָאל לֵיהּ לְמְדִינְתָּא, אֲמַר לוֹן:
מָה קָלָא בְּעָלְמָא? <מה נשמע בעולם>
אֲמְרוּן לֵיהּ:
וְלֵית אַתְּ יָדַע מַה קָלָא בְּעָלְמָא?
אֲמַר לוֹן:
לָא.
אָמְרִין לֵיהּ:
מַן אַתְּ?
אֲמַר לוֹן:
חוּנִי הַמַּעְגָּל.
אֲמְרוּן לֵיהּ:
שְׁמַעְנַן דַּהֲוָה עָלִיל לָעֲזָרָה וְהֵיא מַנְהֲרָה.
עָאל וְאַנְהֲרַת, וּקְרָא עַל גַּרְמֵיהּ:
(תְּהִלִּים קכו,א) "בְּשׁוּב יי אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן,
הָיינוּ כְּחֹלְמִים".

הֲלָכָה יא
[משנה]

הִתְחִילוּ הַגְּשָׁמִים מְנַטְּפִין.
אָמַר:
לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי,
אֶלָּא גִּשְׁמֵי בוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת.
יָרְדוּ בְּזַעַף.
אָמַר:
לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי,
אֶלָּא גִּשְׁמֵי רָצוֹן, בְּרָכָה וּנְדָבָה.
יָרְדוּ כְּתִקָּנָן,
עַד שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת
מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים.
אָמְרוּ לוֹ:
כַּשֵּׁם שֶׁנִּתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּרֵדוּ,
כָּךְ הִתְפַּלֵּל שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם.
אָמַר לָהֶן:
צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן הַטּוֹעִים.

[תלמוד]

"הִתְחִילוּ הַגְּשָׁמִים מְנַטְּפִין."
אָמְרוּ:

לֹא בָאוּ אֵלּוּ אֶלָּא לְהַתִּיר נִדְרוֹ שֶׁלַּזֶּה.
״אָמַר:
לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי,
אֶלָּא גִּשְׁמֵי בוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת.
יָרְדוּ בְּזַעַף.״
תָּנֵי שְׁמוּאֵל:
כְּמִפִּי הַנּוֹד.
״אָמַר:
לֹא כָךְ שָׁאַלְתִּי,
אֶלָּא גִּשְׁמֵי רָצוֹן בִּרְכָה וּנְדָבָה.
יָרְדוּ כְּתִקָּנָן,
עַד שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל
מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים.״
הָדָא אָמְרָה,
הַר הַבַּיִת מִקְרֶה הָיָה.
וּתְנֵי כֵן:
אִסְטָיו לִפְנִים מִסְטָיו הָיָה.
״אָמְרוּ לוֹ:
כַּשֵּׁם שֶׁנִּתְפַּלַּלְתָּ עֲלֵיהֶן שֶׁיֵּרְדוּ,
כָּךְ הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם!
אָמַר לָהֶן:
צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן הַטּוֹעִים.״
מָה עִסְקָהּ הֵהָדָא אֶבֶן הַטּוֹעִים?
אֶלָּא כָּל מַן דַּהֲוָה מוֹבַד מִלָּה, <מאבד דבר>
הֲוָה נָסֵב לַהּ מִן תַּמָּן,
וְכָל דַּהֲוָה מַשְׁכַּח מִלָּה,
הֲוָה מַיְבֵל לַהּ לְתַמָּן. <מביא>

אָמַר לָהֶן:
כַּשֵּׁם שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לָאֶבֶן הַזֹּאת לְהִמָּחוֹת מִן הָעוֹלָם,
כָּךְ אֵי אֶפְשָׁר לְהִתְפַּלֵּל עַל הַגְּשָׁמִים שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם.
אֶלָּא צְאוּ וְהָבִיאוּ לִי פַּר שֶׁלְּהוֹדָיוֹת.
וְיָצְאוּ וְהֵבִיאוּ לוֹ פַּר שֶׁלְּהוֹדָיוֹת,
וְסָמַךְ שְׁתֵּי יָדָיו וְאָמַר:
״רִבּוֹנִי, הֵבֵאתָ רָעָה עַל בָּנֶיךָ,
וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בָּהּ,
הֵבֵאתָ טוֹבָה עַל בָּנֶיךָ,
וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בָּהּ.
אֶלָּא יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתָּבִיא רְוָחָה!״
מִיַּד נָשְׁבָה רוּחַ וְנִתְפַּזְּרוּ הֶעָבִים,
וְזָרְחָה הַחַמָּה וְנִתְנַגְּבָה הָאָרֶץ,
וְיָצְאוּ וּמָצְאוּ מִדְבָּר מָלֵא כְּמֵהִין. <פטריות>

שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
מֵאֵימָתַי מִתְפַּלְּלִין עַל הַגְּשָׁמִים שֶׁיֵּלְכוּ לָהֶם?

אָמַר לָהֶן:
כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אָדָם עוֹמֵד בִּקְרֶן הָעִפָּל,
וּמְשַׁקְשֵׁק אֶת רַגְלָיו בְּנַחַל קִדְרוֹן.
אֲבָל בְּטוּחִים אָנוּ בְּבַעַל הָרַחֲמִים,
שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה נד,ט) "כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי,
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ".

הֲלָכָה יב
[משנה]

שְׁלַח לוֹ שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטָח וְאָמַר לוֹ:
צָרִיךְ אַתָּה לְנַדּוֹת,
אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ,
וְאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם,
כְּבֶן שֶׁהוּא מִתְחַטֵּא לְאָבִיו,
וְעוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ.
וְעָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר (משלי כג,כה)
"יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ".

[תלמוד]

שְׁאֲלוּ נַגְזְרוּ גְּזֵרָה כַּשֵּׁם שֶׁנִּגְזְרָה בִּימֵי אֵלְיָהוּ,
לֹא נִמְצָאתָ מֵבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי חִלּוּל הַשֵּׁם?
שֶׁכָּל הַמֵּבִיא אֶת הָרַבִּים לִידֵי חִלּוּל הַשֵּׁם,
צָרִיךְ נִדּוּי.
וְאָמַר לוֹ:
וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל גְּזֵרָתוֹ
מִפְּנֵי גְּזֵרָתוֹ שֶׁל צַדִּיק?
אָמַר לוֹ:
הֵן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל גְּזֵרָתוֹ
מִפְּנֵי גְּזֵרָתוֹ שֶׁל צַדִּיק,
וְאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְבַטֵּל גְּזֵרָתוֹ שֶׁל צַדִּיק
מִפְּנֵי גְּזֵרָתוֹ שֶׁל צַדִּיק חֲבֵרוֹ.
אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה לְךָ,
וְאַתָּה מִתְחַטֵּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם
כְּבֶן שֶׁהוּא מִתְחַטֵּא עַל אָבִיו,
וְהוּא עוֹשֶׂה לוֹ רְצוֹנוֹ. [723]

רַבִּי בְּרֶכְיָה, רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא,
רַבִּי זְעֵירָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה,
וְאִית דְּאָמְרִין לָהּ בְּשֵׁם רַב חִסְדָּא,
וְאִית דְּאָמְרִין לָהּ בְּשֵׁם רַב מַתָּנָה:
(אִיּוֹב כב,כח) "וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ",

מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לָךְ״?
אֶלָּא אֲפִלּוּ הוּא אָמַר הָכֵן,
וְאַתְּ אָמַר הָכֵן,
הִידָּךְ קָיְמָא וְדִידִי לָא קָיְמָא.
״וְעַל הִרְכֶּיךָ נָגַהּ אוֹר.״
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים.
(איוב לז,יא) ״אַף בְּרִי יַטְרִיחַ עָב,
יָפִיץ עֲנַן אוֹרוֹ.״

(איוב כב,כט) ״כִּי הִשְׁפִּילוּ וַתֹּאמֶר גֵּוָה״,
אֲנִי אָמַרְתִּי לְהַשְׁפִּילָן,
וְאַתָּה אָמַרְתָּ לִגְאוֹתָן.
הִידָּךְ קָיְמָא וְדִידִי לָא קָיְמָא.
״וְשַׁח עֵינַיִם יוֹשֵׁעַ.״
אֲנִי אָמַרְתִּי לִשְׁחוֹת עֵינֵיהֶם בְּרָעָה,
וְאַתָּה אָמַרְתָּ לְהוֹשִׁיעָן.
הִידָּךְ קָיְמָא וְדִידִי לָא קָיְמָא.
אֲנִי אָמַרְתִּי:
(איוב כב,ל) ״יְמַלֵּט אִי נָקִי״,
וְאַתָּה אָמַרְתָּ:
יְמַלֵּט אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָקִי.
הִידָּךְ קָיְמָא וְדִידִי לָא קָיְמָא.
מָהוּ ״וְנִמְלַט בְּבֹר כַּפֶּיךָ״?
בִּבְרִירוּת כַּפֶּיךָ,
בִּזְכוּת מִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
שֶׁהָיוּ בְיָדְךָ מֵרֵאשִׁיתָךְ.
עָלֶיךָ הַכָּתוּב אוֹמֵר:
(משלי כג,כה) ״יִשְׂמַח אָבִיךָ וְאִמֶּךָ,
וְתָגֵל יוֹלַדְתֶּךָ.״
מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״יוֹלַדְתֶּךָ״?
רַבִּי נָתָן אָמַר:
אֵמָתָךְ.
רַבִּי יוֹסֵה בֵּירַבִּי בוּן אָמַר:
שִׂעָתָךְ. <תקופתך>
וְרַבָּנִין אָמְרִין:
כַּשֵּׁם שֶׁהוּא מְקַלְקְלָהּ בְּכִפְלַיִם,
כָּךְ הוּא מְשַׂמְּחָהּ בְּכִפְלַיִם.
וּמִנַּיִן שֶׁהוּא מְקַלְקְלָהּ בְּכִפְלַיִם?
שֶׁנֶּאֱמַר:
(משלי יז,כה) ״כַּעַס לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל וּמֶמֶר לְיוֹלַדְתּוֹ.״
(משלי י,א) ״בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּבֵן כְּסִיל תּוּגַת אִמּוֹ.״
מָהוּ ״ תּוּגַת אִמּוֹ״?
אָמַר רַבִּי לוּדָה:
לִשָּׁן גִּימַטְרִיוֹן הוּא:
אפרא בעיני אִמֵּיהּ.

וּמִנַּיִן שֶׁהוּא מְשַׂמְּחָהּ בְּכִפְלַיִם?
יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְתָגֵל יוֹלַדְתֵּךְ.

[תַּעֲנִיוֹת ג,ט]
הֲלָכָה יג
[משנה]

הָיוּ מִתְעַנִּין וְיָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים,
קוֹדֶם לְהָנֵץ הַחַמָּה, לֹא יַשְׁלִימוּ;
אַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, יַשְׁלִימוּ.
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:
קוֹדֶם לַחֲצוֹת, לֹא יַשְׁלִימוּ,
לְאַחַר חֲצוֹת, יַשְׁלִימוּ.

[תלמוד]

״הָיוּ מִתְעַנִּין וְיָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים,
קוֹדֶם לְהָנֵץ הַחַמָּה, לֹא יַשְׁלִימוּ.״
שְׁנֶאֱמַר:
(יְשַׁעְיָה סא,כד) ״וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה״.
״לְאַחַר הָנֵץ הַחַמָּה, יַשְׁלִימוּ.״
״עוֹד הֵם מְדַבְּרִים, וַאֲנִי אֶשְׁמָע.״
או חַלַף?
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָא:
וּתְנֵי כֵּן:
אֵין עֲנִיָּה אֶלָּא סְמַךְ לַקְּרִיאָה
וְאֵין קְרִיאָה אֶלָּא סְמַךְ לַעֲנִיָּה.
בְּיוֹמוֹי דְּרַבִּי יוּדָן גַּזְרוֹן תַּעְנִי,
וּנְחַת מְטָרָא בְּרֶמְשָׁא.
סְלַק רַבִּי מָנָא לְגַבֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ:
בְּגִין דַּאֲנָא צָחֵי, מָהוּ דִּנְשַׁתֵּי? <מכיון שאני צמא, האם מותר לי לשתות>
אָמַר לֵיהּ:
אוֹרֵיךְ, שֶׁמָּא יִמָּלְכוּ לְהַשְׁלִים. <חכה>

רַב אַחָא,
רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בַּר חֲנִינָא:
אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת עַד שֵׁשׁ שָׁעוֹת בַּשַּׁבָּת.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בּוּן:
מַתְנִיתָה אָמְרָה כֵּן:
״קוֹדֶם לַחֲצוֹת, לֹא יַשְׁלִימוּ״,
עַד כַּדּוּן, צַפְרָא.
״לְאַחַר חֲצוֹת, יַשְׁלִימוּ״,
כְּבָר עָבַר רֻבּוֹ שֶׁלְּיוֹם בְּקִדֻּשָּׁה.

רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי,

כַּד הֲוָה בָּעֵי יְחוֹת מִטְרָא,
הֲוָה אָמַר לְסַפְּרֵיהּ:
קוּם לָךְ קָמֵי הֵיכְלָא, וְאֵמַר:
בְּגִין דְּרַבִּי בָּעֵי מְסַפְּרָא,
וְלֵית בְּחַיְלֵיהּ מְצָטַעֲר.״
מִיַּד הֲוָה מִטְרָא נָחֵית.

רַב אַדָּא בַּר אַחֲוָה,
כַּד הֲוָה בָּעֵי יְחוֹת מִטְרָא,
הֲוָה שָׁלֵף מְסָנֵיהּ. <נעלו>
כַּד הֲוָה שָׁלַח תְּרֵיהוֹן,
הֲוָה עָלְמָא טָיֵיף. <מוצף>

מַפָּלָתָא הָוְיָן תַּמָּן, <בתים מטים לפול>
וַהֲוָה מַיְתַב חַד מִן תַּלְמִידוֹי בְּבֵיתָא,
עַד דַּהֲווֹן מְפַנְּין בַּיְתָא,
וְכֵיוָן דַּהֲוָה נָפֵק מִן בַּיְתָא,
הֲוָה בַּיְתָא רָבַע. <מתמוטט>
וְאֵית דְּאָמְרִין:
רַב אַדָּא בַּר אַחֲוָה הֲוָה.
שְׁלָחוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ לוֹ:
מַה מַּעֲשִׂים טוֹבִים יֵשׁ בְּיָדָךְ?
אָמַר לָהֶן:
מִיָּמַי לֹא קְדָמָנִי אָדָם לְבֵית הַכְּנֶסֶת,
וְלֹא הִנַּחְתִּי אָדָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָצָאתִי לִי,
וְלֹא הָלַכְתִּי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תוֹרָה,
וְלֹא הִזְכַּרְתִּי דִּבְרֵי תוֹרָה בִּמְקוֹם מְטֻנָּף,
וְלֹא הִצַּעְתִּי וְיָשַׁנְתִּי שֵׁנַת קָבַע,
וְלֹא צָעַדְתִּי בֵּין הַחֲבֵרִים,
וְלֹא כִּנִּיתִי שֵׁם לַחֲבֵרִי,
וְלֹא שָׂמַחְתִּי בְּתַקָּלַת חֲבֵרִי,
וְלֹא בָאת קְלָלַת חֲבֵרִי עַל מִטָּתִי,
וְלֹא הָלַכְתִּי בַּשּׁוּק אֵצֶל מִי שֶׁהוּא חַיָּב לִי,
מִיָּמַי לֹא הִקְפַּדְתִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי,
לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר:
(תְּהִלִּים קא,ב) ״אֶתְהַלֵּךְ בְּתָם לְבָבִי בְּקֶרֶב בֵּיתִי.״

הֲלָכָה יד
[משנה]

מַעֲשֶׂה שֶׁגָּזְרוּ תַּעֲנִית בְּלוּד,
וְיָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים קֹדֶם לַחֲצוֹת.
אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן:
צְאוּ וְאִכְלוּ וּשְׁתוּ וַעֲשׂוּ יוֹם טוֹב.
וְיָצְאוּ וְאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב,

וּבָאוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם וְקָרְאוּ הַלֵּל הַגָּדוֹל.
אֵי זֶה הוּא הַלֵּל הַגָּדוֹל?
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.

[תלמוד]

אֵי זוֹ הִיא הַלֵּל הַגְּדוֹלָה?
רַבִּי פַּרְנָךְ בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה:
(תְּהִלִּים קלו,ב) "הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים,
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ."
(תְּהִלִּים קלו,ג) "הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים,
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ."
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
וּבִלְבַד מִ"שֶׁעוֹמְדִים בְּבֵית יי".
וְלָמָּה בְּאִלֵּין תַּרְתֵּין פָּרְשָׁיָתָה?
רַבִּי זְעוֹרָה,
רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן:
מִפְּנֵי שֶׁיְּרִידַת גְּשָׁמִים כְּלוּלָה בָּהֶן.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן נֵיחָא, דִּכְתִיב: [724]
(תְּהִלִּים קלה,ז) "מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ".
וּכְרַבִּי חֲנִינָה מָה?
בִּגְין דִּכְתִיב:
(תְּהִלִּים קלו,כה) "נֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר,
כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ."
רַבִּי בָּא וְרַבִּי סִימוֹן, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
הָדָא דְּיִדָן.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר:
הָדָא דְּיִדָן.
בַּר קַפָּרָא אָמַר:
הָדָא דְּיִדָן.
בַּר קַפָּרָא כְּדַעְתֵּיהּ, דְּתְנֵינַן תַּמָּן:
מְיֻמֶּיהָ שֶׁל כַּת הַשְּׁלִישִׁית,
לֹא הִגִּיעָה לְ"אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יי".
מִפְּנֵי שֶׁעַמָּהּ מְמַעֲטִין.
תָּנֵי בַּר קַפָּרָא:
זוֹ הִיא הַלֵּל הַגְּדוֹלָה.

חַד בַּר אַבַּיֵי עָבַר קַמֵּי תִּיבוּתָא, <בן אבות>
אָמַר לוֹן:
"עֲנוּן בָּתְרַי מָה דַּאֲנָא אָמַר!"
הָדָא אָמְרָה, לֵית הָדָא דְּיִדָן.
אָמַר רַבִּי מָנָא:
הָדָא דְּיִדָן.
נְסָא הֲוָה רַב, בְּגִין כֵּן אָמַר לוֹן: <היה נס גדול>

״עֲנוּן בְּתָרֵי מָה דַּאֲנָא אָמַר.״

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית פֶּרֶק ד

[תַּעֲנִיּוֹת ד,א]
הֲלָכָה א
[משנה]

בִּשְׁלֹשָׁה פְרָקִים
הַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאִין אֶת כַּפֵּיהֶן אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם,
בְּשַׁחֲרִית וּבְמוּסָף וּבְמִנְחָה וּבִנְעִילַת שְׁעָרִים׃
בַּתַּעֲנִיּוֹת וּבְמַעֲמָדוֹת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים.

[תלמוד]

אַתְּ שְׁמַע מִנַּהּ תְּלָת׃
אַתְּ שְׁמַע מִנַּהּ שֶׁמִּתְעַנִּין בְּמַעֲמָדוֹת,
וְשֶׁמִּתְפַּלְּלִים אַרְבַּע,
וְאֵין נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בַּלַּיְלָה אֶלָּא בַּיּוֹם.
וְיִשָּׂא אֶת כַּפָּיו וְאַל יִתְפַּלֵּל!
מָצָאנוּ תְּפִלָּה בְּלֹא נְשִׂיאַת כַּפַּיִם,
וְלֹא מָצָאנוּ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם בְּלֹא תְּפִלָּה.
תְּנֵי׃
זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן׃
בָּעֲרוּבִין וּבְתַעֲנִית צִבּוּר,
נָהֲגוּ הַכֹּל כְּרַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן׃
אַף בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר נָהֲגוּ הַכֹּל כְּרַבִּי מֵאִיר.

רַבִּי זְעוֹרָה, רַבִּי חִיָּה,
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּשֵׁם בַּר פְּדָיָה׃
מִפְּנֵי מָה סָמַךְ הַכָּתוּב פָּרָשַׁת נָזִיר לִנְשִׂיאַת כַּפַּיִם?
לְלַמֶּדְךָ, כֹּשֶׁם שֶׁהַנָּזִיר אָסוּר בְּיַיִן,
כָּךְ נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֲסוּרָה בְּיַיִן.
אִי מַה הַנָּזִיר אָסוּר בַּחַרְצַנִּים וּבַזּוּגִין,
אַף נְשִׂיאַת כַּפַּיִם אֲסוּרָה בַּחַרְצַנִּים וּבַזּוּגִין?
רַבִּי יוֹנָה אָמַר׃
אִתְפַּלְגוּן יוֹשׁוּעַ בַּר גָּזוּרָה וְרַבִּי זְעוֹרָה׃
חַד יְלַף לַהּ מִן הַנָּזִיר,
וְחַד יְלַף לַהּ מִן הַשִּׁירוֹת.
וְלָא יָדְעִין מַן יְלַף לָהּ מִן הַנָּזִיר,
וּמַן יְלַף לָהּ מִן הַשִּׁירוֹת.
מַן דִּיְלִיף מִן הַנָּזִיר,

אִי מַה הַנָּזִיר אָסוּר בַּחַרְצַנִּים וּבַזּוֹגִים,
אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם אָסוּר בַּחַרְצַנִּים וּבַזּוֹגִין;
וּמַן הֵילִיף לַהּ מִן הַשְּׁירוֹת,
אִי מַה הַשְּׁירוֹת אָסוּר בִּבְעָלֵי מוּמִין,
אַף נְשִׂיאוּת כַּפַּיִם אָסוּר בִּבְעָלֵי מוּמִין.
וְהָא תְּנֵי:
אִם הָיָה דָּשׁ בְּעֵירוֹ, מֻתָּר. <רגיל>
כְּהָדָא:
רַבִּי נַפְתָּלִי הֶוָת אֶצְבְּעֵיהּ עֲקִימָה.
אֲתָא שָׁאַל לְרַבִּי מָנָא.
אָמַר לֵיהּ:
מִכֵּיוָן שֶׁאַתָּה דָּשׁ בְּעִירְךָ, מֻתָּר.
רַב חוּנָה מְעַבֵּר זַלְזְקָן. <מעביר מן הדוכן כהן דל זקן>
וְהָא תְּנֵי:
"אִם הָיָה דָּשׁ בְּעֵירוֹ, מֻתָּר"!
אָמַר רַבִּי מָנָא:
רִגְלַיָּא הֲווֹ סָגִין, <היה הרבה קהל>
שְׁלָא יְהוּ אוֹמְרִין:
רָאִינוּ קָטָן נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
זֹאת אוֹמֶרֶת,
שֶׁאָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּכֹּהֲנִים בִּשְׁעָה שֶׁהֵן מְבָרְכִין.
אָמַר רַבִּי חַגַּי:
כְּלוּם אָמְרוּ "אֵין מִסְתַּכְּלִין",
לֹא מִפְּנֵי הֶסַּע הַדַּעַת?
מֹשֶׁה! דַּאֲנָא מִסְתַּכַּלְנָא וְלָא מַסַּע דַּעְתִּי.

מִנַּיִן לִנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם?
(בְּמִדְבַּר ו,כג) "כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",
עַד כָּאן בַּשַּׁחֲרִית.
בַּמּוּסָף?
(וַיִּקְרָא ט,כב) "וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם".
הַמִּקְרָא הַזֶּה מְסֹרָס הוּא,
וַהֲלֹא לֹא צָרִיךְ לוֹמַר אֶלָּא:
"וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים."
וְאַחַר כָּךְ,
"וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם".
אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁבִּירִידָתוֹ לַמִּזְבֵּחַ,
הָיָה נוֹשֵׂא אֶת כַּפָּיו וּמְבָרֵךְ אֶת הָעָם.

"וַיְבָרְכֵם", בַּעֲמִידָה.
יָכוֹל שֶׁלֹּא בַּעֲמִידָה?
תַּלְמוּד לוֹמַר:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים כא,ה) "כִּי בָם בָּחַר יי אֱלֹהֶיךָ
לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁם יי".

מַקִּישׁ בִּרְכָה לְשֵׁרוּת:
מַה שֵּׁרוּת בַּעֲמִידָה, אַף בִּרְכָה בַּעֲמִידָה.
וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים ב ל,כז) "וַיָּקֻמוּ הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם,
וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם".
בְּדוּרוֹ שֶׁלְּחִזְקִיָּה, שֶׁהָיוּ יְגֵעִין בַּתּוֹרָה,
הַכָּתוּב מְדַבֵּר,
אֲבָל בְּדוֹרוֹת אֲחֵרִים, שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים גּוֹיִם,
מָהוּ אוֹמֵר?
(יְשַׁעְיָה א,טו) "וּבְפָרִשְׂכֶם כַּפֵּיכֶם, אַעְלִים עֵינַי מִכֶּם".

"וַיְבָרְכֻם", בִּרְכָה סְתוּמָה,
אֲבָל לֹא שָׁמַעְנוּ אֵי זוֹ הִיא,
עַד שֶׁבָּא הַכָּתוּב וּפֵרְשָׁהּ:
(בְּמִדְבַּר ו,כד) "יְבָרֶכְךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ!"
(בְּמִדְבַּר ו,כה) "יָאֵר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ!"
(בְּמִדְבַּר ו,כו) "יִשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם!"

וּמִנַּיִן לַנְּעִילָה?
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
(יְשַׁעְיָה א,טו) "גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ".
מִכָּן שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה בִּתְפִלָּה נַעֲנָה.
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי לֵוִי!
תַּמָּן אָמַר רַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי פַּפִּי,
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לֵוִי: [725]
(מִשְׁלֵי יד,כג) "בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר,
וּדְבַר שְׂפָתַיִם אַךְ לְמַחְסוֹר".
חַנָּה, עַל יְדֵי שֶׁרַבָּת בִּתְפִלָּתָהּ,
קִצְּרָה בְיָמָיו שֶׁלִּשְׁמוּאֵל, שֶׁאָמְרָה:
(שְׁמוּאֵל א א,כב) "וְיָשַׁב שָׁם עַד עוֹלָם".
וַהֲלֹא אֵין עוֹלָם שֶׁלְּלֵוִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים שָׁנָה,
דִּכְתִיב:
(בְּמִדְבַּר ח,כה) "וּמִבֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצְּבָא הָעֲבֹדָה".
וְהֵי דְּיֵלִין חַמְשִׁין וְתַרְתֵּי? <וְאִלּוּ אִלֵּת>
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בּוּן:
וּשְׁתַּיִם שֶׁגִּמְלַתּוּ.
וָכָא הוּא אָמַר הָכֵן!
כָּאן בַּיָּחִיד, כָּאן בַּצִּבּוּר.
רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן,
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה בְּשֵׁם רַבִּי מֵאִיר:
(שְׁמוּאֵל א א,יב) "וְהָיָה כִּי הִרְבְּתָה לְהִתְפַּלֵּל",
מִכָּן שֶׁכָּל הַמַּרְבֶּה לְהִתְפַּלֵּל נַעֲנָה.

אֵימָתַי הוּא נְעִילָה?
רַבָּנִין דְּקֵיסָרִין אָמְרִין:

אִתְפַּלְגוּן רַב וְרַבִּי יוֹחָנָן.
רַב אָמַר:
בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל.
אָמַר רַבִּי יוּדָן עֻנְתּוֹדְרָיָא:
מַתְנֵיתָא מְסַיְּעָא לְרַבִּי יוֹחָנָן:
״בְּשָׁלשָׁה פְּרָקִים הַפְּחָנִים נוֹשְׁאִין אֶת כַּפֵּיהֶם
אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם,
בַּשַּׁחֲרִית, בַּמּוּסָף, בַּמִּנְחָה, בִּנְעִילַת שְׁעָרִים״,
אִית לָךְ מֵימַר, נְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם בַּיּוֹם!
אֲחוּהּ דְּאִמֵּיהּ דְּרַב אַדָּא
חֲדָא צְיֵיר גּוּלְתֵּיהּ דְּרַב בְּצוֹמָא רַבָּא. <מחזיק גלימתו>
אָמַר לֵיהּ:
״כַּד תֶּחְמֵי שֶׁמְשָׁא בְּרֵישׁ דִּקְלָא,
אַתְּ יָהֵב לִי גּוּלְתִּי,
דְּנֵצְלֵי נְעִילַת שְׁעָרִים.״
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַב!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם. <בשקיעה>
וָכָא הוּא אוֹמֵר:
בִּנְעִילַת שַׁעֲרֵי הֵיכָל.
אָמַר רַבִּי מַתַּנְיָה:
עַל יְדֵי דַּהֲוָה מַאֲרִיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ סַגִּין,
הֲוָה מַגִּיעַ סָמוּךְ לִנְעִילַת שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם.

נְעִילָה, מָהוּ שֶׁתִּפְטֹר אֶת שֶׁלָּעֲרֵב?
רַבִּי בָּא, רַב חוּנָה בְּשֵׁם רַב:
נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלָּעֲרֵב.
אָמַר רַבִּי בָּא לְרַב חוּנָה:
וְאֵיכָן הוּא מַזְכִּיר שֶׁלָּאַבְדָּלָה?
אָמַר רַבִּי יוֹנָה לְרַבִּי בָּא:
וְהֵיאַךְ יְהוּ שֶׁבַע פּוֹטְרוֹת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה?
אָמַר לֵיהּ:
וְלָא כְּבָר אִתְּמַר? <הוקשתה>
אָמַר לֵיהּ:
וּבְגִין דְּאִתְּמַר, תִּבְּטַל!
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
מָה דְקַשְׁיָא רַבִּי בָּא, קַשְׁיָא יָאוּת! <מה שהקשה>
מָה דְקַשְׁיָא רַבִּי יוֹנָה, לָא קַשְׁיָא יָאוּת.
קָל הֵקֵלוּ עָלָיו מִפְּנֵי תַּעֲנִיתוֹ,
שֶׁיְּהוּ שֶׁבַע פּוֹטְרוֹת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה.
רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל אָמַר לְחַבְרַיָּא:
מָרַי, מִן כֻּלְכּוֹן שַׁמְעִית,
שֶׁאֵין נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלָּעֲרֵב.
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

אֵין נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלָּעֶרֶב.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בּוּן:
וְתָנֵי רַבִּי חִיָּה כֵּן:
בְּכָל יוֹם אָדָם מִתְפַּלֵּל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה,
בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים,
וּבְתַעֲנִית צִבּוּר.

רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת,
אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְעִילָה בְּשַׁבָּת,
מַזְכִּיר שֶׁלַּשַּׁבָּת בַּנְּעִילָה.
אוֹסְפוּן עֲלַהּ
רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּתַעֲנִית:
אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נְעִילָה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
מַזְכִּיר שֶׁלְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּנְּעִילָה.
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
שַׁבָּת שֶׁחָלָה לִהְיוֹת בַּחֲנֻכָּה,
אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹסָף בַּחֲנֻכָּה,
מַזְכִּיר שֶׁלַּחֲנֻכָּה בַּמּוֹסָף.
אוֹסְפוּן עֲלַהּ
רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲנֻכָּה:
אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מוֹסָף בַּחֲנֻכָּה,
מַזְכִּיר שֶׁלַּחֲנֻכָּה בַּמּוֹסָף.

רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְתַעֲנִית,
אֵיכָן הוּא מַזְכִּיר שֶׁלְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ?
רַבִּי זְעוֹרָה אָמַר:
בַּהוֹדָיָה.
רַבִּי בָּא בַּר מַמָּל אָמַר:
בָּעֲבוֹדָה.
רַבִּי אֲבִינָה אָמַר:
אוֹמְרָהּ בִּרְכָה רְבִיעִית.
אָמַר רַבִּי בָּא:
מַה מָּצָאנוּ בְּכָל מָקוֹם,
אוֹמְרָהּ בִּרְכָה רְבִיעִית,
אַף כָּאן בִּרְכָה רְבִיעִית.
וּנְפַק עוֹבָדָא כְּהָדָא דְּרַבִּי בָּא.

בַּמֶּה קוֹרִין?
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
קוֹרִין בִּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי מָנָא:
בְּגִין מוֹדַעְתּוֹן דִּי תַּעְנִיתָא, <כדי להודיעם שהיא>
רְבִיעִין עַל מְעֵיהוֹן!
וְלָא יָדְעִין דִּי תַּעְנִיתָא?

אָמַר לֵיהּ:
לְהוֹדִיעָן שֶׁקּוֹרִין בִּרְכוֹת וּקְלָלוֹת.
רַבִּי יוּדָן קַפּוֹדְקְיָא
אָמַר קָמֵי רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי:
קוֹרִין בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה.
קָם רַבִּי יוֹסֵה עִם רַבִּי יוּדָה בַּר פָּזִי,
אָמַר לֵיהּ:
אַתְּ שְׁמַעְתְּ מִן אֲבוּךְ הָדָא מִלְּתָא?
אָמַר לֵיהּ:
אַבָּא לֹא אָמַר כֵּן,
אֶלָּא בְּעֵינַי טָב,
עַל יְדֵי דְּאִנּוּן יָדְעִין דְּהוּא רֵישׁ יַרְחָא,
קוֹרִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ.
וּשְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת, קוֹרִין בִּרְכוֹת וּקְלָלוֹת.

יִרְמְיָה סָפְרָא שְׁאַל לְרַב יִרְמְיָה: <מלמד התינוקות>
רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, בַּמֶּה קוֹרִין?
אָמַר לֵיהּ:
קוֹרִין בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ.
אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ קָמֵי רַבִּי אֵימִי:
מַתְנִיתָה אָמְרָה כֵן:
"לַכֹּל מַפְסִיקִין,
לְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, לַחֲנֻכָּה, וּלְפוּרִים."
יִצְחָק סְחוֹרָה שְׁאַל לְרַבִּי יִצְחָק:
רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲנֻכָּה,
בַּמֶּה קוֹרִין?
אָמַר לֵיהּ:
קוֹרִין שְׁלֹשָׁה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְאֶחָד בַּחֲנֻכָּה. [726]
רַבִּי פִּינְחָס, רַבִּי סִימוֹן,
רַבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא מָטֵי בַהּ
בְּשֵׁם רַבִּי אֶבְדִּימָא דְּחֵיפָה:
קוֹרִין שְׁלֹשָׁה בַּחֲנֻכָּה וְאֶחָד בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
לְהוֹדִיעָךְ שֶׁלֹּא בָא הָרְבִּיעִי
אֶלָּא מֵחֲמַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ.
בַּר שְׁלֶמְיָא סָפְרָא שְׁאַל לְרַבִּי מָנָא:
הָגַע עַצְמָךְ, <תניח>
שֶׁחָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁלַּחֲנֻכָּה לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,
וְלָא שִׁבְעָה קָרוֹיִין אִנּוּן?
אִית לָךְ מֵימַר,
שֶׁלֹּא בָא הַשְּׁבִיעִי אֶלָּא מֵחֲמַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ?
אָמַר לֵיהּ:
וְהָדָא שְׁאֵלְתֵּיהּ דְּסָפַר!

רַבִּי מְפַקֵּד לְאָבְדָן אָמוֹרֵיהּ:
"אַכְרֵיז קָמֵי צִבּוּרָא:

״מַן דִּמְצַלֵּי,
יְצַלֵּי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָאֵים!״ <מבעוד יום>
רַבִּי חִיָּא בַּר בָּא מְפַקֵּד לְאָמּוֹרֵיהּ:
״אַכְרֵיז קֳמֵיהוֹן:
מַן דִּמְצַלֵּי,
יְצַלֵּי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָיֵם!״ <מבעוד יום>
אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
מְשָׁכַנִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּירַבִּי יוֹסֵה אֵצֶל פָּנְדְּקֵי אֶחָד,
וְאָמַר לִי:
״כָּאן נִתְפַּלֵּל אַבָּא שֶׁלְּלֵילֵי שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת.״
אָמַר רַבִּי אִימִי:
רַבִּי יוֹחָנָן פְּלִיג,
וְלָא הֲוָה צָרִיךְ מִתְפְּלָגָה.
לָמָּה? שֶׁכֵּן מוֹסִיפִין מֵחוֹל עַל הַקּוֹדֶשׁ.
וְעוֹד,
דְּסַלְקוּן חַמְרַיָּא מִן עָרָב לְצִפּוֹרִין וְאַמְרוּן:
כְּבָר שָׁבַת רַבִּי חֲנִינָה בֶּן דּוֹסָא בְּעִירוֹ.
וְהַיְדָּא אָמְרָא דָּא? <ואיזו אומרת זו>
דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
מְשָׁכַנִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּירַבִּי יוֹסֵה אֵצֶל פָּנְדְּקֵי אֶחָד,
וְאָמַר לִי:
״כָּאן נִתְפַּלֵּל אַבָּא שֶׁלְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת.״
וַאֲפִלּוּ עָלַהּ, לָא הֲוָה צָרִיךְ מִתְפְּלָגָה,
דְּרַבִּי מְפַקֵּד לְאָבְדָן אָמּוֹרֵיהּ:
״אַכְרֵיז קֳמֵיהוֹן:
מַן דְּיִצְלֵי, יְצַלֵּי דְּרַמְשָׁא עַד יוֹמָא קָיֵם!״
רַבִּי חִיָּא בַּר בָּא מְפַקֵּד לְאָמּוֹרֵיהּ:
״אַכְרֵיז קֳמֵיהוֹן:
מַן דִּמְצַלֵּי יְצַלֵּי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָיֵם!״

דְּבֵית רַבִּי יַנַּי אָמְרִין:
עָלָה אָדָם לְמִטָּתוֹ,
אֵין מַטְרִיחִין עָלָיו שֶׁיֵּרֵד.
אָמַר רַבִּי זְעוֹרָה:
כָּל זְמַן דַּהֲוִינָא עָבֵד כֵּן,
הֲוִינָא מִתְפַּחֵד בְּלֵילְיָא.
לֵית לָךְ אֶלָּא כְּהָדָא
דְּרַבִּי מְפַקֵּד לְאָבְדָן אָמּוֹרֵיהּ:
״אַכְרֵיז קֳמֵיהוֹן:
מַן דִּמְצַלֵּי,
יְצַלֵּי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָיֵם!״
רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא מְפַקֵּד לְאָמּוֹרֵיהּ:
״אַכְרֵיז קֳמֵיהוֹן:
מַן דִּמְצַלֵּי,
יְצַלֵּי דְּרַמְשָׁא עַד דְּיוֹמָא קָיֵם!״

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא:
תָּנַיִי תַּמָּן: <שונים שם>
תְּפִלַּת הָעֶרֶב, מָהוּ?
רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
חוֹבָה.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
רְשׁוּת.
אָמַר רַבִּי חִינְנָא:
אָתְיָן אִלֵּין פַּלְגְוָתָא כְּהִנִּין פַּלְגְוָתָא.
מַן דְּאָמַר "חוֹבָה",
אֵין נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלָּעֶרֶב;
מַן דְּאָמַר "רְשׁוּת",
נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁלָּעֶרֶב.

מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד,
שֶׁבָּא וְשָׁאַל אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
תְּפִלַּת הָעֶרֶב מַה הִיא?
אָמַר לוֹ:
רְשׁוּת.
וּבָא וְשָׁאַל אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל:
תְּפִלַּת הָעֶרֶב מַה הִיא?
אָמַר לוֹ:
חוֹבָה.
אָמַר לוֹ:
וַהֲלֹא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר לִי "רְשׁוּת"!
אָמַר לוֹ:
לְמָחָר, כְּשֶׁאִכָּנֵס לְבֵית הַוַּעַד,
עֲמֹד וּשְׁאַל אֶת הַהֲלָכָה הַזֹּאת.
וְעָמַד אוֹתוֹ הַתַּלְמִיד,
וְשָׁאַל אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל:
תְּפִלַּת הָעֶרֶב מַה הִיא?
אָמַר לוֹ:
חוֹבָה.
אָמַר לוֹ:
וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר "רְשׁוּת"!
אָמַר לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
אַתְּ הוּא שֶׁאוֹמֵר "רְשׁוּת"?
אָמַר לוֹ:
לָאו.
אָמַר לוֹ:
עֲמֹד עַל רַגְלֶיךָ וְיַעִידוּךָ!
וְהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ,
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עוֹמֵד עַל רַגְלָיו,
עַד שֶׁרִנְּנוּ בוֹ כָּל הָעָם.

אָמְרוּ לְרַבִּי חֲצִפִּית הַמְתֻרְגְּמָן:
הַפְטֵר אֶת הָעָם!
אָמְרוּ לְרַבִּי זֵינוֹן הַחַזָּן:
אֱמֹר "הַתְחִילוּ!"
וְאָמַר "הַתְחִילוּ!"
וְעָמְדוּ כָּל הָעָם עַל רַגְלֵיהֶם.
אָמְרוּ לוֹ:
(נחום ג,יט) "כִּי עַל מִי לֹא עָבְרָה רָעָתְךָ תָּמִיד?"
מִיַּד הָלְכוּ,
וּמִנּוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בַּיְשִׁיבָה.
בֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה,
וְנִמְלָא כָּל רֹאשׁוֹ שֵׂיבוֹת.
וְהָיָה רַבִּי עֲקִיבָה יוֹשֵׁב וּמְצָטָעֵר, וְאוֹמֵר:
לֹא שֶׁהוּא בֶּן תּוֹרָה יוֹתֵר מִמֶּנִּי,
אֶלָּא שֶׁהוּא בֶּן גְּדוֹלִים יוֹתֵר מִמֶּנִּי.
אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁזָּכוּ לוֹ אֲבוֹתָיו!
אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ יָתֵד לְהִתָּלוֹת בּוֹ!
מֶה הָיְתָה יְתֵדָתוֹ שֶׁלְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה?
שֶׁהוּא עֲשִׁירִי לְעֶזְרָא.
כַּמָּה סַפְסָלִין הָיוּ שָׁם?
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר סִיסַי אָמַר:
שְׁמוֹנִים סַפְסָלִין שֶׁלְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים הָיוּ שָׁם,
חוּץ מִן הָעוֹמְדִים מֵאֲחוֹרֵי הַגָּדֵר.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בּוּן:
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת סַפְסָלִין שֶׁלְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים הָיוּ שָׁם,
חוּץ מִן הָעוֹמְדִים מֵאֲחוֹרֵי הַגָּדֵר.
כְּהִיא דְּתָנֵינַן תַּמָּן: (זבחים א,ג; ידיים ג,ה)
"בַּיּוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בַּיְשִׁיבָה".
תַּמָּן תְּנֵינַן: (כתובות ד,ו)
"זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
לִפְנֵי חֲכָמִים בְּכֶרֶם בְּיַבְנֶה."
וְכִי כֶּרֶם הָיָה שָׁם?
אֶלָּא אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים,
שֶׁהָיוּ עֲשׂוּיִם שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת כְּכֶרֶם. [727]
מִיַּד הָלַךְ לוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל
אֵצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ לְפַיְּסוֹ.
אַתָּא גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
וְאַשְׁכְּחֵיהּ דַּהֲנָה עָבֵיד מְחָטִין.
אָמַר לֵיהּ:
מִן אִלֵּין אַתְּ חָיֵי?
אָמַר לֵיהּ:
וְעַד כַּדּוּן אַתְּ בָּעֵי מֵידַע? <ועד עכשיו אתה צריך לדעת=אינך יודע>
אִי לוֹ לַדּוֹר שֶׁאַתְּ פַּרְנָסוֹ!
אָמַר לוֹ:
נַעֲנֵיתִי לָךְ.
שַׁלְחוּן גַּבֵּי רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה חַד קָצָר, <כובס>

וְאִית דְּאָמְרִין, רַבִּי עֲקִיבָה הָוָה.
אָמַר לֵיהּ:
״מִי שֶׁהוּא מַזֶּה, יַזֶּה!
מִי שֶׁאֵינוֹ לֹא מַזֶּה וְלֹא בֶּן מַזֶּה,
יֹאמַר לְמַזֶּה בֶּן מַזֶּה:
מִימֶיךָ מֵימֵי מִקְוֶה, וְאֶפְרְךָ אֵפֶר מַקָּלָה?״
אָמַר לָהֶן:
״נִתְרַצֵּיתֶם?
אֲנִי וְאַתֶּם נַשְׁכִּים לְפִתְחוֹ שֶׁלְרַבָּן גַּמְלִיאֵל.״
אַף עַל פִּי כֵן, לָא הוֹרִידוּ אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ,
אֶלָּא מִנּוּ אוֹתוֹ אָב בֵּית דִּין.

[תַּעֲנִיּוֹת ד,ב]
הֲלָכָה ב
[משנה]

אֵילוּ הֵן הַמַּעֲמָדוֹת? (במדבר כח,ב)
״צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם,
אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי״;
וְכִי הֵיאַךְ קָרְבָּנוֹ שֶׁלָּאָדָם קָרֵב,
וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל גַּבָּיו?
אֶלָּא שֶׁהִתְקִינוּ הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים
עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת;
וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר הָיָה מַעֲמָד בִּירוּשָׁלַיִם,
שֶׁלַּכֹּהֲנִים, וְשֶׁלַּלְוִיִּם וְשֶׁלְּיִשְׂרָאֵל.
הִגִּיעַ זְמַן הַמִּשְׁמָר,
כֹּהֲנָיו וּלְוָיָו עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם,
וְיִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר,
מִתְכַּנְּסִין בְּעָרֵיהֶן וְקוֹרְאִין מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית.

[תלמוד]

לָא צָרְכָה דְּלָא: <אין צורך אלא>
״אֵילוּ הֵן הַמַּעֲמָדוֹת,
מִתְכַּנְּסִין בְּעָרֵיהֶן וְקוֹרִין בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית״!
בָּא לְהַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַפָּרָשָׁה.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה:
אִלֵּין תְּמִידִין,
קָרְבְּנוֹתֵיהֶן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל אִנּוּן.
אִם יִהְיוּ כָל יִשְׂרָאֵל עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם,
לֵית כְּתִיב אֶלָּא
(שמות לד,כג) ״שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ״?
אִם יִהְיוּ כָל יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִין וּבְטֵלִין,
וְהָא כְתִיב:

(דִּבְרֵי הַיָּמִים יא,יד) ״וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ״!
מִי אוֹסֵף לָהֶם אֶת הַדָּגָן?
אֶלָּא שֶׁהִתְקִינוּ הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים
עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת,
וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר,
הָיָה עֲמוּד בִּירוּשָׁלַיִם, <מעמד>
שֶׁלִּכְהֲנִים וְשֶׁלִּלְוִיִּם וְשֶׁלְּיִשְׂרָאֵל.
תָּנֵי:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א כג,א) ״עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף״,
עֲמוּד מִירוּשָׁלַיִם,
וַחֲצִי עֲמוּד מִירִיחוֹ.
אַף יְרִיחוֹ הָיְתָה יְכוֹלָה לְהוֹצִיא עֲמוּד שָׁלֵם,
אֶלָּא בִּשְׁבִיל לַחֲלֹק כָּבוֹד לִירוּשָׁלַיִם,
הָיְתָה מוֹצִיאָה חֲצִי עֲמוּד.
הַכֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָה וְהַלְוִיִּם לַדּוּכָן,
וְיִשְׂרָאֵל מוֹכִיחִין עַל עַצְמָן,
שֶׁהֵן שְׁלוּחֵיהֶן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל.
תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן:
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵל וְשִׁיר
מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן.
רַבִּי אַבּוּן בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר:
טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,
(דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כט,כח) ״וְכָל הַקָּהָל מִשְׁתַּחֲוִים״, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל,
״וְהַשִּׁיר מְשׁוֹרֵר״, אֵלּוּ הַלְוִיִּם,
״וְהַחֲצֹצְרוֹת מַחְצְרִים״, אֵלּוּ הַכֹּהֲנִים,
״הַכֹּל עַד לִכְלוֹת הָעֹלָה״, הַכֹּל מְעַכְּבִין אֶת הַקָּרְבָּן.
רַבִּי תַּנְחוּמָא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר שְׁמַע לַהּ מִן הָדָא:
(בְּמִדְבַּר ח,יט) ״וָאֶתְּנָה אֶת הַלְוִיִּם
נְתֻנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״,
אֵלּוּ הַלְוִיִּם;
״לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד״,
אֵלּוּ הַכֹּהֲנִים;
״וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״,
זֶה הַשִּׁיר;
״וְלֹא יִהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף,
בְּגֶשֶׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ״,
אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל.

מִנַּיִן שֶׁהַשִּׁיר קָרוֹי כַּפָּרָה?
חִינְנָא אֲבוּי דְּבַרְנָטִי בְּשֵׁם רַבִּי בְּנָיָה:
״וּלְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, זֶה הַשִּׁיר.
מִנַּיִן שֶׁהַשִּׁיר מְעַכֵּב?
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי בּוֹלְוָטָה בְּשֵׁם רַבִּי חִינְנָא: <חבר מועצה>
״לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, זֶה הַשִּׁיר.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁמוֹנָה מִשְׁמָרוֹת כְּהֵנָּה הֶעֱמִיד מֹשֶׁה:
אַרְבָּעָה מִשֶּׁלְאֶלְעָזָר וְאַרְבָּעָה מִשֶּׁלְאִיתָמַר,
עַד שֶׁעָמַד דָּוִד וּשְׁמוּאֵל הָרוֹאֶה,
וְהוֹסִפּוּ עֲלֵיהֶם עוֹד שְׁמוֹנָה,
אַרְבָּעָה מִשֶּׁלְאֶלְעָזָר וְאַרְבָּעָה מִשֶּׁלְאִיתָמַר.
וּבִקְּשׁוּ לְהוֹסִיף עוֹד שְׁמוֹנָה,
וְלַעֲשׂוֹתָן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה,
וּמָצְאוּ מִשֶּׁלְאֶלְעָזָר וְלֹא מָצְאוּ מִשֶּׁלְאִיתָמַר.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א כד,ד) "וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֶלְעָזָר
רַבִּים לְרָאשֵׁי הַגְּבָרִים מִן בְּנֵי אִיתָמָר,
וַיַּחְלְקוּם לִבְנֵי אֶלְעָזָר
רָאשִׁים לְבֵית אָבוֹת שִׁשָּׁה עָשָׂר
וְלִבְנֵי אִיתָמָר לְבֵית אֲבוֹתָם שְׁמוֹנָה."
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי חוּנָה רֵבֵּה דְּצִפּוֹרִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א כד,ו) "בֵּית אָב אֶחָד אָחוּז לְאֶלְעָזָר",
שֶׁנִּתּוֹסַף לוֹ בָּתֵּי אָבוֹת אֲחֵרִים;
"וְאָחוּז אָחוּז לְאִיתָמָר",
מַה שֶׁתָּפַס תָּפַס.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א כד,טו) לְחֻזִּיר שִׁבְעָה עָשָׂר",
שֶׁחָזַר הַמַּחְזוֹר לְאֶלְעָזָר.

לַעֲשׂוֹתָן עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה,
אֵין אַתְּ יָכוֹל, הִכְתִיב:
(דִּבְרֵי הַיָּמִים א ט,כב) "הֵמָּה יִסַּד דָּוִיד וּשְׁמוּאֵל הָרֹאֶה בֶּאֱמוּנָתָם."
בְּאֱמָנוּתָם.
אֱמָנוּת גְּדוֹלָה הָיְתָה שָׁם,
שֶׁאֵין מִשְׁמָר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה,
עַד שֶׁיִּיטֹל חֲבֵרוֹ.
אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ:
חִשַּׁבְתִּים שֶׁאֵין מִשְׁמָר נוֹטֵל וְשׁוֹנֶה
בִּשְׁדֵה אֲחוּזָה, עַד שֶׁיִּיטֹל חֲבֵרוֹ.

אַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת עָלוּ מִן הַגּוֹלָה:
יְדַעְיָה, חָרִים, פַּשְׁחוּר וְאִמֵּר.
וְעָמְדוּ הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן,
וְעָשׂוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה גּוֹרָלוֹת,
וְהִטִּילוּם בַּקֻּלְפִּי. [728]
וּבָא יְדַעְיָה וְנָטַל חֲמִשָּׁה וְהוּא, חֲרֵי שִׁשָּׁה,
וּבָא חָרִים וְנָטַל חֲמִשָּׁה וְהוּא, חֲרֵי שִׁשָּׁה,

וּבָא פַּשְׁחוּר וְנָטַל חֲמִשָּׁה וְהוּא, חֲרֵי שִׁשָּׁה,
וּבָא אֹמֵר וְנָטַל חֲמִשָּׁה וְהוּא, חֲרֵי חֲרֵי שִׁשָּׁה.
וְהִתְנוּ עִמָּהֶן הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן,
שֶׁאֶפִלּוּ יְהוֹרָיב עוֹלֶה מִן הַגּוֹלָה,
שֶׁלֹּא יִדְחֶה אֶת הַמִּשְׁמָר שֶׁלְּפָנָיו,
אֶלָּא יֵעָשֶׂה טְפֵלָה לוֹ.

וְעָמְדוּ רָאשֵׁי מִשְׁמָרוֹת,
וְעָשׂוּ עַצְמָן בָּתֵּי אָבוֹת.
וְיֵשׁ מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ
חֲמִשָּׁה, שִׁשָּׁה, שִׁבְעָה, שְׁמוֹנָה, תִּשְׁעָה.
מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ חֲמִשָּׁה,
שִׁלְשָׁה מַקְרִיבִין שִׁלְשָׁה יָמִים,
וּשְׁנַיִם מַקְרִיבִין אַרְבָּעָה יָמִים.
מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ שִׁשָּׁה,
חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין חֲמִשָּׁה יָמִים,
וְאֶחָד מַקְרִיב שְׁנֵי יָמִים.
מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ שִׁבְעָה,
כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַקְרִיב אֶת יוֹמוֹ.
מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ שְׁמוֹנָה,
שִׁשָּׁה מַקְרִיבִין שִׁשָּׁה יָמִים,
וּשְׁנַיִם מַקְרִיבִין יוֹם אֶחָד.
מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בוֹ תִּשְׁעָה,
חֲמִשָּׁה מַקְרִיבִין חֲמִשָּׁה יָמִים,
וְאַרְבָּעָה מַקְרִיבִין שְׁנֵי יָמִים.

וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁקִּבְּעוּ עַצְמָן לְעוֹלָם.
מִשְׁמָר שֶׁהָיָה בַּשַּׁבָּת, הָיָה בַּשַּׁבָּת לְעוֹלָם.
בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הָיָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְעוֹלָם.
וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר,
וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהָיוּ מַגְרִילִין עַל כָּל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ.

רַבִּי חֲנָה מְמַנֵּי תְּרֵין מְנוּיִין.
אִן חֲוֹון כְּדֵיי, חֲוֹון מִתְקַיְּמִין,
וְאִן לָא, חֲוֹון מִסְתַּלְּקִין.
מִדְּרַמַּךְ פַּקִּיד לְבָרֵיהּ, אֲמַר:
"לָא תַּעֲבִיד כֵּן, אֶלָּא מַנֵּי כֻּלְּהוֹן כַּחֲדָא
וּמַנֵּי לְרַבִּי חָמֵי בַּר חֲנִינָה בְּרֵאשָׁה." <בהתחלה>
וְלָמָּה לָא מַנֵּיתֵיהּ הוּא?
אָמַר רַבִּי דְּרוֹסָה:
בְּגִין דְּצָוְחִין עֲלוֹי בְּצִפּוֹרִין צִפּוֹרָאֵי.
וּבְגִין צָוְחָה עָבְדִין!
אָמַר רַבִּי לְעָזָר בֵּירַבִּי יוֹסֵה:
עַל שֶׁהֶשִׁיבוּ טַעַם בָּרַבִּים.
וּמַה טַּעַם הֵשִׁיבוּ?

רַבִּי חֲנָה יְתִיב מַתְנֵי׃
(יְחֶזְקֵאל ז,טז) ״וּפָלְטוּ פְלִיטֵיהֶם,
וְהָיוּ אֶל הֶהָרִים כְּיוֹנֵי הַגֵּאָיוֹת,
כֻּלָּם ׳הֹמִיּוֹת׳, אִישׁ בַּעֲוֹנֹו.״
אָמַר לֵיהּ׃
״הֹמוֹת״.
אָמַר לֵיהּ׃
הָן קָרֵיתָהּ?
אָמַר לֵיהּ׃
קָדָם רַב הַמְנוּנָא דְּבָבֶל.
אָמַר לֵיהּ׃
״כַּד תֵּחוֹת לְתַמָּן,
אֱמַר לֵיהּ דְּמַנְיֵיתָךְ חַכִּים!״
וְיַדַּע דְּלָא מִתְמַנֵּי בְּיוֹמוֹי.
מִן דְּדָמַךְ, בְּעָא בְּרֵיהּ מְמַנְּתֵיהּ, <בקש בנו של רבי למנותו>
וְלָא קַבֵּיל עֲלוֹי מִתְמַנְיָא. אָמַר׃
לֵית אֲנָה מְקַבֵּל עֲלַי מִתְמַנְיָא,
עַד זְמַן דְּתִתְמַנֵּי רַבִּי פַּס דָּרוֹמָיָא קַמַּי.
וַהֲוָה תַּמָּן חַד סָב, אָמַר׃
״אִן חֲנִינָה קַדְמָי, אֲנָה תְּנֵין,
אִן רַבִּי פַּס דָּרוֹמָיָא קַדְמָי, אֲנָה תְּנֵין.״
וְקַבֵּל עֲלוֹי רַבִּי חֲנִינָא מִתְמַנְיָא תְּלִיתָי.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָא׃
״זְכִית מַאֲרָכָה יוֹמִין, <זכיתי להאריך ימים>
אִן בְּגִין הָדָא מִלְּתָא, לֵית אֲנָה יָדַע;
אִן בְּגִין דְּהַוְיֵית סָלֵיק מִן טִיבֶּרְיָה לְצִפּוֹרִין,
וַהֲוֵינָא עָקִים אִסְטְרָטֵי <הייתי סוטה מן הדרך>
מֵיעוֹל מִשְׁאוֹל בִּשְׁלָמֵיהּ
דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חַלְפּוּתָה בְּעֵין תֵּינָה,
לֵית אֲנָה יָדַע.״

שְׁמוּאֵל וְאַלַּיִן דְּבֵית שִׁילָא
הֲווֹן עָלִין וְשָׁאֲלִין בִּשְׁלָמֵיהּ דִּנְשִׂיָא בְּכָל יוֹם, <ראש הגולה>
וַהֲווֹן אַלַּיִן דְּבֵית שִׁילָה עָלִין קַדְמֵי וְיָתְבִין קָדְמָי.
פַּלְגּוּן אִיקָּר לִשְׁמוּאֵל וְאַיְתִיבוּנֵיהּ קָדְמָי.
עָאל רַב לְתַמָּן,
וּפְלַג לֵיהּ שְׁמוּאֵל אִיקָר,
וְאוֹתְבִינֵיהּ קָדְמָי.
אָמְרִין אִלַּיִן דְּבֵית שִׁילָה׃
״אֲנַן תְּנֵינַן אֲנַן!״
וְקַבֵּל עֲלוֹי שְׁמוּאֵל מִתַּב תְּלִיתָי.

שְׁלֹשָׁה סְפָרִים מָצְאוּ בָּעֲזָרָה׃
סֵפֶר מְעוֹנִי וְסֵפֶר זַעֲטוּטֵי וְסֵפֶר הִיא.
בְּאֶחָד מָצְאוּ כָתוּב ׳מְעוֹן אֱלֹהֵי קֶדֶם׳

וּבִשְׁנַיִם כָּתוּב:
(דִּבְרִים לג,כז) ״מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם״,
וְקַיְּמוּ שְׁנַיִם וּבְטְלוּ אֶחָד.
בְּאֶחָד מָצְאוּ כָתוּב ׳וַיִּשְׁלַח אֶת זַעֲטוּטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳,
וּבִשְׁנַיִם כָּתוּב:
(שְׁמוֹת כד,ה) ״וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״,
וְקַיְּמוּ שְׁנַיִם וּבְטְלוּ אֶחָד.
בְּאֶחָד מָצְאוּ כָתוּב תֵּשַׁע ״הֵיא״,
וּבִשְׁנַיִם כָּתוּב אַחַת עֶשְׂרֵה ״הֵיא״,
וְקַיְּמוּ שְׁנַיִם וּבְטְלוּ אֶחָד.

אָמַר רַבִּי לֵוִי:
מְגִלַּת יוּחֲסִין מָצְאוּ בִּירוּשָׁלַיִם,
וְכָתוּב בָּהּ:
הִלֵּל מִן דָּוִד,
בֶּן יָצָף מִן דְּאָסָף,
בֶּן צִיצִית הַכֶּסֶת מִן דְּאַבְנֵר,
בֶּן קוֹבִיסִין מִן דְּאֶחָאָב,
בֶּן כַּלְבָּא שָׁבוּעַ מִן דְּכָלֵב.
רַבִּי יַנַּי מִן דְּעֵלִי,
בֶּן יְהוּד מִן צִפּוֹרִין,
רַבִּי חִיָּה רַבָּה מִבְּנֵי שְׁפַטְיָה בֶּן אֲבִיטַל,
רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי חֶלְפְּתָה מִבְּנֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב,
רַבִּי נְחֶמְיָה מִן נְחֶמְיָה הַתַּרְשָׁתָא.

תְּנֵי:
סֵדֶר הֶסֵּב,
בִּזְמַן שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִטּוֹת,
הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן עוֹלֶה מֵסֵב בְּרֹאשׁ הָעֶלְיוֹנָה,
וְהַשֵּׁנִי לוֹ לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.
בִּזְמַן שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ מִטּוֹת,
הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן עוֹלֶה וּמֵסֵב בְּרֹאשׁ הָאֶמְצָעִית,
וְהַשֵּׁנִי לוֹ לְמַעְלָה,
וְהַשְּׁלִישִׁי לוֹ לְמַטָּה הֵימֶנּוּ. [729]
וְכֵן מַסְדִּירִין וְהוֹלְכִין.
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
אָבוֹת, דֶּרֶךְ הֶסֵּב הֵן קְבוּרִין.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא:
לְעוֹלָם אֵין הָעוֹלָם עוֹמֵד אֶלָּא עַל הַקְּרְבָּנוֹת.
תַּמָּן תְּנִינַן:
״שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מִשִּׁירֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה.
הוּא הָיָה אוֹמֵר:
עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד:
עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה, וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים.״

וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד:
(יְשַׁעְיָה נָא,טז) "נָאְשַׁם הִבָּרֵי בְּפִיךָ", זוֹ תּוֹרָה;
"וּבְצֵל יָדִי כִּסִּיתִיךָ", זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים,
לְלַמְּדָךְ,
שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים,
זוֹכֶה לֵישֵׁב בְּצִלּוֹ שֶׁלַּקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא.
הָדָא הִיא דִּכְתִיב:
(תְּהִלִּים לו,ח) "מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים,
וּבְנֵי אָדָם, בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן."

(יְשַׁעְיָה נָא,טז) "לִנְטֹעַ שָׁמַיִם וְלִיסֹד אָרֶץ",
אֵלּוּ הַקַּרְבָּנוֹת;
"וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה", אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל.
אָמַר רַבִּי חִינְנָא בַּר פָּפָּא:
חִזַּרְנוּ עַל כָּל הַמִּקְרָא,
וְלֹא מָצָאנוּ שֶׁנִּקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל צִיּוֹן, אֶלָּא זֶה:
"וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עַמִּי אָתָּה".
תַּנְיָא תְּנִינַן: (אבות א,יח)
"רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד:
עַל הַדִּין וְעַל הָאֱמֶת וְעַל הַשָּׁלוֹם."
וּשְׁלָשְׁתָּן דָּבָר אֶחָד הֵן:
נַעֲשָׂה הַדִּין, נַעֲשָׂה אֱמֶת, נַעֲשָׂה שָׁלוֹם.
אָמַר רַבִּי מָנָא:
וּשְׁלָשְׁתָּן בְּפָסוּק אֶחָד:
(זְכַרְיָה ח,טז) "אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם."

[תַּעֲנִיוֹת ד,ג]
הֲלָכָה ג
[משנה]

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין "בְּרֵאשִׁית", "יְהִי רָקִיעַ".
בַּשֵּׁנִי "יְהִי רָקִיעַ", "יִקָּווּ הַמַּיִם".
בַּשְּׁלִישִׁי "יִקָּווּ הַמַּיִם", "יְהִי מְאוֹרֹת".
בָּרְבִיעִי "יְהִי מְאוֹרֹת", "יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם".
בַּחֲמִישִׁי "יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם", "תּוֹצֵא הָאָרֶץ".
בַּשִּׁשִּׁי "תּוֹצֵא הָאָרֶץ",
"וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם".

[תלמוד]

רַב חוּנָה אָמַר:
שְׁלֹשָׁה קְרוֹיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה <קוראים>
לֹא יִפְחֲתוּ מֵעֲשָׂרָה פְּסוּקִים.
חִזְקִיָּה אָמַר:
כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת.

וְהָא תְּנִינַן:
״בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן ״בְּרֵאשִׁית״, ״יְהִי רָקִיעַ״,
וְהָא לֵית בְּהוֹן אֶלָּא תְּמָנְיָא!
רַבִּי אַדֵּי אָמַר:
אִתְפַּלְגוּן כָּהֲנָא וְאָסָא:
חַד אָמַר ״חוֹזֵר״, וָחָרָנָה אָמַר ״חוֹתֵךְ״.
מַן דְּאָמַר ״חוֹזֵר״, חוֹזֵר שְׁנֵי פְּסוּקִים.
מַן דְּאָמַר ״חוֹתֵךְ״,
״וַיְהִי עֶרֶב, וַיְהִי בֹקֶר״, פָּסוּק בִּפְנֵי עַצְמוֹ.
וְהָתְנִינַן:
״בַּשֵּׁנִי, ״יְהִי רָקִיעַ״, ״יִקָּווּ הַמַּיִם״!
חַד אָמַר ״חוֹזֵר״, וָחָרָנָה אָמַר ״חוֹתֵךְ״.
מַן דְּאָמַר ״חוֹזֵר״, חוֹזֵר שְׁנֵי פְּסוּקִין;
מַן דְּאָמַר ״חוֹתֵךְ״ אֲפִלּוּ חוֹתֵךְ לֵית בֵּיהּ!
הֲתִיב רַבִּי פִּילִיפָּה בַּר פְּרִיטָה קֳמֵי רַבִּי זְעוֹרָא:
וַהֲרֵי פָּרָשַׁת עֲמָלֵק!
אֲמַר לֵיהּ:
שָׁנְיָה הִיא, שֶׁהִיא סִדְרוֹ שֶׁלְּיוֹם.
הֲתִיב רַבִּי לְעָזָר בַּר מֵרוֹם קֳמֵי רַבִּי יוֹנָה:
וְהָא תְּנֵי:
״הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא,
לֹא יִפְחֹת מֵעֶשְׂרִים וְאֶחָד פְּסוּקִים״!

הֲלָכָה ד
[משנה]

פָּרָשָׁה גְּדוֹלָה קוֹרִין אוֹתָהּ בִּשְׁנַיִם,
וּקְטַנָּה בְּיָחִיד;
בַּשַּׁחֲרִית וּבְמוּסָף וּבַמִּנְחָה,
נִכְנָסִין וְקוֹרִין עַל פִּיהֶן,
כְּקוֹרִין אֶת שְׁמַע.
עֶרֶב שַׁבָּת בַּמִּנְחָה, לֹא הָיוּ נִכְנָסִין,
מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

[תלמוד]

תָּנֵי:
אַנְשֵׁי מִשְׁמָר הָיוּ מִתְעַנִּים בְּכָל יוֹם.
בַּשֵּׁנִי, הָיוּ מִתְעַנִּין עַל מִפְרְשֵׁי יַמִּים:
(בְּרֵאשִׁית א,ו) ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם״.
בַּשְּׁלִישִׁי, הָיוּ מִתְעַנִּין עַל יוֹצְאֵי דְּרָכִים:
(בְּרֵאשִׁית א,ט) ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם״.
בָּרְבִיעִי, הָיוּ מִתְעַנִּין עַל הַתִּינוֹקוֹת,
שֶׁלֹּא תַּעֲלֶה אַסְכָּרָה לְתוֹךְ פִּיהֶם. <דיפתריה>
(בְּרֵאשִׁית א,יד) ״וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת״,

מארת כְּתִיב.
בַּחֲמִישִׁי, הָיוּ מִתְעַנְּין עַל הַמְּעֻבָּרוֹת, שֶׁלֹּא יַפִּילוּ,
וְעַל הַמֵּינִיקוֹת, שֶׁלֹּא יָמוּתוּ בְּנֵיהֶן.
(בְּרֵאשִׁית א,כ) "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה".

תְּנֵי:
לֹא הָיוּ מִתְעַנְּין לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת,
וְלֹא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת.
תְּנֵי:
סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה הָיְתָה מִתְעַנָּה עִמָּהֶן בְּכָל יוֹם.
וְסַנְהֶדְרִין יְכוֹלָה לְהִתְעַנּוֹת בְּכָל יוֹם?
מְחַלְּקִין הָיוּ עַצְמָן עַל בָּתֵּי אָבוֹת.

וָאֵין מִתְעַנְּין עַל שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאַחַת,
מִן הָדָא:
(עֶזְרָא ח,כג) "וַנָּצוּמָה וַנְּבַקְּשָׁה מֵאֱלֹהֵינוּ עַל זֹאת"!
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּמָה:
לָא מִן הָדָא, אֶלָּא מִן הָדָא:
(דְּנִיֵּאל ב,יח) "וְרַחֲמִין לְמִבְעֵא,
מִן קֳדָם אֱלָהָּ שְׁמַיָּא עַל רָזָא דְנָה".
רַבִּי חַגַּי בְּשֵׁם רַבִּי זְעוּרָה:
שֶׁאִם הָיוּ שְׁנֵי דְּבָרִים,
כְּגוֹן עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְגוֹבַי,
מַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן.
רַבִּי חַגַּי, כַּד הֲוָה נָפֵק לְתַעְנִיתָא,
הֲוָה אָמַר קֳמֵיהוֹן:
"אֲחֵינָן!
אַף עַל גַּב דְּאִית בְּלִבֵּינָן עָקָּין סַגִּין, <צרות הרבה>
אֶלָּא לָהֵן דַּאֲתֵינַן." <לזו שבאנו בשבילה>

[תַּעֲנִיּוֹת ד,ד]
הֲלָכָה ה
[משנה]

כָּל יוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַלֵּל, אֵין בּוֹ מַעֲמַד שַׁחֲרִית;
קָרְבַּן מוּסָף, אֵין בּוֹ נְעִילָה;
וְקָרְבַּן עֲצִים, אֵין בּוֹ מִנְחָה;
דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה.
אָמַר לוֹ בֶן עַזַּי:
כָּךְ הָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה:
קָרְבַּן מוּסָף, אֵין בּוֹ מִנְחָה;
וְקָרְבַּן עֲצִים, אֵין בּוֹ נְעִילָה.
חָזַר רַבִּי עֲקִיבָה לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כִּדְבְרֵי בֶן עַזַּי.

[תלמוד]

מַתְנֵיתָא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר:
מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין, מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין.
בְּרַם כְּרַבָּנִין,
מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין, מִתְפַּלְּלִין וְהוֹלְכִין לָהֶן.
הָא מוּסָף יֵשׁ בּוֹ.
מַתְנֵיתָא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: [730]
מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין, מִתְפַּלְּלִין וְקוֹרִין.
אִית תַּנֵּי תָּנֵי וּמְחַלֵּף.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא:
כְּמַתְנֵיתָן.
אָמַר רַבִּי יוּדָן:
סְיָמָנָא: סֵכָרָא דְקִיסָא טָרֵד. <כְּרִיתַ של עץ נועל>
אָמַר רַבִּי מָנָא:
מִפְּנֵי סְעוּדוֹת רֹאשׁ חֹדֶשׁ.
רַבִּי לְעָזָר:
עַל שֵׁם
"כָּל הַתָּדִיר מְחֻבָּרוֹ קוֹדֵם אֶת חֲבֵרוֹ."
קְרֵיָא מְסַיַּע לְרַבִּי יוֹחָנָן:
(שְׁמוּאֵל א כ,כז) "וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי",
אִן תִּימַר תְּרֵין יַרְחִין הָווֹן, וְהָא כְתִיב:
"מַדּוּעַ לֹא בָא בֶן יִשַׁי
גַּם תְּמוֹל גַּם הַיּוֹם אֶל הַלָּחֶם?"
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
רַבִּי יוֹחָנָן מְפַקֵּד לִכְנִישְׁתָּא דְכַפְרָא:
סְכוֹן מֵיעוֹל עַד דּוּ אִימָּא, <ראו להכנס בעוד יום>
וְאַתּוּן אָמְרִין "זְמַנּוֹ" וְ"עִבּוּרוֹ".

[תַּעֲנִיּוֹת ד,ה]
הֲלָכָה ו
[משנה]

זְמַן עֲצֵי כֹּהֲנִים וְהָעָם בְּתִשְׁעָה.
בְּאֶחָד בְּנִיסָן, בְּנֵי אָרַח בֶּן יְהוּדָה;
בְּעֶשְׂרִים בְּתַמּוּז, בְּנֵי דָוִד בֶּן יְהוּדָה;
בַּחֲמִשָּׁה בְאָב, בְּנֵי פַרְעֹשׁ בֶּן יְהוּדָה;
בִּשְׁבְעָה בוֹ, בְּנֵי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב;
בַּעֲשָׂרָה בוֹ, בְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִין;
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בוֹ, בְּנֵי זַתּוּאֵל בֶּן יְהוּדָה,
וְעִמָּהֶם כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְכָל מִי שֶׁטָּעָה שִׁבְטוֹ,
וּבְנֵי גִנְבֵי עֲלִי, וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת.
בְּעֶשְׂרִים בּוֹ, בְּנֵי פַּחַת מוֹאָב בֶּן יְהוּדָה;
בְּעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל, בְּנֵי עֲדִין בֶּן יְהוּדָה;
בְּאֶחָד בְּטֵבֵת שָׁבוּ בְּנֵי פַרְעוֹשׁ שְׁנִיָּה.
בְּאֶחָד בְּטֵבֵת, לֹא הָיָה מַעֲמָד,

שֶׁהָיָה בּוֹ הַלֵּל, קָרְבַּן מוּסָף וְקָרְבַּן עֵצִים.

[תלמוד]

מַה רָאָה זְמַן עֲצֵי כֹּהֲנִים וְהָעָם לְהִתְמַנּוֹת?
אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁעָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה,
לֹא מָצְאוּ עֵצִים בַּלִּשְׁכָּה,
וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְנִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁלָּ עַצְמָן, <בני זתוא>
וּמְסָרוּם לַצִּבּוּר,
וְקָרְבוּ מֵהֶן קָרְבְּנוֹת צִבּוּר.
וְהִתְנוּ עִמָּהֶן הַנְּבִיאִים שֶׁבֵּינֵיהֶן,
שֶׁאֲפִלּוּ לִשְׁכָּה מְלֵאָה עֵצִים,
וְעָמְדוּ אֵלּוּ וְנִתְנַדְּבוּ עֵצִים מִשֶּׁלָּ עַצְמָן,
שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּן מִתְקָרֵב אֶלָּא מִשֶּׁלָּהֶן תְּחִלָּה.

אָמַר רַב אַחָא:
דְּרַבִּי יוֹסֵה הִיא, דְּרַבִּי יוֹסֵה אָמַר:
אַף הָרוֹצֶה מִתְנַדֵּב שׁוֹמֵר חִנָּם.
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא:
דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא.
מָה פְּלִיגִין?
בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָּן,
אֲבָל בִּמְכַשִּׁירֵי קָרְבָּן,
כָּל עַמָּא מוֹדֵיי
שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה מִן קָרְבַּן יָחִיד לְקָרְבַּן צִבּוּר.

תְּנֵי:
אִשָּׁה שֶׁעָשָׂת פִּתֹּת לִבְנָהּ,
צְרִיכָה לִמְסֹר לַצִּבּוּר.
אָמַר רַבִּי אַחָא:
דְּרַבִּי יוֹסֵה הִיא, דְּרַבִּי יוֹסֵה אָמַר:
אַף הָרוֹצֶה מִתְנַדֵּב שׁוֹמֵר חִנָּם.
רַבִּי יַסָּא בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא:
דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא.
מָה פְּלִיגִין?
בְּגוּפוֹ שֶׁל קָרְבָּן, אֲבָל בִּמְכַשִּׁירֵי קָרְבָּן,
כָּל עַמָּא מוֹדֵיי
שֶׁהוּא מִשְׁתַּנֶּה מִקָּרְבַּן יָחִיד לְקָרְבַּן צִבּוּר.

מַתְנִיתָה פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹסֵה:
אוֹתָן הַיָּמִים נוֹהֲגִין בָּהֶם בְּשָׁעַת קָרְבָּן,
וְשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת קָרְבָּן.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
אֵינָן נוֹהֲגִין אֶלָּא בְּשָׁעַת קָרְבָּן.
וְעוֹד מִן הָדָא, דְּתְנֵי:

אָמַר רַבִּי לְעָזָר בִּירַבִּי צָדוֹק:
אָנוּ הָיִינוּ מִבְּנֵי סְנָאָה בֶּן בִּנְיָמִין,
וְחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,
וְדָחוּ אוֹתוֹ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת,
וְהָיִינוּ מִתְעַנִּין וְלֹא מַשְׁלִימִין.

הֲלָכָה ז

מָהוּ "בְּנֵי גוֹנְבֵי עֲלִי וּבְנֵי קוֹצְעֵי קְצִיעוֹת"?
אֶלָּא בִּשְׁעָה שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט
פְּרַסְיָדָאוֹת עַל הַדְּרָכִים, <משמרות>
לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם.
כָּל מִי שֶׁהָיָה כָּשֵׁר וְיָרֵא חֵטְא בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר,
הָיָה מֵבִיא אֶת בִּכּוּרָיו וְנוֹתְנָן לְתוֹךְ הַסַּל,
וּמְחַפֶּה אוֹתָן קְצִיעוֹת, <תאנים יבשות חתוכות>
וְנוֹטֵל אֶת הָעֶלִי, וְנוֹתֵן אֶת הַסַּל עַל כְּתֵפּוֹ,
וְנוֹטֵל אֶת הָעֶלִי בְּיָדוֹ.
וְכֵיוָן שֶׁהָיָה מַגִּיעַ לְאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר,
הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ:
לְאֵיכָן אַתָּה הוֹלֵךְ?
וְהוּא אוֹמֵר לוֹ:
אֵינִי הוֹלֵךְ אֶלָּא לַעֲשׂוֹת מִעַט קְצִיעוֹת הַלָּלוּ
כַּפּוּת אֶחָד שֶׁלִּדְבֶלָה בָּעֶלִי הַזֶּה שֶׁבְּיָדִי. <כדור, גוש>
וְכֵיוָן שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֶת אוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר,
הָיָה מְעַטְרָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָן לִירוּשָׁלַיִם.

מָהוּ "בְּנֵי סַלְמַי הַנְּטוֹפָתִי"? <המוזכרים במגילת תענית>
אֶלָּא כָּל מִי שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב עֲצִים וְגִיזְרִים לַמַּעֲרָכָה, <עצים דקים>
הָיָה מֵבִיא עֲצִים וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין שִׁלְבִּין,
וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין סֵלָם וְנוֹתְנָן עַל כְּתֵפָיו.
וְכֵיוָן שֶׁהָיָה מַגִּיעַ לְאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר,
הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ:
לְאֵיכָן אַתָּה הוֹלֵךְ?
וְהוּא אוֹמֵר לוֹ:
אֵינִי הוֹלֵךְ אֶלָּא לְהָבִיא שְׁנֵי גוֹזָלוֹת הַלָּלוּ
מִן הַשּׁוֹבָךְ זֶה שֶׁלְּפָנַי,
בַּסֵּלָם הַזֶּה שֶׁעַל כְּתֵפַי.
וְכֵיוָן שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֶת אוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר,
הָיָה מְפָרְקָן, וּמַעֲלֶה אוֹתָן לִירוּשָׁלַיִם.
עַל יְדֵי שֶׁנָּתְנוּ אֶת נַפְשָׁם לַמִּצְווֹת,
זָכוּ לִקְנוֹת שֵׁם טוֹב בָּעוֹלָם.
וַעֲלֵיהֶם הוּא אוֹמֵר:
(משלי י,ז) "זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה".

[תַּעֲנִיוֹת ד,ו]

הֲלָכָה ח
[משנה]

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים אֵרְעוּ אֶת אֲבוֹתֵינוּ
בִּשְׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז,
וַחֲמִשָּׁה בִתְשְׁעָה בְאָב.
בִּשְׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז,
נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת,
וּבָטַל הַתָּמִיד,
וְהָבְקְעָה הָעִיר,
וְשָׂרַף אַפִּיסְטְמוֹס אֶת הַתּוֹרָה,
וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל.
בִּתְשְׁעָה בְאָב,
נִגְזַר עַל אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לָאָרֶץ,
וְחָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁנִיָּה,
וְנִלְכְּדָה בֵיתֵּר,
וְנֶחְרְשָׁה הָעִיר.

[תלמוד]

כְּתִיב:
(שְׁמוֹת כד,טז) "וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יי עַל הַר סִינַי,
וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שִׁשֶּׁת יָמִים,
וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן."
(שְׁמוֹת כד,יח) "וַיַּעַל מֹשֶׁה".
שְׁבִיעִי שֶׁהוּא לְאַחַר הַדִּבְּרוֹת וּתְחִלָּה לְאַרְבָּעִים.
אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה:
אַרְבְּעִין יוֹמִין אֲנָה מֶעְבַּד בְּטוּרָא. [731]
כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ יוֹם אַרְבָּעִים וְלֹא בָא, מִיָּד
(שְׁמוֹת לב,א) "וַיַּרְא הָעָם
כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר",
וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ שֵׁשׁ שָׁעוֹת וְלֹא בָא, מִיָּד:
(שְׁמוֹת לב,א) "וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל אַהֲרֹן,
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו:
קוּם, עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ,
כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ."
(שְׁמוֹת לב,ז) "וַיְדַבֵּר יי אֶל מֹשֶׁה:
לֶךְ רֵד!
כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ, אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם."
(שְׁמוֹת לב,יז) "וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה,
וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה:
קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה!"
אָמַר מֹשֶׁה:
אָדָם שֶׁהוּא עָתִיד לְהַנְהִיג שׁוּרָה עַל שִׁשִּׁים רִבּוֹא,

אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהַבְחִין בֵּין קוֹל לְקוֹל!
(שְׁמוֹת לב,יח) "וַיֹּאמֶר:
אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה,
וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה,
קוֹל עַנּוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ."
אָמַר רַבִּי יַסָּא:
קוֹל קָלוּס עֲבוֹדָה זָרָה אָנֹכִי שׁוֹמֵעַ.
רַבִּי יוּדָן בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא:
אֵין כָּל דּוֹר וָדוֹר,
שֶׁאֵין בּוֹ אוּנְקִי אַחַת מִחֶטְיוֹ שֶׁלָּעֵגֶל.
(שְׁמוֹת לב,יט) "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה,
וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת".
רַבִּי חִלְקִיָּה בְּשֵׁם רַב אַחָא:
מִכָּן שֶׁלֹּא יְהֵא אָדָם דָּן אֶמְדּוֹת.
דָּרַשׁ מֹשֶׁה מִקָּל וָחֹמֶר:
מָה אִם פֶּסַח, שֶׁהִיא מִצְוָה יְחִידִית,
נֶאֱמַר בּוֹ:
(שְׁמוֹת יב,מח) "וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ",
הַתּוֹרָה, שֶׁכָּל הַמִּצְווֹת כְּלוּלוֹת בָּהּ,
עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!
(שְׁמוֹת לב,יט) "וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה,
וַיְשַׁלֵּךְ מִיָּדָו אֶת הַל�ֻּחֹת,
וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר."
תָּנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל:
הַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שֶׁיִּשַׁבְּרֵם, שֶׁנֶּאֱמַר:
(דְּבָרִים י,ב) "וְאֶכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים
אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים, אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ",
אָמַר לוֹ:
יָפֶה עָשִׂיתָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ!

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן:
הַלּוּחוֹת הָיוּ אָרְכָּן שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְרָחְבָּן שְׁלֹשָׁה,
וְהָיָה מֹשֶׁה תָּפוּשׂ בִּטְפָחַיִם,
וְהַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּטְפָחַיִם,
וּטְפָחַיִם רֵוַח בָּאֶמְצַע.
כֵּיוָן שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה,
בִּקֵּשׁ הַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחָטְפָן מִיָּדוֹ שֶׁלְּמֹשֶׁה,
וְגָבְרָה יָדוֹ שֶׁלְּמֹשֶׁה וַחֲטָפָן מִמֶּנּוּ.
הוּא שֶׁהַכָּתוּב מְשַׁבֵּחוֹ בַּסּוֹף וְאוֹמֵר:
(דְּבָרִים לד,יב) "וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה",
יֵיא שְׁלָמָא עַל יְדָא דְּגַבְרַת עַל יְמִינָא.
רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בַּר אַבַּיֵי:
הַלּוּחוֹת הָיוּ מְבַקְּשִׁין לִפְרוֹחַ,
וְהָיָה מֹשֶׁה תּוֹפְשָׂן, הִכְתִּיב:
(דְּבָרִים ט,יז) "וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי הַלֻּחֹת".
תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי נְחֶמְיָה:

הַכְּתָב עַצְמוֹ פָּרַח.
רַבִּי עֻזָּרָה בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה בְּיִרַבִּי סִימוֹן:
הַלּוּחוֹת הָיוּ מַשָּׂאוֹי אַרְבָּעִים סְאָה,
וְהַכְּתָב הָיָה סוֹבְלָן;
כֵּיוָן שֶׁפָּרַח הַכְּתָב,
כָּבְדוּ עַל יָדָיו שֶׁלְּמֹשֶׁה וְנָפְלוּ וְנִשְׁתַּבְּרוּ.

"וּבָטַל הַתָּמִיד".
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
בִּימֵי מַלְכוּת יָוָן,
הָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין לָהֶם שִׁתֵּי קֻפּוֹת שֶׁלְּזָהָב,
וְהָיוּ מַעֲלִין שְׁנֵי כְבָשִׂים.
פַּעַם אַחַת שִׁלְשְׁלוּ לָהֶם שִׁתֵּי קֻפּוֹת שֶׁלְּזָהָב,
וְהֶעֱלוּ לָהֶן שְׁנֵי גְדָיִים.
בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה,
הֵאִיר הַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עֵינֵיהֶם,
וּמָצְאוּ שְׁנֵי טְלָאִים בְּלִשְׁכַּת הַטְּלָאִים.
עַל אוֹתָהּ הַשָּׁעָה, הֵעִיד רַבִּי יוּדָה בֶּן אַבָּא,
עַל תָּמִיד שֶׁלַּשַּׁחַר שֶׁקָּרֵב בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת.
וְאָמַר רַבִּי לֵוִי:
אַף בִּימֵי מַלְכוּת הָרְשָׁעָה הַזֹּאת,
הָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין לָהֶן שִׁתֵּי קֻפּוֹת שֶׁלְּזָהָב,
וְהָיוּ מַעֲלִין לָהֶן שְׁנֵי גְדָיִים.
וּבַסּוֹף שִׁלְשְׁלוּ לָהֶן שִׁתֵּי קֻפּוֹת שֶׁלְּזָהָב,
וְהֶעֱלוּ לָהֶם שְׁנֵי חֲזִירִים.
לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַגִּיעַ לְמַחֲצִית הַחוֹמָה,
עַד שֶׁנָּעַץ הַחֲזִיר,
וְקָפַץ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים פַּרְסָה.
בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה, גָּרְמוּ הָעֲוֹנוֹת,
וּבָטַל הַתָּמִיד, וְחָרַב הַבַּיִת.

"וְהֻבְקְעָה הָעִיר".
כְּתִיב:
(יִרְמְיָה לט,ב) "בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ הָבְקְעָה הָעִיר."
וְאַתְּ אָמַר הָכֵן?
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילַאי:
קַלְקוּל חֶשְׁבּוֹנוֹת יֵשׁ כָּאן,
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יְחֶזְקֵאל כו,א) "בְּעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה,
בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, הָיָה דְבַר יי אֵלַי לֵאמֹר."
(יְחֶזְקֵאל כו,ב) "בֶּן אָדָם,
יַעַן אֲשֶׁר אָמְרָה צֹר עַל יְרוּשָׁלַם: הֶאָח",
מָהוּ "הֶאָח"? [732]
וָה.
אִן תֵּימַר בְּאֶחָד בְּאָב, עֲדַיִן לֹא נִשְׂרַף!

אֵין תֵּימַר בְּאֶחָד בְּאֱלוּל,
בְּיוֹם וְלַיְלָה נָפֵק בְּלֵדָּה מִן יְרוּשְׁלֵם וְאָתֵי לְצוֹר. <יוצא שליח>
אֶלָּא קִלְקוּל חֶשְׁבּוֹנוֹת יֵשׁ כָּאן.
רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ,
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וּמְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹת.
בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ "נִשְׁבָּה בְנָךְ!"
וְנִתְקַלְקְלוּ חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו. אָמַר:
יֵעָשֶׂה זֶה רֹאשׁ לַחֶשְׁבּוֹנוֹת.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וּמְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו.
בָּאוּ וְאָמְרוּ לוֹ "נִשְׁבָּה בְנָךְ, נִשְׂרַף בֵּיתָךְ!"
וְנִתְקַלְקְלוּ חֶשְׁבּוֹנוֹתָיו. אָמַר:
יֵעָשֶׂה זֶה רֹאשׁ לַחֶשְׁבּוֹנוֹת.
רַבִּי מָנָא בָּעֵי:
נִיחָא נִתְקַלְקְלוּ לְשֶׁעָבַר, דִּילְמָא לְהַבָּא?
בֵּין כְּמַן דְּאָמַר בִּתְשְׁעָה לַחֹדֶשׁ,
בֵּין כְּמַן דְּאָמַר בִּשְׁבְעָה עָשָׂר.
מַה בֵּינֵיהוֹן?
עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם מִיּוֹם שֶׁהֶבְקִיעָה הָעִיר
וְעַד יוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
אָמַר רַבִּי אַבּוּנָה:
סִימָנָא:
(יִרְמְיָה א,יא) "מַקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה",
מַה הַלּוּז הַזֶּה,
מְשֻׁהוּא מוֹצִיא אֶת נִצּוֹ,
וְעַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר אֶת פֵּרוֹתָיו,
עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם,
כָּךְ, מִיּוֹם שֶׁהֶבְקִיעָה הָעִיר,
וְעַד יוֹם שֶׁחָרַב הַבַּיִת, עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם.
מַן דְּאָמַר בִּתְשְׁעָה לַחֹדֶשׁ,
בְּאֶחָד בְּאָב חָרַב הַבַּיִת.
מַן דְּאָמַר בִּשְׁבְעָה עָשָׂר,
בִּתְשְׁעָה בְּאָב חָרַב הַבַּיִת.
תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי:
עֲקִיבָה רַבִּי הָיָה דּוֹרֵשׁ:
(זְכַרְיָה ח,יט) "כֹּה אָמַר יי צְבָאוֹת:
צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי
וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי
יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה".
צוֹם הָרְבִיעִי, זֶה שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתָמוּז,
שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת וּבָטַל הַתָּמִיד,
וְהֻבְקְעָה הָעִיר,
וְשָׂרַף אַפּוֹסְטוֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה,
וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל.
צוֹם הַחֲמִישִׁי, זֶה תִּשְׁעָה בְאָב,

שִׁבּוֹ חָרַב הַבַּיִת בָּרִאשׁוֹנָה וּבַשְּׁנִיָּה.
צוֹם הַשְּׁבִיעִי, זֶה שִׁלְשָׁה בְּתִשְׁרִי,
יוֹם שֶׁנֶּהֱרַג בּוֹ גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם.
צוֹם הָעֲשִׂירִי, זֶה עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת,
שִׁבּוֹ סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל עַל יְרוּשָׁלַיִם.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יְחֶזְקֵאל כד,א) "וַיְהִי דְבַר יי אֵלַי,
בַּשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית, בַּחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי,
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, לֵאמֹר:"
(יְחֶזְקֵאל כד,ב) "בֶּן אָדָם,
כְּתָב-לְךָ אֶת שֵׁם הַיּוֹם אֶת עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה,
סָמַךְ מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל יְרוּשָׁלַם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה."
וַאֲנִי אוֹמֵר:
צוֹם הָעֲשִׂירִי, זֶה חֲמִשָּׁה בְּטֵבֵת,
יוֹם שֶׁבָּאת שְׁמוּעָה לַגּוֹלָה.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יְחֶזְקֵאל לג,כא) "וַיְהִי בִּשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה,
בָּעֲשִׂרִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ לְגָלוּתֵנוּ,
בָּא אֵלַי הַפָּלִיט מִירוּשָׁלַם לֵאמֹר:
הֻכְּתָה הָעִיר."
אֶלָּא שֶׁבִּיהוּדָה מִתְעַנִּין עַל הַמַּעֲשֶׂה,
וּבַגָּלֻיּוֹת עַל הַשְּׁמוּעָה.
רַבִּי עֲקִיבָה דּוֹרֵשׁ רִאשׁוֹן אַחֲרוֹן וְאַחֲרוֹן רִאשׁוֹן,
וַאֲנִי דּוֹרֵשׁ רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן אַחֲרוֹן,
וַאֲנִי רוֹאֶה אֶת דִּבְרֵי מִדִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָה:

"וְשָׂרַף אַפּוֹסְטוֹמוֹס אֶת הַתּוֹרָה".
אֵיכָן שְׂרָפָהּ?
רַב אַחָא אָמַר:
בְּמַעְבַּרְתָּא דִּלְוֹד.
וְרַבָּנִין אָמְרִין:
בְּמַעְבַּרְתָּא דְּטַרְלוֹסָה.

"וְהֶעֱמִיד צֶלֶם בַּהֵיכָל".
וְאִית תַּנָּיָא תָּנֵי:
הֶעְמַד.
מַן דְּאָמַר "הֶעְמַד", צַלְמוֹ שֶׁל מְנַשֶּׁה;
מַן דְּאָמַר "הֶעֱמִיד", צַלְמוֹ שֶׁל אַפּוֹסְטוֹמוֹס.
מִפְּנֵי מָה לֹא קָבְעוּ אוֹתוֹ תַּעֲנִית?
חִינְנָא אֲבוּי דְּבַר יַנְטָה בְּשֵׁם רַבִּי בְּנָיָה:
שֶׁלֹּא קִבְּלוּ רֹב צִבּוּר עֲלֵיהֶם.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כָּל מַה שֶׁנַּעֲשָׂה בַּזֶּה חָזַר,
וְכָל מַה שֶׁנַּעֲשָׂה בַּזֶּה לֹא חָזַר.
אָמַר רַבִּי לֵוִי:

כְּתִיב:
(וַיִּקְרָא יח,ה) ״אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם״,
וְאֵין מְאוֹר עֵינָיו שֶׁלָּאָדָם חוֹזֵר,
אֶלָּא לְאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם.

הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(בְּמִדְבַּר י,יא-יב) ״וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית,
בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי, בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ,
נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת.
וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינָי״,
וּכְתִיב:
(בְּמִדְבַּר י,לג) ״וַיִּסְעוּ מֵהַר יי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים.
רַבִּי זְכַרְיָה חַתְנֵיהּ דְּרַבִּי לֵוִי:
לְאִילֵּין טְלָיָא דְמִתְפַּנְיֵי מִן בֵּית סִפְרָא,
וְנָפְקִין לוֹן פָּרַיֵי. <רצים>
בּוֹ בַיּוֹם נִתְאַוּוּ תַּאֲוָה.
(בְּמִדְבַּר יא,כ) ״עַד חֹדֶשׁ יָמִים,
עַד אֲשֶׁר יֵצֵא מֵאַפְּכֶם״.
וְשִׁבְעַת יְמֵי מִרְיָם:
(בְּמִדְבַּר יב,טו) ״וַתִּסָּגֵר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה״.
וְאַרְבָּעִים יוֹם שֶׁל מְרַגְּלִים:
(בְּמִדְבַּר יג,כה) ״וַיָּשֻׁבוּ מִתּוּר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם.״

(בְּמִדְבַּר יג,כו) ״וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן,
וְאֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר פָּארָן קָדֵשָׁה,
וַיָּשִׁיבוּ אֹתָם דָּבָר״.
אֲתוֹן אַשְׁכַּחוֹן עֲסִיקִין בְּהִלְכוֹת חַלָּה וְעָרְלָה.
אָמְרוּ לָהֶן:
לָאָרֶץ אֵין אַתֶּם נִכְנָסִין,
וְאַתֶּם עֲסוּקִין בְּהִלְכוֹת חַלָּה וְעָרְלָה!
מִיָּד,
(בְּמִדְבַּר יד,א) ״וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה,
וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם, וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא.״
אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: [733]
אַתֶּם בְּכִיתֶם לְפָנַי בְּכִיָּה שֶׁל תִּפְלוּת, <הבל>
חַיֵּיכֶם, עֲתִידִין אַתֶּם לִבְכּוֹת בְּכִיָּה שֶׁל מַמָּשׁ:
(אֵיכָה א,ב) ״בָּכוֹ תִבְכֶּה בַּלָּיְלָה״.
תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי:
כְּתִיב:
(בְּמִדְבַּר יא,י) ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם
בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ״,
עַל שֵׁשׁ עֲרָיוֹת שֶׁאָסַר לָהֶן מֹשֶׁה.
אָמַר לוֹן:
אַפְלוּ כֵן, מַה חֲמֵיתוּן?
אָמְרוּן לֵיהּ:
(בְּמִדְבַּר יג,לב) ״אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא״,

כָּל קָרְיָה דַּחֲוֵינַן עָלַיִן תַּמָּן,
חֲוֵינַן מַשְׁכְּחִין מִתִּין.
אָמַר לָהֶן הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא:
בְּטוֹבָה שֶׁעָשִׂיתִי לָכֶם,
אֲמַרְתֶּם "אֶרֶץ אׇכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא"!
כָּל קָרְיָה דַּחֲוֵוֹן עָלַיִן בַּהּ,
חֲוָה טַב קַרְתָּא מָיֵית. <ראש העיר>
עַד דַּחֲוֵוֹן מְצַפְּלִין בֵּיהּ,
חֲוֵוֹן מְאַלְּלִין קַרְתָּא וְנָפְקִין לוֹן, <היו מרגלים את העיר>
וּבַר נָשׁ לָא יְדַע בְּהוֹן.
וְלֹא עוֹד אֶלָּא דַּאֲמַרְתּוּן:
(בְּמִדְבַּר יג,לג) "וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים,
וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם."
אָמַר לָהֶן הַקָּדֵשׁ בָּרוּךְ הוּא:
נִיחָא אֲמַרְתּוּן "וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים",
אֶלָּא "וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם",
יָדְעִין חַוְיתּוּן מָה דַּחֲוֵינָא עָבֵד לְכוֹן בְּאַפֵּיהוֹן!
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
הִבְרִיחַ הִבְרִים כְּלַפֵּי לְמַעְלָן:
(בְּמִדְבַּר יג,לא) "כִּי חָזָק הוּא מִמֶּנּוּ",
אָמְרוּ: כְּבָיְכוֹל, אֲפִלּוּ לָא יָכִיל לְהוֹן.
רַבִּי לֵוִי בְּשֵׁם רַבִּי חֲמָא בַּר חֲנִינָא:
(יִרְמְיָה יא,טז) "לְקוֹל הֲמוּלָה גְּדֹלָה",
לְקוֹל הַמְּלָה הַגְּדוֹלָה שֶׁאָמַרְתֶּם,
"הִצִּית אֵשׁ עָלֶיהָ וְרָעוּ דָּלִיּוֹתָיו."
תְּנֵי:
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
יוֹם שֶׁחָרַב הַבַּיִת הָיָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת,
וּמוֹצָאֵי שְׁמִטָּה,
וּמִשְׁמַרְתּוֹ שֶׁל יְהוֹיָרִיב בְּתִשְׁעָה בְאָב,
וְכֵן בַּשֵּׁנִי.
בַּזֶּה וּבַזֶּה,
הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִין:
(תְּהִלִּים צד,כג) "וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם,
וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם, יַצְמִיתֵם יי אֱלֹהֵינוּ."

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ בְּעָא קֳמֵי רַבִּי יוֹחָנָן:
מָהוּ לוֹמַר שִׁיר בְּלֹא נְסָכִים?
אָמַר לֵיהּ:
נִשְׁמְעֶנָּהּ מִן הָדָא דְתֵנֵי:
בַּזֶּה וּבַזֶּה,
הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִין עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִים:
"וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם,
וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם, יַצְמִיתֵם יי אֱלֹהֵינוּ."
רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר:
אִתְפַּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
אוֹמְרִים שִׁיר בְּלֹא נְסָכִים.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
אֵין אוֹמְרִים שִׁיר בְּלֹא נְסָכִים.
הֲתִיב רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
וְהָתְנֵי:
בַּזָּה וּבַזֶּה הָיוּ הַלְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִים
"נָשִׂים עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנָם"!
אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
מָה אַתְּ שָׁמַע מִנֵּהּ?
אָמַר לֵיהּ:
מֵאַחַר שֶׁאִלּוּ נְסָכִים הָיוּ,
זְמַנּוֹ שֶׁל שִׁיר הָיָה.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
שִׁירוֹ שֶׁל יוֹם.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
שִׁירוֹ שֶׁל אֶתְמוֹל.

אָמַר רַבִּי לֵוִי: <דרש על רשימת המשמרות: יהוריב מירון מסרביי>
יְהוֹיָרִיב, גַּבְרָה;
מֵירוֹן, קַרְתָּה;
מְסָרְבַי, מְסַר בַּי, מָסַר בַּיְתָא לִשְׁנָאֵי.
אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה:
יְהוֹיָרִיב, יָהּ הֵרִיב עִם בָּנָיו,
עַל שֶׁמָּרְדוּ וְסִרְבוּ בוֹ. <מרדו>
יְדַעְיָה, עָמֹק, צְפוּרִין.
יָדַע יָהּ עֲצָה עֲמֻקָּה שֶׁבְּלִבָּם,
וְהִגְלָם כְּצִפּוֹרִין.

"נִלְכְּדָה בֵיתֵּר".
רַבִּי חֲנָה דָּרַשׁ עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה עוֹבָדִין בְּ-
(אֵיכָה ב,ב) "בְּלַע אֲדֹנָי וְלֹא חָמָל",
וְרַבִּי יוֹחָנָן דָּרַשׁ שִׁתִּין.
וְרַבִּי יוֹחָנָן יַתִּיר עַל רַבִּי?
אֶלָּא עַל יְדֵי דְּרַבִּי חֲנָה סְמִיךְ לְחָרְבַן בֵּית מִקְדְּשָׁא,
הֲווֹן תַּמָּן סָבִין נְהִירִין, <זקנים נזכרים>
וַחֲנָה דָּרַשׁ, וְאִנּוּן בָּכַיִן,
וּמְשְׁתַּתְּקִין וְקָיְמִין לוֹן.
תְּנֵי:
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן רַבִּי אִלְעַאי:
רַבִּי הָיָה הוֹרֵשׁ: <רבי עקיבה>
(בְּרֵאשִׁית כז,כב) "הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו",
קוֹלוֹ שֶׁלְיַעֲקֹב צוֹוֵחַ
מִמַּה שֶׁעָשׂוּ לוֹ יְדֵי עֵשָׂו בְּבֵיתֵּר.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי:
עֲקִיבָה רַבִּי הָיָה דוֹרֵשׁ:
(בְּמִדְבַּר כד,יז) "דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב",
דָּרַךְ כּוֹזְבָה מִיַּעֲקֹב.
רַבִּי עֲקִיבָה, כַּד חֲוָה חָמֵי בַּר כּוֹזְבָה,
חֲוָה אָמַר:
"דֵּן הוּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא."
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא:
עֲקִיבָה, יֵעָלוּ עֲשָׂבִים בִּלְחָיֶיךָ,
וַעֲדַיִן בֶּן דָּוִד לֹא יָבֹא.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
קוֹל אַדְרְיָנוּס קֵיסַר
הוֹרֵג בְּבֵיתֵר שְׁמוֹנִים אֶלֶף רִבּוֹא.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁמוֹנִים אֶלֶף זוּג שֶׁלְּתוֹקְעֵי קַרְנוֹת
הָיוּ מַקִּיפִין אֶת בֵּיתֵּר.
וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מְמַנֶּה עַל כַּמָּה חֲיָלוֹת,
וְהָיָה שָׁם בֶּן כּוֹזְבָה,
וְהָיָה לוֹ מֵאתַיִם אֶלֶף מְטִיפֵי אֶצְבַּע.
שָׁלְחוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ לוֹ:
עַד אֵימָתַי אַתָּה עוֹשֶׂה אֶת יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֵי מוּמִין?
אָמַר לָהֶן:
וְכִי הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְבָדְקָן?
אָמְרוּ לוֹ:
כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ רוֹכֵב עַל סוּסוֹ וְעוֹקֵר אֶרֶז מִן לְבָנוֹן,
לֹא יִהְיֶה נִכְתָּב בְּאִסְטְרָטְיָא שֶׁלָּךְ. <בצבא>
הָיוּ לוֹ מֵאתַיִם אֶלֶף כָּךְ,
וּמֵאתַיִם אֶלֶף כָּךְ.
וְכַד חֲוָה נָפֵק לְקָרָבָא, חֲוָה אָמַר: [734]
רִבּוֹנַיהּ דְּעָלְמָא, לָא תִסְעַד וְלָא תְכְסַף. <אל תעזור ואל תבייש>
(תְּהִלִּים ס,יב) "הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ,
וְלֹא תֵצֵא אֱלֹהִים בְּצִבְאוֹתֵינוּ."

שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּמַחְצָה עָשָׂה אַדְרְיָנוּס מַקִּיף עַל בֵּיתֵּר.
וַחֲוָה רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי
יוֹשֵׁב עַל הַשַּׁק וְעַל הָאֵפֶר,
וּמִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם וְאוֹמֵר:
"רִבּוֹן הָעוֹלָמִים!
אַל תֵּשֵׁב בַּדִּין הַיּוֹם, אַל תֵּשֵׁב בַּדִּין הַיּוֹם!"
בְּעָא אַדְרְיָנוּס מֵיזַל לֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ חַד כּוּתַי:
לָא תֵזֵיל לָךְ!
דַּאֲנָא חָמֵי מַה מֵעְבַּד וּמַשְׁלֵם לָךְ מְדִינְתָא. <ומוסר>
עָאל לֵיהּ מִן בִּיבָא דְמְדִינְתָא.

עָאל וְאַשְׁפַּח רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי קָאִים מְצַלֵּי.
עֲבַד נַפְשֵׁיהּ לָחֵישׁ לֵיהּ בְּגוֹ אַדְנָיהּ.
חֲמוֹנֵיהּ בְּנֵי מְדִינְתָּא וְאַיְתוּנֵיהּ גַּבֵּי בֶּן כּוֹזְבָא.
אֲמְרוּן לֵיהּ:
חֲמֵינַן הַהֵן כּוּתַּי מִשְׁתָּעֵי לַחֲבִיבָךְ. <מדבר אל דודך>
אֲמַר לֵיהּ:
מָה אֲמַרְתְּ לֵיהּ וּמָה אֲמַר לָךְ?
אֲמַר לֵיהּ:
אִן אֲנָה אָמַר לָךְ, מַלְכָּא קְטֵל לִי,
וְאִן לָא אֲנָה אָמַר לָךְ,אַתְּ קְטֵל יָתִי.
טָב לִי מַלְכָּא קְטֵל יָתִי וְלָא אַתְּ.
אֲמַר לֵיהּ:
אֲמַר לִי דַּאֲנָה מַשְׁלֵם מְדִינְתָּא.
אַתָּא גַּבֵּי רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי, אֲמַר לֵיהּ:
מָה אֲמַר לָךְ הָדֵין כּוּתַּיָא?
אֲמַר לֵיהּ:
לֹא כְלוּם.
מָה אֲמַרְתְּ לֵיהּ?
אָמַר לֵיהּ:
לֹא כְלוּם.
יְהַב לֵיהּ חַד בְּעוֹט וְקַטְלֵיהּ.
מִיַּד יָצָאת בַּת קוֹל וְאָמְרָה:
(זְכַרְיָה יא,יז) "הוֹי רֹעִי הָאֱלִיל, עֹזְבִי הַצֹּאן,
חֶרֶב עַל זְרוֹעוֹ וְעַל עֵין יְמִינוֹ,
זְרֹעוֹ יָבוֹשׁ תִּיבָשׁ, וְעֵין יְמִינוֹ כָּהֹה תִכְהֶה."
הָרַגְתְּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי,
זְרוֹעָן שֶׁלְּכָל יִשְׂרָאֵל וְעֵין יְמִינָם,
לְפִיכָךְ זְרוֹעוֹ שֶׁלְּאוֹתוֹ הָאִישׁ יָבוֹשׁ תִּיבָשׁ,
וְעֵין יְמִינוֹ כָּהֹה תִכְהֶה.
מִיַּד נִלְכְּדָה בִּיתֵּר וְנֶהֱרַג בֶּן כּוֹזְבָא.

אַתּוֹן טְעִינִין רֵישֵׁיהּ גַּבֵּי אַדְרְיָנוּס.
אֲמַר לוֹן:
מַן קְטַל הָדֵן?
אָמַר לֵיהּ חַד כּוּתַּיָא
אֲנָה קַטְלֵיתֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ:
חַמִּי לִי פְּטוֹמֵיהּ! <הראה לי גופתו>
חַמִּי לֵיהּ פְּטוֹמֵיהּ.
אַשְׁכַּח חֲכִינָה כְּרִיכָה עֲלוֹי, אֲמַר:
אִלּוּלֵי אֱלָהָא דְּקַטְלֵיהּ,
מַן הֲוָה יָכִיל קַטְלֵיהּ?
וְקָרָא עָלָיו:
(דִּבְרִים לב,ל) "אִם לֹא כִּי צוּרָם מְכָרָם,
וַיי הִסְגִּירָם."

וְהָיוּ הוֹרְגִין בָּהֶם וְהוֹלְכִין,
עַד שֶׁשָּׁקַע הַסּוּס בַּדָּם עַד חוֹטְמוֹ.
וְהָיָה הַדָּם מְגַלְגֵּל סְלָעִים מִשְּׁאוֹי אַרְבָּעִים סְאָה,
עַד שֶׁהָלַךְ הַדָּם בַּיָּם אַרְבַּעַת מִיל.
אִם תֹּאמַר שֶׁהִיא קְרוֹבָה לַיָּם,
וַהֲלֹא רְחוֹקָה מִן הַיָּם אַרְבָּעִים מִיל!
אָמְרוּ:
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מוֹחֵי תִּינוֹקוֹת
מָצְאוּ עַל אֶבֶן אַחַת,
וּמָצְאוּ שָׁלֹשׁ קֻפּוֹת <סלים>
שֶׁל קְצִיצֵי תְּפִלִּין שֶׁלְּתַשַּׁע תְּשַׁע סְאִין, <בתי תפלין>
וְיֵשׁ אוֹמְרִים תְּשַׁע שֶׁלְּשָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ סְאִין.

תְּנֵי:
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
חָמֵשׁ מֵאוֹת בָּתֵּי סוֹפְרִים הָיוּ בִּבְיִתֵּר,
וְהַקָּטָן שֶׁבָּהֶן,
אֵין פָּחוּת מֵחָמֵשׁ מֵאוֹת תִּינוֹקוֹת.
וְהָיוּ אוֹמְרִים:
אִם בָּאוּ הַשּׁוֹנְאִין עָלֵינוּ,
בְּמִכְתּוֹבִים הַלָּלוּ אָנוּ יוֹצְאִין עֲלֵיהֶן,
וּמְנַקְּרִים אֶת עֵינֵיהֶם.
וְכֵיוָן שֶׁגָּרְמוּ עֲוֹנוֹת,
הָיוּ כּוֹרְכִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּסִפְרוֹ,
וְשׂוֹרְפִין אוֹתוֹ,
וּמִכֻּלָּם לֹא נִשְׁתַּיֵּר אֶלָּא אֶנִי.
וּקְרָא עַל גַּרְמֵיהּ:
(אֵיכָה ג,נא) "עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי."

כֶּרֶם גָּדוֹל הָיָה לְאַדְרִינוּס הָרָשָׁע,
שְׁמוֹנָה עָשָׂר מִיל עַל שְׁמוֹנָה עָשָׂר מִיל,
כְּמִן טִיבֶּרְיָא לְצִפּוֹרִי,
וְהִקִּיפוּ גָּדֵר מֵהֲרוּגֵי בֵיתֵּר,
מְלֹא קוֹמָה וּפִשּׁוּט יָדַיִם,
וְלֹא גָזַר עֲלֵיהֶם שֶׁיִּקָּבְרוּ.
עַד שֶׁעָמַד מֶלֶךְ אַחֵר,
וְגָזַר עֲלֵיהֶם שֶׁיִּקָּבְרוּ.
אָמַר רַב חוּנָה:
מִשֶּׁנִּתְּנוּ הֲרוּגֵי בֵיתֵּר לִקְבוּרָה,
נִקְבָּעָה "הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב":
"הַטּוֹב", שֶׁלֹּא נִסְרְחוּ,
"וְהַמֵּטִיב", שֶׁנִּתְּנוּ לִקְבוּרָה.

תְּנֵי:

רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה עָשָׂת בֵּיתֵר
לְאַחַר חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
וְלָמָּה חָרְבָה?
עַל שֶׁהִדְלִיקָה נֵרוֹת לְאַחַר חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
וְלָמָּה הִדְלִיקָה נֵרוֹת?
שֶׁהָיוּ בּוּלְיָוטֵי יְרוּשָׁלַיִם יוֹשְׁבִין בְּאֶמְצַע הַמְּדִינָה. <חברי מועצה>
וְכַד דַּהֲווֹן חָמַיִין בַּר נָשׁ סָלִיק לִירוּשְׁלַיִם,
הֲווֹן אָמְרִין לֵיהּ:
בְּגִין דִּשְׁמַעְנַן עֲלָךְ,
דְּאַתְּ בָּעֵי מִתְעַבְדָה אַרְכּוֹנְטֵס וּבוּלְיָוטֵס. <להעשות מושל ויועץ>
וְהוּא אָמַר לוֹן:
לֵית בְּדַעְתִּי.
אָמְרִין לֵיהּ:
בְּדִיל דִּשְׁמַעְנַן עֲלָךְ,
דְּאַתְּ בָּעֵי מְזַבָּנָה אוּסְיָא דִּילָךְ. <למכור את אחוזתך>
וְהוּא אָמַר לוֹן:
לֵית בְּדַעְתִּי.
וַהֲוָה חַבְרֵיהּ אָמַר לֵיהּ:
מָה אַתְּ בָּעֵי מִן דֵּין? כְּתוֹב וַאֲנָה חָתֵם
וַהֲוָה כָּתוּב וְחַבְרֵיהּ חָתֵם.
וַהֲווֹן מְשַׁלְחִין אוֹנְיָתָא לְבַר בַּיְתֵיהּ, <שטר מכירה>
וְאָמְרִין לֵיהּ:
אִן אַתָּא פְּלָנְיָא מֵעוֹל לְאוּסְיָא דִּידֵיהּ, <להכנס לאחוזתו>
לָא תִשְׁבְּקִנֵּיהּ דְּהִיא זְבִינָה גַּבָּן. <מכורה אצלנו>
וְכֵיוָן דַּהֲוָה שָׁמַע מִנְּהוֹן כֵּן,
הֲוָה אָמַר: [735]
הַלְוַאי אִתְבַּר רַגְלֵיהּ דְּהָהוּא גַּבְרָה, <היתה רגלי נשברת>
וְלָא סָלֵק לִירוּשְׁלַיִם.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(אֵיכָה ד,יח) "צָדוּ צְעָדֵינוּ מִלֶּכֶת בִּרְחֹבֹתֵינוּ",
"צָדוּ צְעָדֵינוּ", אַצְדֵי אָרְחָתֵיהּ דְּהָהוּא בַּיְתָא. <שומם דרכיו>
"קָרַב קִצֵּנוּ", קְרַב קִצֵּיהּ דְּהָהוּא בַּיְתָא.
"מָלְאוּ יָמֵינוּ", מְלוֹ יוֹמוֹי דְּהָהוּא בַּיְתָא.
אוֹף אִנּוּן לָא נָפְקִין טָבָאוּת:
(מִשְׁלֵי יז,ה) "שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה".

שְׁנֵי אַחִים הֲווֹן בְּכְפַר חֲרִיבָה
וַהֲווֹן רוֹמִים אָזְלִין עֲלֵיהוֹן,
וּמְקַטְלִין לוֹן.
וְאָמְרִין:
כָּל סַמָּא דְּמִלְתָּא, <התרופה לדבר>
נֵיתֵי כְלִילָא עַל רֵישֵׁיהוֹן. <נביא עטרה>
אָמְרִין:
נַדְבְּקִנּוּן אוֹף חַד זְמַן! <נרדוף אותם עוד פעם אחת>
מִן דְּנָפְקִין, <כשיצאו האחים>

פִּגַּע בְּהוֹן חַד סָבָא, אָמַר לוֹן:
בָּרִיכוֹן יִסְעוֹדְנְכוֹן! <בוראכם יעזרכם>
אַמְרוּן:
לָא יִסְעוֹד וְלָא יַכְסֵף! <לא יעזור ולא יבייש>
(תְּהִלִּים ס,יב) "הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהִים זְנַחְתָּנוּ".

שְׁנֵי אֲרָזִים הָיוּ בְּהַר הַמִּשְׁחָה,
תַּחַת אֶחָד מֵהֶן,
הָיוּ מוֹכְרִין אַרְבַּע חֲנֻיּוֹת טְהוֹרוֹת,
וְהָאֶחָד, הָיוּ מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ
אַרְבָּעִים סְאָה גוּזָלוֹת בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ,
וּמֵהֶן הָיוּ מַסְפִּיקִין קִנִּים לְכָל יִשְׂרָאֵל.

טוּר שִׁמְעוֹן הֲוָה מַפֵּיק
תְּלָת מָאָן גַּרְבִּין דְּמַרְקוּעַ לְקֵיטָצָא <כדים של דגים מלוחים לאוספי התאנים>
כָּל עֲרוּבַת שַׁבָּא.
וְלָמָּה חָרֵב?
יֵשׁ אוֹמֵר:
מִפְּנֵי הַזְּנוּת.
וְיֵשׁ אוֹמְרִין:
שֶׁהָיוּ מְשַׁחֲקִין בַּכַּדּוּר.

עֲשָׂרָה אֲלָפִים עֲיָרוֹת הָיוּ בְּהַר הַמֶּלֶךְ.
וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, אֶלֶף מִכֻּלָּם.
וּכְנֶגְדָּן אֶלֶף סְפִינוֹת בַּיָּם.
וְכֻלְּהֶם חֲרֵבוּ.

שָׁלֹשׁ עֲיָרוֹת,
הָיָה הַטִּימֵס שֶׁלָּהֶן עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם בַּעֲגָלָה.
כָּבוּל וְשִׁיחִין וּמִגְדּוֹל צַבָּעַיָּא.
וּשְׁלָשְׁתָּן חָרְבוּ.
כָּבוּל, מִפְּנֵי הַמַּחֲלֹקֶת;
שִׁיחִין, מִפְּנֵי כְּשָׁפִים;
וּמִגְדּוֹל צַבָּעַיָּא, מִפְּנֵי הַזְּנוּת.

שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים,
כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיָה מוֹצִיא כִּפְלַיִם כְּיוֹצְאֵי מִצְרַיִם,
כְּפַר בֵּישׁ וּכְפַר שִׁחְלַיָּא וּכְפַר הִכְרַיָּא.
וּלְמָה הוּא קָרֵי לוֹן "כְּפַר בֵּישׁ"?
דְּלָא הֲווֹן מְקַבְּלִין לְעָבוֹרָא.
וּלְמָה הוּא קָרֵי לוֹן כְּפַר שִׁחְלַיָּא?
דַּהֲווֹן מְרַבִּיִין בְּנֵיהוֹן כְּאַלַּיִן תִּחְלוּסַיָּא. <שחליים, ירק>
וּלְמָה הוּא קָרֵי לוֹן "כְּפַר הִכְרַיָּא"?
דַּהֲווֹן כָּל נְשֵׁיהוֹן יָלְדָן הִכְרִין.
אִי לָא הֲוָת חָדָא מִנְּהוֹן נָפְקָא מִן תַּמָּן,

לָא חֲוָת יָלְדָה נְקֵבָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁמוֹנִים זוּגִים אַחִים כֹּהֲנִים
נִשְׂאוּ לִשְׁמוֹנִים זוּגוֹת אֲחָיוֹת כֹּהֲנוֹת
בְּלַיְלָה אֶחָד בְּהָדָא גֵּפְנָא
חוּץ מֵאַחִים בְּלֹא אֲחָיוֹת,
מֵאֲחָיוֹת בְּלֹא אַחִים,
חוּץ מִלְּוִיִּם, חוּץ מִיִּשְׂרְאֵל.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁמוֹנִים חֲנֻיּוֹת שֶׁל אוֹרְגֵי פַּלְגָּס
הָיוּ בִּמְגִדּוֹל צַבָּעַיָּא.
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
שְׁמוֹנִים חֲנֻיּוֹת שֶׁל מוֹכְרֵי טְהָרוֹת
הָיוּ בִּכְפַר אִמְּרָא.
רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
שְׁמוֹנִים חֲנֻיּוֹת שֶׁל מוֹכְרֵי שִׁידּוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת <עגלות>
הָיוּ בְּשִׁיחִין
אָמַר רַבִּי יַנַּי:
שִׁידָּה לֹא הָיְתָה בְּיָמֵינוּ.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָא:
אִמֵּר הִיא הָיְתָה קְטַנָּה שֶׁבַּמִּשְׁמָרוֹת,
וְהִיא הָיְתָה מוֹצִיאָה
שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף פִּרְחֵי כְהֻנָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁמוֹנִים אֶלֶף פִּרְחֵי כְהֻנָּה
נָהֲרְגוּ עַל דָּמוֹ שֶׁל זְכַרְיָה.
רַבִּי יוּדָן שָׁאַל לְרַב אַחָא:
אֵיכָן הָרְגוּ אֶת זְכַרְיָה,
בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים, אוֹ בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל?
אָמַר לוֹ:
לֹא בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים,
אֶלָּא בְּעֶזְרַת הַכֹּהֲנִים.
וְלֹא נָהֲגוּ בְדָמוֹ לֹא כִּדְמֵי הָאַיִל,
וְלֹא כִּדְמֵי הַצְּבִי.
תַּמָּן כְּתִיב:
(וַיִּקְרָא יז,יג) "וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר",
בְּרַם הָכָא:
(יְחֶזְקֵאל כד,ז) "כִּי דָמָהּ בְּתוֹכָהּ הָיָה,
עַל צְחִיחַ סֶלַע שָׂמָתְהוּ,
לֹא שְׁפָכַתְהוּ עַל הָאָרֶץ לְכַסּוֹת עָלָיו עָפָר",
כָּל כָּךְ לָמָּה?
(יְחֶזְקֵאל כד,ח) "לְהַעֲלוֹת חֵמָה לִנְקֹם נָקָם

נָתַתִּי אֶת דָּמָהּ עַל צְחִיחַ סָלַע לְבִלְתִּי הִכָּסוֹת.״
שִׁבַּע עֲבֵרוֹת עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם:
הָרְגוּ כֹּהֵן וְנָבִיא וְדַיָּן,
וְשָׁפְכוּ דָּם נָקִי,
וְטִמְּאוּ אֶת הָעֲזָרָה,
וְשַׁבָּת וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הָיָה.
וְכֵיוָן שֶׁעָלָה נְבוּזַרְאֲדָן לְכָאן,
רָאָה אֶת הַדָּם תּוֹסֵס.
אָמַר לָהֶן:
מַה טִּיבוֹ שֶׁלָּזֶה?
אָמְרוּ לוֹ:
דָּם פָּרִים וּכְבָשִׂים וְאֵילִים,
שֶׁהָיוּ מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.
מִיַּד הֵבִיא פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים וּשְׁחָטָן עָלָיו,
וַעֲדַיִן הַדָּם תּוֹסֵס.
וְכֵיוָן שֶׁלֹּא הוֹדוּ לוֹ, תָּלָן בְּגַרְדּוֹן.
אָמְרוּ:
הוֹאִיל וְהַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְתָבְעַ דָּמוֹ מִיָּדֵינוּ,
אָמְרוּ לוֹ:
דַּם כֹּהֵן וְנָבִיא וְדַיָּן הוּא,
שֶׁהָיָה מִתְנַבֵּא עָלֵינוּ כָּל מַה שֶּׁאַתָּה עוֹשֶׂה לָנוּ,
וְעָמַדְנוּ עָלָיו וַהֲרַגְנוּהוּ.
מִיַּד הֵבִיא שִׁמּוֹנִים אֶלֶף פִּרְחֵי כְהֻנָּה וּשְׁחָטָן עָלָיו,
וַאֲדַיִן הַדָּם תּוֹסֵס.
בְּהָהִיא שַׁעֲתָא נְזַף בֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ:
מָה אַתְּ בָּעֵי?
נוֹבַד כָּל אֻמָּתָךְ עֲלָךְ?
מִיַּד נִתְמַלָּא הַקָּדֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רַחֲמִים, וְאָמַר:
מָה אִם זֶה שֶׁהוּא בָּשָׂר וָדָם וְאַכְזָרִי,
נִתְמַלָּא רַחֲמִים עַל בָּנָיו,
אֲנִי, שֶׁכָּתוּב בִּי: [736]
(דְּבָרִים ד,לא) ״כִּי אֵל רַחוּם יי אֱלֹהֶיךָ,
לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ,
וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם.״
עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!
מִיַּד רָמַז לַדָּם וְנִבְלַע בִּמְקוֹמוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שִׁמּוֹנִים אֶלֶף פִּרְחֵי כְהֻנָּה
בָּרְחוּ לָהֶם לְתוֹךְ קַלְתּוּתִים שֶׁלְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ <תאים>
וְכֻלָּם נִשְׂרְפוּ.
וּמִכֻּלָּם לֹא נִשְׁתַּיֵּר אֶלָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,
שֶׁנֶּאֱמַר:
(זְכַרְיָה ג,ב) ״הֲלוֹא זֶה אוּד מֻצָּל מֵאֵשׁ.״

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
שְׁמוֹנִים אֶלֶף פִּרְחֵי כְהֻנָּה
בָּקְעוּ לְתוֹךְ חֲיָלוֹתָיו שֶׁלְּנְבוּכַדְנֶצַּר, <פרצו ונמלטו>
וְהָלְכוּ לָהֶן אֵצֶל יִשְׁמְעֵאלִים.
אָמְרוּ לוֹן:
"הָבוּ לָן נְשֹׁתֵי, דַּאֲנַן צָהֵינָא!" <צמאים>
הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶן מֵינֵי מְלוּחִים וְנוֹדוֹת נְפוּחוֹת.
אָמְרוּ לוֹן:
אִכְלוּן וְאַתּוּן שָׁתַיְנָא! <ואתם שותים>
וְכֵיוָן דַּהֲוָה חַד מִנְּהוֹן שָׁרֵי זֵיקָא, <מתיר את הנוד>
וְיָהֵיב לֵיהּ גּוֹ פֻּמֵּיהּ,
הֲוָה רוּחָא נָפֵק וַהֲוָה חָנֵק לֵיהּ.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(יְשַׁעְיָה כא,יג) "מַשָּׂא בַּעְרָב", מַטּוּל רַב בַּעֲרַבְיָה,
"בַּיַּעַר בַּעְרַב תָּלִינוּ",
מִי נְתוּנִים בְּיַעַר הַלְּבָנוֹן? "בַּעְרַב תָּלִינוּ",
אֶלָּא "אֹרְחוֹת דְּדָנִים",
כֵּן אָרְחָהוֹן דִּבְנֵי דוֹדַיָּא עָבְדִין.
יִשְׁמָעֵאל שֶׁצָּמָא,
לֹא (יְשַׁעְיָה כא,יד) "לִקְרַאת צָמֵא הֲתָיוּ מָיִם"?
(בְּרֵאשִׁית כא,יט) "וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת עֵינֶיהָ,
וַתֶּרֶא בְּאֵר מָיִם",
לָא מִן טִיבוּתְהוֹן אֲתוֹן לְגַבֵּיכוֹן, <לא מרצונם באו אצלכם>
(יְשַׁעְיָה כא,טו) "כִּי מִפְּנֵי חֲרָבוֹת נָדָדוּ,
מִפְּנֵי חֶרֶב נְטוּשָׁה",
שֶׁלֹּא רָצוּ לְשַׁמֵּר אֶת שִׁמְטִיהֶם,
כְּמָה דְאַתְּ אָמַר:
(שְׁמוֹת כג,יא) "וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ".
(יְשַׁעְיָה כא,טו) "וּמִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרוּכָה",
שֶׁלֹּא רָצוּ לְשַׁמֵּר שַׁבְּתוֹתֵיהֶם,
כְּמָה דְאַתְּ אָמַר:
(נְחֶמְיָה יג,טו) "בַּיָּמִים הָהֵמָּה,
רָאִיתִי בִיהוּדָה דֹּרְכִים גִּתּוֹת בַּשַּׁבָּת."
(יְשַׁעְיָה כא,טו) "וּמִפְּנֵי כֹּבֶד מִלְחָמָה",
שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִלָּחֵם בְּמִלְחַמְתָּהּ שֶׁלַּתּוֹרָה,
כְּמָה דְאַתְּ אָמַר:
(בְּמִדְבַּר כא,יד) "עַל כֵּן יֵאָמַר בְּסֵפֶר מִלְחֲמֹת יי".

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
מִגְּבָת וְעַד אַנְטִיפַּטְרִיס,
שִׁשִּׁים רִבּוֹא עֲיָרוֹת הָיוּ.
הַקְּטַנָּה שֶׁבָּהֶן הִיא הָיְתָה בֵּית שֶׁמֶשׁ,
דִּכְתִיב בַּהּ:
(שְׁמוּאֵל א ו,יט) "וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ,
כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יי,
וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ",

וְאֵלּוּ מְרוּחַ אַחַת הָיוּ!
אִין אַתְּ מְנַצַּע לַהּ קַנַּיִי, לָא נָסְיָה. <אם אתה נועץ בה קנים, אינה נושאת>
אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
קָפְצָה לָהּ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָה:
בֹּא וּרְאֵה, כַּמָּה חֲצִיפָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהִיא עוֹשָׂה פֵּרוֹת!
מִפְּנֵי מָה הִיא עוֹשָׂה פֵּרוֹת?
תְּרֵין אָמוֹרִין,
חַד אָמַר:
מִפְּנֵי שֶׁמְּזַבְּלִין אוֹתָהּ.
וְחָרָנָה אָמַר:
מִפְּנֵי שֶׁהוֹפְכִין אֶת עֲפָרָהּ.
עוֹבָדָא הֲוָה בְּחַד,
דַּהֲוָה קָאִים זָרַע בִּקְעָתָא בִּקְעַת אַרְבֵּל,
וּכְבַשׁ יָדֵיהּ וּנְפַק עַפְרָא יַקִּידָא וְאוֹקֵיד זַרְעָא.

תְּנֵי:
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה,
לֹא נִרְאָה עוֹף טָס בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
מָה טַעְמָא?
(יִרְמְיָה ט,ט) "מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה,
נָדְדוּ הָלָכוּ".

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא:
קוֹדֶם לְאַרְבָּעִים שָׁנָה
עַד שֶׁלֹּא גָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל,
נָטְעוּ תְּמָרִים בְּבָבֶל.
עַל יְדֵי שֶׁהָיוּ לְהוּטִים אַחַר מִתְיָקָה,
שֶׁהִיא מַרְגֶּלֶת הַלָּשׁוֹן לַתּוֹרָה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בִּרְיֵהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ:
שִׁבְעִים מֵאוֹת מִינֵי דָגִים טְהוֹרִין,
וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת מִינֵי חֲגָבִין טְהוֹרִין,
וְלָעוֹף אֵין מִסְפָּר,
כֻּלְּהֶם גָּלוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל.
וּכְשֶׁחָזְרוּ, כֻּלְּהֶם חָזְרוּ עִמָּהֶן,
חוּץ מִן הַדָּג הַנִּקְרָא שִׁבּוּטָא.
וְדָגִים הֵיאַךְ גָּלוּ?
רַב חוּנָה בַּר יוֹסֵף אָמַר:
הֶרֶךְ הַתְּהוֹם גָּלוּ, וְדֶרֶךְ הַתְּהוֹם חָזְרוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

אַשְׁרֵי מִי שֶׁהוּא רוֹאֶה בְּמַפַּלְתָּהּ שֶׁל תַּדְמוֹר,
שֶׁהִיא הָיְתָה שְׁתֵּי פְּחָרְבַּן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן,
וּבְחָרְבַּן הַבַּיִת הַשֵּׁנִי.
בְּחָרְבָּן רִאשׁוֹן הֶעֱמִידָה שְׁמוֹנִים אֶלֶף קָשָׁטִים,
וּבַחָרְבָּן הַשֵּׁנִי הֶעֱמִידָה שְׁמוֹנַת אֲלָפִים קָשָׁטִים.

"וְנֶחְרְשָׁה הָעִיר."
חָרַשׁ רוּפּוּס שְׁחִיק עֲצָמוֹת אֶת הַהֵיכָל.

[תַּעֲנִיוֹת ד,ז]
הֲלָכָה ט
[משנה]

מִשֶּׁנִּכְנַס אָב, מְמַעֲטִים בְּשִׂמְחָה.
שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ,
אָסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְּכַבֵּס,
וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
הָדָא דְתֵימָא אָמַר, בְּבָנָיִן שֶׁלְּשִׂמְחָה,
אֲבָל אִם הָיָה כָּתְלוֹ גּוֹהֶה,
סוֹתְרוֹ וּבוֹנֵהוּ.
אָמַר שְׁמוּאֵל:
בְּכָתְלָא דְגָנֵיי בֵּיהּ. <ששוכבים>

רַבִּי בָּא בַּר כֹּהֵן אָמַר קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה,
רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִדִּי:
אָסוּר לְאָרֵס אִשָּׁה בְּעֶרֶב שַׁבָּת.
הָדָא דְתֵימָא אָמַר,
שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת אֵרוּסִין,
הָא לְאָרֵס, יְאָרֵס.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
אַפְלוּ בְתִשְׁעָה בְאָב יְאָרֵס,
שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר.
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
(תְּהִלִּים סח,ז) "מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה".
(תְּהִלִּים סב,י) "בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד."
וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵן!
אֶלָּא שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בַּתְּפִלָּה.
אַפְלוּ כֵן, לָא קָיְמָה. [737]
אָמַר רַבִּי יוֹנָה:
הָדָא דְתֵימָא אָמַר, מֵרוֹחַ וּמִלְּבוֹשׁ, <להחליק וללבוש>

בְּרַם מֵרוֹחַ וּמְתַקָּנָה, <להחליק ולהכין>
כֵּן אֲנַן אָמְרִין:
הָדֵן קְצָרָה, אֲסִיר לֵיהּ מֵעִבּוּד עֲבִידְתֵּיהּ? <הכובס הזה, אסור לו לעשות מקצועו>
מַתְנֵיתָה פְּלִיגָא עַל רַבִּי יוֹנָה:
"שַׁבָּת שֶׁחָל תִּשְׁעָה בְאָב לִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ,
אֲסוּרִין מִלְּסַפֵּר וּמִלְכַבֵּס,
וּבַחֲמִישִׁי מֻתָּרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת."
רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַב הַמְנוּנָא:
לַתִּסְפֹּרֶת הוּשְׁבָּה.

רַבִּי בָּא בַּר כֹּהֵן אָמַר קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵה,
רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי אַבָּהוּ:
תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,
שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת מֻתָּרוֹת.
לְאַחֲרָיו מָהוּ?
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
לְאַחֲרָיו אָסוּר.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
לְאַחֲרָיו מֻתָּר.
דַּרְשָׁה רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא לְצִפּוֹרָאֵי,
וְלָא קַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן.
אָמַר רַבִּי אִימִי לְרַבִּי יסי:
וְאֵין בֶּן אָחִיו שֶׁלְּרַבִּי חִיָּה הַגָּדוֹל חָלוּק עָלָיו?
אָמַר לֵיהּ:
בְּפֵרוּשׁ פְּלִיגִין.
רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:
לְאַחֲרָיו אָסוּר.
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:
לְאַחֲרָיו מֻתָּר.
מָה עָבַד לַהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ?
פְּתַר לַהּ תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,
וְלֵית שְׁמַע מִנַּהּ כְּלוּם.

רַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר,
מִן הַהֲוָה תִּשְׁעָה בְאָב נָפֵק,
הֲוָה מַכְרֵיז:
"יִפְתְּחוּן סַפָּרָיָא, וּמַן דְּבָעֵי מְסַפָּרָה, יְסַפַּר!"
כְּתִיב:
(הוֹשֵׁעַ ב,יג) "וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ,
חַגָּהּ, חָדְשָׁהּ, וְשַׁבַּתָּהּ, וְכֹל מוֹעֲדָהּ."
דָּרוֹמָאֵי נָהֲגִין חַגָּהּ,
צִפּוֹרָאֵי נָהֲגִין חָדְשָׁהּ,
טִיבֶּרְיָאֵי נָהֲגִין שַׁבַּתָּהּ.
חַזְרוּן רַבָּנִין דְּטִיבֶּרְיָא לְמִנְהוֹג כְּרַבָּנִין דְּצִפּוֹרִין.

רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא׃
בְּדִין הָיָה שֶׁיְּהוּ מִתְעַנְּגִין בָּעֲשִׂירִי,
שֶׁבּוֹ נִשְׂרַף בֵּית אֱלֹהֵינוּ.
וְלָמָּה בַּתִּשְׁעִי?
שֶׁבּוֹ הִתְחִילָה הַפֻּרְעָנוּת.
וּתְנֵי כֵן׃
בַּשְּׁבִיעִי נִכְנְסוּ לְתוֹכוֹ,
בַּשְּׁמִינִי הָיוּ מְקָרְקְרִין בּוֹ,
בַּתִּשְׁעִי הִצִּיתוּ בוֹ אֶת הָאוּר,
וּבָעֲשִׂירִי נִשְׂרַף.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי צָיֵים תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי.
רַבִּי אַבּוּן צָיֵים תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי.
רַבִּי לֵוִי צָיֵים תִּשְׁעִי וְלֵילֵי עֲשִׂירִי.

רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה׃
בִּקֵּשׁ רַבִּי לַעֲקֹר תִּשְׁעָה בְאָב, וְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ.
אָמַר לוֹ רַבִּי לְעָזָר׃
עִמָּךְ הָיִיתִי וְלָא אִתְאֲמְרַת הָכִי, אֶלָּא,
בִּקֵּשׁ רַבִּי לַעֲקֹר תִּשְׁעָה בְאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,
וְלֹא הִנִּיחוּ לוֹ.
אָמַר, הוֹאִיל וְנִדְחָה, יִדָּחֶה.
אָמְרוּ לוֹ׃
יִדָּחֶה לִמָּחָר.
וְגָזַר לֵיהּ הָהִיא דְּתָנֵינַן תַּמָּן׃ <וגמל לו>
רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר׃
עַל שְׁנֵיהֶן הוּא אוֹמֵר׃
(בְּרֵאשִׁית א,כח) ״וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים,
וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים׃
פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ״.
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה׃
הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא׃
עִמָּךְ הָיִיתִי וְלָא אִתְאֲמְרַת אֶלָּא
״אִם הָיְתָה תּוֹבַעַת לְהִנָּשֵׂא, הַדִּין עִמָּהּ״.
וּקְרָא עֲלֵיהוֹן׃
(קֹהֶלֶת ד,ט) ״טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד״.

הֲלָכָה י
[משנה]

עֶרֶב תִּשְׁעָה בְאָב,
לֹא יֹאכַל אָדָם שְׁנֵי תַבְשִׁילִין,
לֹא יֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן.
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר׃
יְשַׁנֶּה.

רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בִּכְפִיַּת הַמִּטָּה.
וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

[תלמוד]

מָהוּ "יְשַׁנֶּה"?
יְחַלֵּף:
אִן הֲוָה יְלִיף אָכִיל לִיטְרָא דְּקוּפְּד, <אם היה רגיל לאכול 325 ג' בשר>
יֵיכוֹל פַּלְגָּא; <יאכל חצי>
אִן הֲוָה יְלִיף שָׁתֵי קָסְט דַּחֲמַר,
יִשְׁתֵּה פַּלְגָּא. <חצי ליטר יין>
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
וּבִלְבַד עִקָּר סְעוּדַת תִּשְׁעָה בְּאָב.
אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָה:
וּבִלְבַד מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן. <אחר הצהריים>
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
תַּרְתֵּיהוֹן לְקָלָא.
אָכַל סְעוּדַת תִּשְׁעָה בְּאָב מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַטָּן, <לפני הצהריים>
אֲפִלּוּ עוֹלֶה עַל שֻׁלְחָנוֹ כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה, מֻתָּר;
אָכַל סְעוּדָתוֹ מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָן,
אֲפִלּוּ עוֹלֶה עַל שֻׁלְחָנוֹ כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשַׁעֲתוֹ, מֻתָּר.
תְּנֵי:
תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת,
וְכֵן עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,
אֲפִלּוּ עוֹלֶה עַל שֻׁלְחָנוֹ כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשַׁעֲתוֹ, מֻתָּר.
רַב, מִן דַּהֲוָה אָכִל כָּל צָרְכֵיהּ,
הֲוָה צָבַע פִּסְתֵּיהּ בְּקִטְמָא וְאָמַר: <היה טובל פתו באפר>
זוֹ הִיא עִקָּר סְעוּדַת תִּשְׁעָה בְּאָב,
לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר:
(אֵיכָה ג,טז) "וַיַּגְרֵס בֶּחָצָץ שִׁנָּי, הִכְפִּישַׁנִי בָּאֵפֶר." [738]

אָוּת אָמַר רַבִּי יְהוּדָה.
מָה טַעְמוֹן הָרַבָּנִין?
עָשׂוּ כְּמִי שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו:
אֵינוֹ לֹא כּוֹפֶה אֶת מִטָּתוֹ,
וְלֹא יָשֵׁן עַל גַּבֵּי מִטָּה כְּפוּיָה.

[תַּעֲנִיוֹת ד,ח]
הֲלָכָה יא
[משנה]

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל
כַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים,
שֶׁבָּהֶן בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאִין בִּכְלֵי לָבָן שְׁאוּלִים,

שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ;
כָּל הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה.
וּבְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בַּכְּרָמִים.
וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת?
בָּחוּר, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה,
מָה אַתָּה בוֹרֵר לָךְ.
אַל תִּתֵּן עֵינֶיךָ בַּנּוֹי,
תֵּן עֵינֶיךָ בַּמִּשְׁפָּחָה.
וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שיר השירים ג,יא)
"צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה,
בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ";
"בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ", זוֹ מַתַּן תּוֹרָה,
"וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ", זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.

[תלמוד]

נִיתָא יוֹם הַכִּפּוּרִין,
שֶׁהוּא כַּפָּרָה עַל יִשְׂרָאֵל,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב לָמָּה?
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא:
שִׁבּוֹ זְמַן קְצִיצָה יָפָה לָעֵצִים, <מתאים לכרות עצים למערכה>
שֶׁכָּל עֵצִים שֶׁהֵן נִקְצָצִין בּוֹ,
אֵינָן עוֹשִׂין מַאֲכוֹלוֹת, <תולעים>
כְּהֵיא דְתַנִּינַן תַּמָּן:
"כָּל עֵץ שֶׁנִּמְצָא בּוֹ תּוֹלַעַת,
פָּסוּל מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ."

רַב חִיָּה בַּר אָשֵׁי בְּשֵׁם רַב:
שִׁבּוֹ הִתִּיר הוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה פְּרִסְיָדִיּוֹת <מחסומים עם חיילים>
שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט עַל הַדְּרָכִים.
כְּהָנָא שְׁאַל לְרַב:
כָּל הָדָא טִיבוּתָא רַבְּתָא עֲבַד, וּכְתִיב בֵּיהּ:
(מְלָכִים ב טז,ג) "עָלָיו עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר"!
אָמַר לֵיהּ:
עַל יְדֵי שֶׁשָּׁמַט אֶת הַקּוֹלָר מִצַּוָּארוֹ,
וּתְלָיוֹ בְּצַוַּאר הָרַבִּים:
לֹא אָמַר "כָּל עַמָּא יִסְקוּן",
אֶלָּא "מַן דְּבָעֵי מְסוֹק, יְסוֹק".

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק,
וְאָמְרִין לַהּ בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן:
שִׁבּוֹ חָזְרוּ שְׁבָטִים לָבוֹא זֶה בְּזֶה,
דִּכְתִיב:
(בְּמִדְבַּר לו,ז) "וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֶּה אֶל מַטֶּה,

כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.״
וּכְתִיב:
(בְּמִדְבַּר לו,ח) ״וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה
מִמַּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אָבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה,
לְמַעַן יִירְשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו.״
וְכִי אֶפְשָׁר לְבַת לֵירָשׁ שְׁנֵי מַטּוֹת?
תִּפָּתֵר שֶׁהָיָה אָבִיהָ מִשֵּׁבֶט אֶחָד,
וְאִמָּהּ מִשֵּׁבֶט אַחֵר.

וְרַבָּנִין אָמְרִין:
שִׁבּוֹ הֲתַר שִׁבְטוֹ שֶׁלְּבִנְיָמִין לָבוֹא בַקָּהָל,
דִּכְתִיב:
(שׁוֹפְטִים כח,יח) ״אָרוֹר נֹתֵן אִשָּׁה לְבִנְיָמִן.״
מִקָּרָא קָרְאוּ וְקֵרְבוּהוּ, מִקָּרָא קָרְאוּ וְרִחֲקוּהוּ.
מִקָּרָא קָרְאוּ וְקֵרְבוּהוּ:
(בְּרֵאשִׁית מח,ה) ״אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כִּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי
מִקָּרָא קָרְאוּ וְרִחֲקוּהוּ:
(בְּרֵאשִׁית לה,יא) ״גּוֹי וּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ,
וּמְלָכִים מֵחֲלָצֶיךָ יֵצֵאוּ.״
וַאֲדַיִן לֹא נוֹלַד בִּנְיָמִן.

רַבִּי אַבּוּן אוֹמֵר:
שִׁבּוֹ בָּטַל הַחֻפָּר.
וְאָמַר רַבִּי לֵוִי:
בְּכָל עֶרֶב תִּשְׁעָה בְאָב,
הָיָה מֹשֶׁה מוֹצִיא כָּרוֹז בְּכָל הַמַּחֲנֶה וְאוֹמֵר:
״צְאוּ לַחֻפָּר, צְאוּ לַחֻפָּר!״
וְהָיוּ יוֹצְאִין וְחוֹפְרִין לָהֶן קְבָרוֹת, וִישֵׁנִים,
וּבַשַּׁחַר הָיוּ עוֹמְדִין,
וּמוֹצְאִין עַצְמָן חֲסֵרִים
חֲמִשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף וּפְרוֹטְרוֹט.
וּבַשָּׁנָה הָאַחֲרוֹנָה עָשׂוּ כֵּן,
וְעָמְדוּ וּמָצְאוּ עַצְמָן שְׁלֵמִים. אָמְרוּ:
״דִּלְמָא דְּטָעֵינַן בְּחֻשְׁבָּנָא?״
וְכֵן בַּעֲשָׂרָה וּבְאַחַד עָשָׂר וּבִשְׁנֵים עָשָׂר,
וּבִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר.
כֵּיוָן דְּאַשְׁלֵם זְהִרָא, אָמְרוּ: <כשהירח נעשה מלא>
״דּוֹמֶה שֶׁבִּטֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
אוֹתָהּ הַגְּזֵרָה קָשָׁה מֵעָלֵינוּ!״
וְעָמְדוּ וְעָשׂוּ יוֹם טוֹב.

״כָּל הַכֵּלִים טְעוּנִין טְבִילָה.
וּבְנוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹצְאוֹת וְחוֹלוֹת בַּכְּרָמִים.״
רַבִּי יַנַּי בִּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר:

וַאֲפִלּוּ נְתוּנִים בַּתֵּבָה. <בארגז>
נְתוּנִים בַּתֵּבָה וְאַתְּ אָמַר הָכֵן!
מִתּוֹךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן, הוּא מַשְׁאִילָן.

״וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת?
שְׂא נָא עֵינֶיךְ בָּחוּר,
וּרְאֵה מָה אַתְּ בּוֹרֵר לָךְ!
אַל תִּתֵּן עֵינֶיךְ בַּנּוֹי,
תֵּן עֵינֶיךְ בַּמִּשְׁפָּחָה!״
הָיְתָה בְּתּוֹ שֶׁלַּמֶּלֶךְ שׁוֹאֶלֶת מִבְּתּוֹ שֶׁלְּכֹהֵן גָּדוֹל,
בְּתּוֹ שֶׁלְּכֹהֵן גָּדוֹל שׁוֹאֶלֶת מִבְּתּוֹ שֶׁלַּמֶּלֶךְ.
הַכְּאוּרוֹת הָיוּ אוֹמְרוֹת:
״אַל תִּתֵּן עֵינֶיךְ בַּנּוֹי!״
וְהַנָּאוֹת הָיוּ אוֹמְרוֹת:
״תֵּן עֵינֶיךְ בַּמִּשְׁפָּחָה!״
״וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(שִׁיר הַשִּׁירִים ג,יא) ״צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה,
בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ.״
״בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ״, זוֹ מַתַּן תּוֹרָה;
״וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ״, זֶה בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.״

[סוף מסכת תעניות]